

Vsebina II. zvezka :

1. J. Kržišnik: Sava. Povest v verzih	641
2. Svoimir: Sonet	645
3. Dr. J. Vošnjak: Odlomki iz človeške tragikomedije. II. Peta septembra bo počilo	646
4. Svoimir: Tvoje oči. Pesem	651
5. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 24. Doktor Prežir.	652
6. Ivan Vrhovec: Slavni Slovenci. II. Peter Pavel Glavar	660
7. A. Pirec: Anica	670
8. Nikdo: Dva biserja. Pesem	673
9. J. Cimperman: Osèhlo cvetje. Soneti	674
10. Fr. Svetič: Viktor Hugo	675
11. Savo Zorán: V nóči duhóv. Pesem	679
12. Janko Kersnik: Agitator. Roman. (Dalje)	680
13. D. Fajgelj: Nove muzikalije VI.	689
14. Književna poročila :	
IV. L. Žvab: Curiosità Triestine. (Konec.)	690
V. Ž.: Latinska slovnica	692
VI. Ž.: Latinske vadbe za prvi gimnasijski razred	693
VII. Ivan Š.: Stavbinski slogi	694
15. I. Franke: Umetniške starine po Gorenjskem. (Konec.)	696
16. Slovenski glasnik: Nove knjige slovenske. — Pisateljsko podporno društvo. — Akademično društvo „Slovenija“ na Dunaji. — Slava preporoditeljem! — „Archiv für slavische Philologie“. — Andrej baron Čehovin. — Hrvaška književnost. — Popravki.	
17. J. Kálan: Šah	704

Listnica. Gg. J. St. v Z.; Gorazd; M. K. v S. Prihodnjič! Danes ni bilo mogoče. — G. A. P. v P. „Na tujem“ ne; drugo pač! — G. —l— v G. Hvala za dobro voljo! Ne morem. G. J. S., b. v G. Še 1 gld. — G. T. M., b. v M. List Vaš je s poslanimi 8 gld. plačan do konca junija 1887. — G. A. L., nadučitelj v K. Da, plačan do novega leta. — G. J. K. v Benetkah. Poslanih italijanskih pisemskih mark v Ljubljani (!) ne moremo ne rabiti, ne zamenjati. Kaj naj počnemo z njimi? Priloženih 5 lir smo zmenjali in dobili zanje 2 gld. 45 kr., katere smo izročili po želji Vaši „Skratovemu“ upravnistvu. „Zvon“ je plačan do konca leta 1885. Kam naj se list pošilja v Genovo ali v Benetke?

Ljubljanski Zvon

Leposloven in znanstven list.

Leto V.

V Ljubljani, 1. novembra 1885.

Štev. 11.

Sava.

I.
Priródo drami mladólétje,
Odéva v krilo bujnódféno,
Prijazno se razvíja cvétje,
Cvetè i sije zornólíčno.
A mnógo dívneje procvíta
Junaka Droga hčerka víta:
Čaróba jasna jej ovéva
Rudéče lice milozarno,
Milóba opojílna séva
V nedolžnem jej očesi žarno.
Cvetíco déva ljubezníva
Zapéla v črne je lasé,
A prsi snéžne i polné
Odélo lahno jej prikríva,
Ki rahlo dvíga se in gíblje,
Kakòr se vál na morji zíblje,
Če sapa mírna čeznje véje.
Lepóta njé sloví povsód,
Mladéníčem raznéma gród:
Slovén i tujec mnog prispéje
Na Drogov gostoljubni grád,
Da bujnosvéžo dévo snubi.
A Sava že Vsevláda ljubi
I Savo ljubi že Vsevlád.

Po vrti cvétnem se sprehaja
Kipéča, omamljíva déva.
Sladkó jo bláženstvo navdaja,
Ljubáv jej v óki jasnem séva,
Ljubáv jej čísta duša díha,
Srcé jej polni sréča tíha.
Po vrti hodi déva zíva,

Cvetícam ljubljénim prilíva,
Príliva, néžno jih namaka,
Míslé na dragega junaka.
Kar prihítí na vrt Vsevlád:
Prijahal je na Drogov grád,
Da vídi ljubo si nevésto.
Zazršemu devíco zvésto
Vesélje z líca mu zastje.
I Savi srce zakípí,
Radóstna k njemu pohítí —
Užé srcé na srce bíje.

Vsevlád je lep ko béli dán,
Ko bojni Davor je srčán.
Ponósen mu je zár očesa,
Da ljubica v njem zrè nebesa,
A vragu vdíha v prsi stráh,
Srdíto njemu se bleskeče,
Da ves omamljen zatrepeče,
Da se mu ves protrese pláh.
Možá ti javlja črna brada,
Visóko čélo — bíster um,
Mogótné prsi — svéz pogum.
Vsevláda díči síla mlada.
Gorje! če v prsih se mu vnáme
Do tujih zatíralcev črt!
Gorje! če krépká desna jame
Budítí v četi vražni smrt!
V ognjeníku bučí strašný,
Grmí, vre, stresa se gromný,
Kadár že ne mogó okovi
Razburjenih močíj krotítí,
No z ljuto sílo se valovi

Skoz prèhod zavalè srditi.
Grozán pepèl i zlòbna lava .
Cvetóča polja pokončava,
Potrè, prodrè, požgè, zatrè,
Kar umni èlòvek stvòril je.
Takó v Vsevládi bi vskipèlo,
Èe vrage blizu bi zazrl,
Tvrdo bi jih moril i trl,
Porazil jih krdèlo célo.

A blag i kròtek je z devico:
Srcè mu néžno, lahno bije,
Blagòta v jasnem òki sijè:
Objéma ljubico z desnico.

II.

„Slovén, oròžje dvigni brže,
Da vražna sila se razvrže,
Da jèzni se Vladuh porazi!
Èrtèžni ga je vzgòjil vrag,
Do nas mu vdihol èrt neblág,
V gospóda dali nam ga vrazi.
A ker je dom prodajal njim,
Bil vrag mu ljub, Slovén neljub,
Poslali smo ga Némcem zlim,
Branèè oèine zlih pogub.
A vrag mu silnih èet je dál,
Izdajske je Slovéne združil,
Na národ naš valí ves vál,
Da slugi vragovi bi služil.
Zató, Slovén, v oròžje brže,
Odlóži plug, meè dvigni vnèt,
Da sila vražna se razvrže,
Da bóde mlíli dom otèt!“

Mèči se blískajo, matere stókajo,
Bòjniki vriskajo, déve se jókajo,
Ker jih ostávljajo, v bor se pripravljajo.
V boj na Vladuha, na boj!
V boj na sovražnikov roj!

Minòla bláženstva je slást,
Sè Savo se Vsevlád poslávlja.
Naslanja nánj se vita rást,
Nje líce žalno tógo javlja.
Gojíla je cvetóče náde,
Zamóril jih nemil jej mráz.
V okó se njemu solza vkráde,
Poteče lahno èez obráz,

Ponòsno líce mu pomóči,
Na rusò zèmljo se potóči.
Sloní na ljubih prsih Sava,
Vè vróèih solzah déva plava,
Hudó žaluje i toguje,
Toguje, žalostno vzdihuje:

„Ne hòdi, oh, ljubímeec véрни,
Nasproti vražni sili kruti!
Srcè mi zlè nesrèèe sluti,
Trepeèe v boli neizmèrni.
Dovòlj si že za dom boril,
Dovòlj krví si vražne líl.
I moj rodítelj pojde v bòje.
Bom li potèm le sama déva
Otóžno samovala réva?
Ne hòdi v boje, srce mójè!
Vsevlád, ostani pri nevésti,
Da je ne zamorè bolèsti!“

Zaplaèe déva še miléje.
Junák jej néžno, rahlo déje:
„Ne plaši se, devíca draga,
Da jaz pohajam v bòjni hrup!
Utèsi te prijazen up!
Oèína zóve me na vraga,
Da se zatrè sovražna vlást,
Grozéèa ljuto nam propást.
On pravi bi ne bil Slovén,
Ki bi sladkál se poleg ljube.
Pretè li dómu zlè pogube,
Pretí li pasti vragu v plén.
Slovén je trpelív golób,
Prebívá dolgo zlost mirán,
A v bòji kakor tvrden dób
Za dom se stávi vragu v brán,
Veselo meè mu zabrenkoèe,
Èe dom zatrèti vrag mu hoèe.
Vzmiri se, déva milojávna!
Oèuva naju Svetovít,
Oèuva Vesna, brán ljubávna.
Vratim se skòro zmagovít.
Potèm se bóva veselíla,
V blagósti žíla, déva míla!
Jaz moram iti v bòr tvrdó,
Utòli svòjo ból hudó!“

Srèno se déva navduší,
Junaku bódro govóri:

„Le pojdi se za dom borít,
 Pomózi očevini zláti,
 Potém se v slavi slavljén vráti,
 Ljubó se vrni zmagovít:
 Naproti z véncem se prisméjem.
 A v bóji li umrěš žarlívem,
 Skoraj i bédna jaz doživem,
 Za tabo združít se prispéjem.“

Takó mu déje nézna déva.
 O, srce Savi je ponóšno,
 Vendár okó rosí jej róšno:
 Pogum i strah jej z lica séva
 Vsevlád na srce jo privíja:
 „Devíca táka méni príja.“

III

Kolpa, kaj si se takó vskalíla?
 Kaj si se vskalíla réka míla?
 Vóda ti je mótna i krvava,
 Mnog mrlíč v naróčji tvójem plava,
 Mnog mrlíč brez róke ali glave.
 Črna kri v potokih váte líje.
 Bórbá se na brégi tvójem bíje,
 Boj prekrut boré sinovi Slave,
 Z vrági se bojujo za svobódo
 Kolpa réka. vzburi svójo vódo,
 Dvigni vále, strugo si ostávi,
 Zlo protivní nároj ves poplavi,
 Dej, uničí, změní vrage kléte,
 Čuvaj srečo domovíne svéte!
 V trombo zatróbi trobár,
 Bojni zatuli vihár.
 Měči zablísnejo,
 Bórci zavrísnejo,
 Hrabro prítisnejo,
 Vragi na vrage podé se.
 Stréle se méčejo,
 Měči zvenkéčejo,
 Kónji razgégejo,
 Zěmlja bobní ter se trése.

Junaku grozí junák,
 Na vójsko tre vójska se urno,
 Na vrage besní vrag burno,
 Kakòr srdít oblák
 V nasproten oblák neutómno.
 Zamólklo bobné vre vzduh,
 Grmí tvrd grom pregrómno,

Da vsplašíl se móz bi gluh.
 Pretí ljut blisk i blésk,
 Slepí jemljóč nam víd,
 Zlih strél hud resk i trésk
 Razdíra železo i zíd,
 Razruša na máh,
 Protívniké v práh.
 Takó se spopríméta vojski nasprótni,
 Hudó navalívši se bíjeta,
 Boróči se jézno si vpíjeta,
 Nemílo razgrajata tolpi togótni.

Na čéli navdušenih vrst
 Tvrdo voj Drog divjá,
 Navdaja ga duh prečvrst,
 Usmíljenja róka ne zná.
 Pri njem burí Vsevlád
 Kakòr srdít lev mlád,
 Besní mu meč prehud,
 Desníci neznan je trud,
 Junake budí junák.
 Slovén borí hráber i ják,
 Naprej se razjarjen pomíka,
 Grozilen je njega navál.
 A polk slovénski je mál,
 Sovražna je četa velíka.
 Oh, malo, premalo pomaga,
 Če zmáneš i v práh streš vrága:
 Na mésto njéga desét
 Prodíra sovražníkov spét.
 Zamán je napòr i bòr,
 Zamán grozovítí pomòr.
 Zamán se borí Slovén,
 Dom páda zlim vrágom vè plén!

Na brégi se násip dvíguje,
 Da vódni se jézi ustavi,
 Če hoče, napénja se, hruje,
 Da cvétno primorje poplavi.
 Močán je násip i tvrd.
 Vihar groznó zadívjá,
 Bučí vodóvje morjá,
 V krotílo kípí mu srd,
 Hrumí na vrága mogótno.
 A tvrdno dvíguje se brán,
 Ne gáne je vál vzdívján.
 Valovi se pnó togótni,
 Na násip ohólo besné,
 Ošabno se nánj valé,

Z nestrpno boré se močjó,
 Osnóvo lukavi mu tró.
 A násip se ni podál,
 Umíka pené se vál.
 Sil svézih podí val nov,
 Razkačí se srd valov:
 Z levíce preté mu jézno,
 Z desníce vrvé nánj zvézno,
 Da razdrobé zlo vraga.
 Na vrh mu pené se viharno,
 Osnóvo teró kovarno —
 Oh, nasip omaga!

Morjé razuzdano na súho divjá,
 Popljávlja, končáva cvetóča poljá.

Črna tmà ustávi divje klánje,
 Bédni dom poplavi žalovánje.
 Mučena Slovénija toguje,
 Po svobódi jadni dom vzdihuje
 Vrag v dežéli se ponáša, dávi,
 Ali nikdo v brán se mu ne stávi:
 Vrag z izdájskimi Slovéní v družbi
 Strl Slovénstvo je, predál je službi
 Cvét junákov bórba je zatrla.
 Rana i Vsevláda je podrla,
 Vsékana v srcé ljubéče plamno,
 Zazibála v spanje ga nevzdramno.
 Tózna teče Kolpa v južne kráje,
 Stok umirajóčih poslušáje.
 Kri slovénsko južnim bratom nosi,
 Kri jim nosi, maščevanja prosí.

IV.

Mrzla jesen zemljo je preprégla,
 Ljuto smrt priródi je priségla,
 Nánjo je poslala kruto slano,
 Da zadá jej nezacélno rano.
 Cvét oparjen se v nebó ozíra,
 V hladno solnce zróč potr umíra:
 Prejšnja je minóla ga toplota.
 Žalno rôžica glavó povéša,
 Síla jej užé poslédnja péša:
 Skóro véla doživí sirota.
 Tudi Savi v duši jesen vlada,
 Tožna vrt prohaja déva mlada:
 Cvétje, vscvitajóče jej pomládi,
 Prelestílo je devíco v nadi.
 Ptica je nedavno priletéla,
 Pésen prežalóбно jej zapéla:

„V gaji je sévala
 Krasna cvetica,
 Péсни jej pévala
 Néžna je ptica.

„Njo je pozdrávljala,
 Ko je danélo,
 Njo je oslávljala,
 Ko je temnélo.

„Kar se pojávlila
 Zla je postójna,
 Ptico zadávlila
 Zvér je razbójna.

Bóde še sévala
 Néžno cvetica,
 Bode vzrudévala
 Še jej glavíca?“

Pésen jej užali dušo bóлно,
 Tógo v srce vlije neutóлно.
 Gasne jej okó, prej žarno, tóžno,
 Nje čarobno lice žalno salne,
 Kakor vene bédno cvetje róžno,
 V kóje slana zlo mrtvílo dahne:
 Sava je cvetíca osaméla,
 O katere zlu je ptica péla.

V.

Vladúh v dežéli se šópri,
 Krvavo, kruto gospoduje.
 Že dolga léta se bojuje,
 Ljubezni blage véro širi,
 No njega vódi maščevanje.
 Ujót je Drog, velítelj v bóji,
 Ujéti mnógi nekršćanje;
 Strašné jih muči v jézi svóji.
 Slovéne raz gradí proganja,
 Prezíra, zlóбно jih zatíra,
 A Némce véдно le podpíra,
 Na zvite Némce se naslanja.
 Slovénške jim delí daróve,
 Delí daróve, v déžel zóve.
 Ugrabi grad i tóžni Savi,
 Zlomíslu v dar i plen ga dá.
 Slovén bil ón je rojenjá,
 Obítel mu cvelà je v slavi.
 I on je préje Savo ljubíł,
 V ljubezni svoji jo je snubíł.
 A ni mu srca pokloníł,
 Ker je Vsevláda že ljubíł.

Ostaviv jézen Drogov krov
 Prišel togóten je domov.
 Zatójil je svoj rod i dom,
 Za Némce šel je v bojni grom,
 Prevéril se je le zató,
 Da maščévál bi se lehkó.
 Izdáje gadne črni sad,
 Bil mu je Drogov krasni grad.

Ko žalujóča Sava čuje,
 Da se Zlomisel približuje,
 Srcé se dévi ohrabrí,
 Obléko lahno promení,
 V opravo bójno se napravi:
 Na néžni, obledéli glavi
 Pretrdo se želézo bliska,
 Teló vse z jeklom si odéne,
 Z želézom nádrije okléne,
 Da polne prsi kruto stiska.
 O bók si oster meč pripaše
 I vranca bójnega zajaše,
 Z desnico mehko ga brzdaje.
 Nemnógo hlapce vérne skličé,
 Na vruga bodro se pomiče,
 O milem ljubljenci sanjaje:
 Ker v boji si umrl žarlívem,
 Prispéjem za teboj skoráj,
 S teboj se združít v mili ráj!
 I jaz vé boji zlem doživém."

Sólnce zláto se poslavlja,
 V blédo lice séva Savi,
 Séva jej v obraz krvavi,
 Tóžno zadnjíč jo pozdravlja.
 Dévi bédni žizen sahne,
 Oh! umíra déva bléda;
 Včasih še polahno dahne,
 A morí jo ljuta bédá:
 Bajni žar očí jej gasne,
 Žizen gasne Save krasne.
 Srce še ljubéče bíje,
 Ali krv iz njega líje.
 Rudečí jej prsi néžne,
 Krí rudéča — prsi snéžne.
 Presrénó se je borila,
 Vrage je junaški trla,
 V smrt Zlomísla je ranila,
 Črno dušo mu prodrila.
 A zadél je vrag i Savo:
 Prsi je prodrlo jéklo,
 Kruto je devico spéklo,
 Vrglo na zemljó krvavo. . .
 Hlapci zvesto jej udani
 Mró na zemlji vsi poklani.
 Sáhne tudi Sava mlada.
 Že rosí jo rósa smrtna:
 Že kosí jo kósa smrtna
 V tóžnem srci mir zavlada.
 Njéna duša k nébu vsplava,
 Združí se s Vsevládom Sava.

J. Kržišnik.

Sonet.

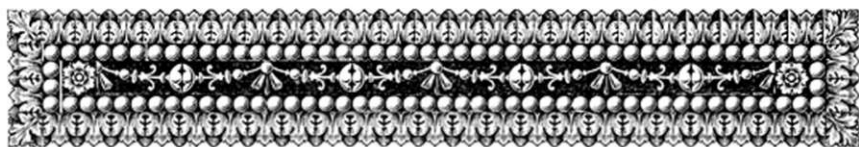
Cloveštvo z grozo tebe se spomína,
 O noč ti večnega mirú, pokoja,
 Ti neizpolnena še želja moja,
 V življenji mojem nada ti jedina!
 Blagrujem tebe, večna, tiha tmina,
 Kraljestvo, kjer nobenega ni boja,
 Nemir vsak zamorí tihota tvoja,
 In mine vsaka, vsaka bolečina.

Če tudi v sebi ne trpiš življenja,
 Ter zora v tebi níkdar ne napóči,
 Nobene zvezde ni na tvojem nebi;

Čepráv ljubávi ni, ne hrepenenja,
 Čepráv ni konca tvoji trdi noči,
 Srcé mi vendar koperní po tebi!

Svojmír.

Odlomki iz človeške tragikomedije.

Spisal dr. Jos. Vošnjak.

II.

Petega septembra bo počilo.

Tam, kjer se Sotla dolgočasno vije po dolinici, kakor v globoke misli vtopljena, zakaj politično loči dva naroda, ki sta upravo le jeden narod, stoji ob cesti pod gričem nekaj čednejših hiš, nego so v tistem kraji navadne po kmetih. In ta kopica hiš s cerkvijo v sredi ima naslov „trg“, dasi je manjša, nego marsikaka vas.

Čujte, kaj se je l. 1882. smešnega prigodilo v tem trgu. Prigodilo se je nekaj komičnega brez vse tragike, kar se le malokedaj pripetijo v našem življenji, nasičenem od poroda pa do groba z zmotami, trpljenjem in nevspešnim delom.

Lansko jesen me je peljala pot skozi trg in ker se je že mračilo, sklenil sem se tam ustaviti ter obiskati župnika, s katerim sva bila znana že iz prejšnjih let. Povabi me, naj prenočim pri njem, kar sem tudi rad storil. Dokler se je pripravljala večerja, donese župnik kupico vina in pogovarjati sva se začela, razume se, o naših narodnih težnjah in o bridki sedanjosti ter se tolažila s srečnejšo prihodnostjo. Ko gledam skozi okno doli po trgu, vidim pred hišo, v kateri je bila žandarmerijska postaja, stati dva žandarja, s katerima se je živahno pogovarjal gospod, večkrat kažoč proti farovžu.

„Naš župan!“ reče smehljaje se župnik. „Gotovo Vas je videl pri meni vstopiti in zdaj mu ne dá miru, dokler ne pozvé kdo ste, kaj tukaj delate in zlasti, kaj imate p r i m e n i opraviti.“

„Mož vendar ne misli, da sem nevaren javni varnosti?“

„Tega ne, pa javnemu miru. Kajti kdor občuje z menoj, ta je naroden in kdor je naroden, ta po mnenji našega župana kalí mir. No, glejte, jeden žandarjev že gre v krčmo, kjer ste pustili voznika, drugi pa stopa gori po trgu in gleda na našo hišo.“

„Pod takim strogim varstvom bodeva vsaj mirno spala,“ rečem jaz in odprem okno, mimo katerega je ravno korakal stražnik javnega miru in oči svoje zvedavo obračal náme.

Ko se obrnem od okna, vidim župnika iskati po pisalni mizi in ko najde neko pisanje, začne se glasno smijati, ter mi je pomoli. Razgrnem je in vidim, da je ukaz okrajnega glavarstva do župnika, naj ob ti in ti uri ostane doma, ker bode zaslišan o neki stvari.

„In kakšna stvar je bila to?“ vprašam.

„Ravno to Vam hočem povedati, ker sem se zagledavši žandarje in župana, spominjal tiste smešne prigodbice, da spoznate, kaj se časih izvije iz najbolj nedolžne besede. Človek bi se res moral vselej ravnati po svetopisemskih besedah: Da! Da! ali Ne! Ne! — Vse drugo je odveč.“

Sédeva k mizi. In ko sva se okrepčala z jedjo in s požirkom vina, začne župnik pripovedovati:

„Predlanskim prve dni meseca avgusta sem bil poklican k tukajšnjemu trgovcu Labiču, čegar mati, že dolgo bolehnna, se je želela spovedati. Ko opravim spoved in obhajilo, odidem. Labič me spremi do vrat, kjer sva se malo časa pogovarjala o raznih stvareh. Tam na pragu stoječ sem izustil, kakor sem pozneje zvédel in se res spominjal, usodepolne besede, ki so toliko preglavice delale našemu županu in gospodu okrajnemu glavarju. Še tisti dan sem videl ravno iz tega okna, odkodar se pregleda ves trg, ko sem po obedu slučajno stal pri oknu, da je Labič prišel z županom vred iz hiše svoje in da sta šla potem skupaj k doktorju, političkemu svojemu somišljeniku, kjer sta se mudila delj časa. Čemu spet stika glave ta trójica? mislim si. Volitve ni blizu in konkordat je tudi že zdavnaj odpravljen. Čez nekaj časa se prikaže župan in gre naravnost v žandarmerijsko postajo. Sodil sem tedaj, da se je morala zgoditi kaka tatvina, ali kak drug zločin, zaradi katerega je trebalo županu dogovora z žandarmerijo. Pozabil sem vso stvar, a malo dnij pozneje sem opazoval, da me ljudje gledajo nekako sumnjivo, da se me izogibajo, kakor nevarnega človeka; ona trojica pa, kadar sem srečal jednega ali družega, kazala mi je tisti obraz, raz katerega se bere: „Zdaj smo te ujeli! Dolgo si nas jezil, a zdaj te imamo v zanjkah.“

„Začel sem premišljevati, kaj to pomeni, a vest moja mi ni očitala ničesar. Najbolj čudno pa se mi je zdelo, da sem bil od tistega časa pod posebnim nadzorstvom žandarmerije, katera je pazila, kdo zahaja k meni, zlasti ako je prišel kak tujec in katera je tudi zasledovala, kam jaz hodim, posebno če sem, kar pa se je malokdaj zgodilo, šel na hrvaško stran k temu ali onemu tovarišev svojih.“

„Tačas so se, kakor se gotovo spominjate, na Hrvaškem posebno v Zagorji, kmetje uprli proti gosposki in vsak dan je bilo slišati ob

izgredih na raznih krajih. Zlasti so napadali židove, ki res neusmiljeno deró ljudstvo na Hrvaškem. Na štajerski stráni so se mnogi začeli bati, da ne bi uporne čete prodrle preko meje. Zato se nisem čudil, ko sem prve dni septembra videl prihajati mnogo žandarjev od drugih postaj, ki so stražili v okolici in po meji. Ob jednem pa dobim od našega okrajnega glavarja tisti ukaz, katerega sem Vam bil poprej pokazal. Kaj neki hoče od mene? premišljujem. Drugi dan se pripelje in vstopi pri meni ob določeni uri sam okrajni glavar. Mož navadno jako pri-ljuden, kaže mi tako resen obraz, da sem bil ves osupnen. Ko sédeva, položi na mizo akte, katere je imel v rokah, razgrne polo belega papirja, na kateri sem videl vrhu glave zapisano: „Protokoll“ ter me jame izpraševati.“

„Prišel sem v uradnih stvareh v silno imenitni stvari in poziv-ljem Vas, odgovarjati mi odkrito in resnično.“

„Gospod glavar! Poznate me, da nisem nikdar ničesar zakrival, ampak vselej govoril resnico,“ odvrnem mu mirno, a odločno.

„Dobro, pa danes gre za stvar, katera se v prvi vrsti dotika Vas. Želim, da se do dobrega opravičite, kajti bilo bi mi prav neprijetno, ko bi se moralo uradno ali celo sodno postopati proti Vam, neprijetno že zavoljo stanu, kateremu pripadate. Odgovorite mi tedaj na sledeča vprašanja:“

Glavar pomoči peró v črnilo. — „Ali niste pred štirimi tedni obhajali matere trgovca Labiča?“

„Obhajal!“ odgovorim.

„Ko ste se poslovali, obrnili ste se na pragu še h g. Labiču, ki Vas je spremljal do vrat in izustili ste te-le besede: ‚Petega sep-tembra bo počilo, škoda da mene ne bo zraven!‘ in potem ste odšli.“

Jaz debelo pogledam glavarja, ki je srpo v me upiral oči svoje. Še sanjalo se mi ni v tistem hipu, da bi bil jaz kedaj to govoril. Ko molčim, ponavlja glavar naglašujoč vsako besedo:

„Petega septembra bo počilo‘ — ali tajite? Tedaj Vam povém, da je g. Labič pripravljen vsak čas priseči, da ste mu Vi to rekli, še na pragu stoječ in sicer tako nekako, kakor bi ga hoteli svariti.“

Napenjal sem svoje možjane, pa izginilo mi je bilo popolnoma iz spomina, o čem sva se tačas menila z Labičem. Glavarju to povém, a on neverjetno zmaje z glavo.

„Vi tedaj tajite? Potem bo treba konfrontacije.“

„Ne tajim, pa tudi ne pritrjujem. Sicer pa res ne razumem, kaj bi pomenile one besede, ko bi jih bil tudi res izgovoril?“

„Vi ne umejete? Ali nečete umeti? Ali kaj-li? Dozdaj sem mislil, da sami niste bili zapleteni, pa Vaša tajitev mi je v dokaz, da Vam je znano, kar se kuje tóstran in ónostran Sotle.“

„Meni znano? Kaj neki? Čim dalje, tem menj Vas umem, gospod glavar!“

„Torej Vi ne véste, kaj se godi ónostran meje na Hrvaškem? Vi ne véste o kmetski ustaji, in kako razdivjano ljudstvo požiga in mori?“ vpraša glavar in me gleda skozi naóčnike kakor sodnik inkvizita.

„Kako bi ne vedel, ko nam vsak dan dohajajo vesti o tamošnjih izgredih, o napadih na židove in njihovo blagó, toda o pobijanji ali umorih nisem slišal. Pa kaj imam jaz opraviti s temi izgredi?“ vprašam nejevoljno.

„Ker se delate tako nedolžnega, povém Vam brez ovinkov, česar ste na sumnji. Vam je bilo znano že tačas, ko ste govorili z Labičem, da se med našim ljudstvom pripravljajo jednaki izgredi, kakor na Hrvaškem. Vi ste že tačas vedeli celó za dan, kedaj se kmetje upró; kajti rekli ste: ‚P e t e g a s e p t e m b r a b o p o č i l o!‘ Danes imamo drugi dan septembra, torej v treh dneh bi se imelo zgoditi, kar se je nameravalo. Toda . . . in glavar ponosno vzdigne glavo. . . „oko zakona čuva in politiško oblastvo ni slepo in gluho. Mi smo skrbeli, da se niti za trenotek ne bo kalil javni mir. Žal mi je za Vas, da ste se v svojem fanatizmu dali zapeljati v take spletke. Kajti dobro vemo, da na Hrvaškem gre le proti Madjarom iz narodnega sovraštva in pri nas bi šlo proti Nemcem. To je sad tistega vednega hujskanja. In zdaj ne tajite več in me ne silite, da Vas izročim sodišču.“

Ko sem vse to slišal, zdelo se mi je, da se ali glavarju ali meni meša po glavi. Bil sem tako osupnen, da nisem mogel précej odgovoriti. Toda očitanje, da sem v zvezi s hrvaškimi izgredniki in da naše ljudi podpihavam k enakim silovitostim, razburilo mi je živce, da zakličem ves srdit:

„To je grdo obrekovanje in vsakega bom tiral pred sodišče, kdor mi tako nesramno oskruni čast mojo!“

„Obrekovanje? To se bo pokazalo,“ zavrne me glavar. „Pa ker vidim, da ste razvneti, ne bom zdaj sklenil protokola, ampak popoldne Vas zaslišim še jedenkrat. Upam, da se do tačas premislite in vse odkrito povéste. Zagotavljati Vas smem, da se Vam ad personam ničesar ne zgodi, ako razkrijete tajne spletke, kojih niti so napeljane, to dobro vémo, od tiste stranke . . .“ Glavar zdajci umolkne, ker se je menda

domislil, da bi izdal kako uradno skrivnost, ko bi kaj več povédal. Odšel je in s seboj vzel svoje akte in tisti svoj protokol.

Ostal sem sam in čeprav si ničesar nisem imel očitati, in čeprav sem ob vsi vstaji védel samó to, kar sem slišal in čital v časnikih, bilo mi je vendar neprijetno, da se more sploh proti meni roditi takšno sumničenje. In óne besede, ako sem jih res izpregovoril, kaj sem hotel reči ž njimi? Sédem ves zamišljen k pisalni mizi in začnem premetávati knjige in pisma, ki so ležala na nji. Zdajci zagledam razgrnen listič in ko ga vzamem v roke in preberem, začne se mi svitati po glavi in bliskoma se mi vrne v spomin tisti ominozni pogovor. Zasmem se na glas, da je cerkovnik, ki je ravno vstopil, strmé obstal in se ves zmeden čohal za ušesi.

Po obedu pride spet okrajni glavar. Njegov obraz je bil videti še bolj nagrbnčen in temen. Jaz ga smehljaje pozdravim.

„Kakor vidim, ste prav dobre volje. Tedaj smem upati, da razodenete vse brez ovinkov.“

„Vse, gospod glavar, ker bi itak nič ne opravil proti spovedi gospoda Labiča.“

„Tako je prav in pošteno!“ reče glavar, kateremu se lice razvedrí ter pripravi peró, da nadaljuje zapisnik.

„Vi tedaj priznavate, da ste rekli Labiču tiste besede?“

„Priznavam!“

„Torej ste že tačas znali, da se delajo na tajnem priprave za vstanek, ki bi imel počiti 5. septembra?“

„Jaz, da bi bil védel za kakšen vstanek? Ali se Vam sanja gospod glavar?“

„Niste li sami ravnokar priznali, da p o č i 5. s e p t e m b r a?“ vpraša nejevoljno glavar.“

„Seveda bode počilo,“ odgovorim in s povzdignenim glasom dostavim: „Počilo bode in zemlja bode rdeča od prelite krvi...“

„Grozno!“ vsklikne glavar in peró mu pade iz roke.

„Toda, ne bojte se, gospod glavar, p o k a l o b o l e v g r a š č i n s k e m l o g u n a z a j c e i n s r n j á k e.“

„To je blasfemija in zasramovanje državnega oblastva!“ zakričí glavar in ves zagorel od jeze vstane s stola. „Mislil sem z Vami ravnati milostno z obzirom na sukunjo, katero nosite, pa slabo zahvalo imam od tega!“

Da bi se bil jaz najrajši glasno smíjal, ko sem videl moža tako razburjenega, pihajočega okoli sebe v sveti jezi, to je naravno; toda umeje se samó ob sebi, nisem ga hotel razžaliti in dejal sem mirno:

„Prosim, da zapišite v protokol izpoved mojo in potem sodite!“

Beseda: „protokol“ je z neko magično silo vplivala na razvnete živce glavarjeve in že namočeno pero se je bližalo papirju željno dotikati se ga in po njem praskati, kakor kokoš brska po peski, dokler ne najde kakega zrnca.

„Ravno tisti dan,“ pravim, „ko sem pozneje šel spovedavat gospó Labičevo, dobil sem od graščinskega oskrbnika ta listek, v katerem me vabi na lov na 5. dan septembra, ker pozna veselje moje do lova. No, ko pogledam v koledar, vidim, da moram ta dan k podružnici, opravljat naročeno mašo, da se tedaj lova ne bom mogel udeležiti. Ker sem mislil, da je tudi g. Labič povabljen, dejal sem mu tačas pri odhodu: „Petega septembra bo pokalo; škoda, da mene ne bo zraven.“

„Zapisal sem Vašo izpoved,“ reče glavar in si utakne peró za uho. „Pa vendar me ne imate za tako naivnega, da bi verjel temu izgovoru. Naznanjam Vam tedaj, da pride jutri sodnik sam, zaslišavat priče pod prisego in potem si sami pripisujete sitnosti, v katere boste še zabredli.“

Še mi velí, naj podpišem protokol, kar sem storil, in potem odide glavar v veliki nejevolji.

Drugi dan je bilo še zmerom polno žandarjev po trgu in okolici. Sodnik se pripelje naravnost k meni, a ker ni imel takih predsodkov, kakor glavar, bila je stvar kmalu pri kraji. Poklical je le še graščinskega oskrbnika, ki je seveda vsemu pritrnil. Drugi dan so se izgubljevali vnanji žandarji. Petega septembra pa je potem res počilo in je ves dan pokalo. In ker sem dobil namestnika za naročeno opravilo pri podružnici, bil sem tudi jaz zraven in če ne srnjaka, vsaj par zajcev sem položil na tla. Zvečer pa smo praznovali pri oskrbniku srečno zmago — nad divjačino.

Tvoje oči.

Tvoje oči, lepé oči,
Iz njih ljubezen mi gori.
Na meni le počivajo,
V srcé mi pókoj vlvajo.

Oči lepé, oči krasné,
Ko bisera se mi blesté.
Blesté se mi, ko zor mladán,
Ko rosne kaplje svit zlatán.

Plamtíte mi do konca dní,
Tvoje oči, lepé oči!

Svojmir.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal J. Trdina.

24. Doktor Prežir.

Dekla Jera nam je pripovedovala kaj rada o strahovih, v katere je verjela čvrsto kakor v Boga in v sv. Šembilljo. Za najmičnejšo njeno povest te vrste zmatram tó-le:

V Kamovi hiši pred mostom je stanoval pred veliko leti jako imeniten in bogat gospod. Prvakoval je ne le med uradniki, ampak tudi med meščani in okoličani. Brez njega volje in védnosti se ni smelo nikjer nič storiti in zgoditi. Védel se je tako oblastno, da so mu zdeli gospodje pridevek: novomeški Napoleon! Dasi je bil oduren in trd, čestili so ga ljudje skoraj kakor Boga. Celó tercijalke niso védele mnogo let nič slabega o njem; lotile so se ga še le nekoliko mesecev, predno je bil premaknen od nas nekamo gori na Nemško. Dobro, krotko in preprijazno njegovo gospó pa so obirale te jezičnice že précej od konca, ko je prišla pred most. Ker ji niso mogle očitati družega, posegle so nazaj v mladost njeno. Pred zakonom se je poznala, véste, s tistim slovečim doktorjem Prežirjem, ki je zložil toliko pesmij, katere prepevajo veseljaki še dan danes. V krčmo našo so hodili kaj zastavni gospodje: Vesél, Trbúc, Ažman, Ravnik, Gropa in drugi taki. Ti naši gostje so se menili dostikrat o Prežirji in ga opisovali prav natanko, kakov je bil, kake navade je imel in kaj je doživel in pretrpel. Vsi so trdili v jeden glas, da ga treba šteti med največje razumnike, ki so se porodili v naši deželi in v našem narodu. Kdor ga je videl in čul prvikrat, ni zapazil précej čudovite njegove bistrournosti in zmiselnosti. Beseda mu ni tekla lahko in gladko. Mož je nekoliko mécal in pripovedoval vse mirno in jednolično, ne pa kakor nekateri govorniki, da bi bil vmes kričal, pačil obraz in mahal okoli sebe z rokama. Tudi ni bil váden, da bi se bil smijal sam svojim šalam. Ko pa je odjecljal prvih pet ali šest besed, razvezal mu se je jezik in zdrknila je z njega dostikrat tako slana, da so se morali prijeti možaki za trebuh, da jim ga ne raznese smeh, babe pa so bežale iz hiše, kakor bi jim pritiskal za petami sam peklenski rogatec. Burke njegove, véste, niso bile vselej take, da bi jih smeli slišati otroci. Brat ga je dobrovoljno kdàj pokaral: France! razuma imaš dosti, razuma, ali kaj pomaga, ko pa nečeš rabiti pameti. To prijazno očitjanje je pomenilo, da je zaničeval Prežír tiste podle umetnosti, s katerimi se

dobi na svetu najprej velika služba, imenitnost in bogastvo in jih zaradi tega zovó praznoglavec pamet. Zahteval je od vsakega človeka resnico in pravico in spoštoval je samó tistega, kdor se je odlikoval s čednostimi in z vednostimi. Malopridnoža in bedaka je črtil in preziral, če prav je bil najmogočnejši velikaš in milijonar. On se ni znal nì lagati nì hliniti. Nikdar se ni nikomur prilizoval, uklanjal ali priporočal in prosil milosti. Gospódi je dokazal, da razume več nego vsi drugi, pa si je mislil: Zdaj véste, kdo sem in kaj znam. Če sem za vas, vzemite me v službo; če nisem, mari mi je! Živel bom tudi brez vas. Takih ponosnih korenjakov v stare čase vlada ni sprejemala rada med uradnike. Prežir si je moral iskati druge kruha. Meni se prav zdi, da ga je imel v pisarnici neki drug doktor, ki mu je bil prijatelj. Delal je zanj pravdarska pisma ali ka-li. To pa vém za gotovo, da mu zaslužek ni bil preobilan. Hodil je rad v gledališče in na druge gospódske veselice; že radi njih se je moral oblačiti, kar se dá lepo, po najnovejši šegi. Take reči pa niso zastoj. Vedlo ga je kdaj trdo za denar. Dohodke svoje je potrošil tem laglje, ker je bil jako usmiljenega srca in dobrih rok. Noben revež ni šel od njega brez darú. Najrajši je pomagal poštenim siromakom, ki so se sramovali prositi: takim je stisnil v dlan kar célo dvajsetico pa tudi goldinar. Sestra, ki mu je nekaj časa gospodinjala, zagodernjala je nejevoljno nad nekim beračem, ki se je bil navadil, da je prišel vsak dan po miloščino. Prežir pa jo je zavrnil: kaj se jeziš, ali ne véš, da mora človek vsak dan jesti in še po večkrat. Na začetku šolskega leta je videl učenca, ki se je milo jokal, ker mu uboga mati ni mogla kupiti bukev. Ko je zvédel, zakaj plače, prijel ga je za roko in šel ž njim v prodajalnico ter mu kupil ne le knjige ampak tudi papirja in drugih potrebnih rečij po vrhu, pa mu podaril še petico za jabelka. Dijak višje šole je potožil tovarišu, da bo moral šolo pustiti, ker oče ne more več zanj plačevati, druge podpore pa nima. Prežir, ki je slišal te besede, potrka ga po rami in mu veli: Prijatelj, pojdite z máno. Neki trgovec, znanec moj, potrebuje za tri otroke učitelja. Dajal Vam bo hrane, stanovanje in kak majhen naméček tudi v denarjih. Tako je pomogel pridnemu mladeniču, ki je postal pozneje sloveč duhovnik in doktor sv. pisma. Mnogim ubogim dečakom je dobil kosilo v samostanu. V Ljubljani se je bil pobratil z imenitnim patrom Benútom. Predno so se odprle po sv. Mihelu šole, oglasil se je vselej pri njem. Benút je že védel, po kaj je prišel, pa se je zasmijal in ga vprašal: No, France, koliko bi jih pa preskrbel rad letos z zloglasnim našim ričetom? Ali véš, žlice jim boš moral sam kupiti. Že bolj odrasle dijake pa je priporočal bogatim svojim

znancem, seosebno pa profesorjem malih šol, da so nagovarjali roditelje, naj si jih vzamejo otrokom svojim za hišne učnike. Kranjci ne morejo brzdati jezika. Skoro vsakemu človeku natvezejo kak priimek, da ga pikajo ž njim za hrbtom ali pa tudi dražijo v obraz. S pravim imenom menda ne kličejo nobenega krčmarja, nego govore rajši: Bikabirt, Kobilabirt, Švedrabirt, Prosabirt, Silabirt, Muhabirt i. t. d. Ni dolgo, kar je umrl pisatelj, ki so mu dejali doktor Kibla. Pa tudi pravih doktorjev ljudje naši ne puščajo na miru. Gorenjcem ni storil Prežir nikoli nič žalega, pa so mu pritisnili vender le smešni in grdi pridevek: doktor Figa, zato ker se je zabavljaj rad z otroki in jim kupoval pridno sladke, tržaške fige. Ljudje pravijo: Kdor otroke ljubi, brez skrbi snubi. Tak mož res najlaže nosi težko breme zakonskega stanu. Tudi doktor Prežir si je našel v Ljubljani lepo in ob enem bogato deklico, s katero se je želel poročiti. Ali njemu ni bila namenjena nobena pozemeljska sreča. Zaveroval se je v to gospodično tako globoko, da je ni mogel pozabiti ne na tem, in kar je gotovo še dokaj bolj čudno, niti na ónem svetu. Pod okno ji je hodil boje v jasnih nočeh, ko je svetil mesec, prepevat: Luna sije — Kladvo bije . . . To pesem je bil zložil navlaš zanj. Razven nje pa še mnogo, mnogo drugih. G. Gropa mi je posodil precēj debele bukve, ki so bile polne Prežirjevih pesmij. Prebrala sem vse od konca do kraja. Nekatere so bile pobožne in svete, kakor kaka prav lepa pridiga, največ pa je bilo posvetnih, takih, kakeršne ugajajo najbolj vroči mladini. V njih poveljuje Prežir lepoto izvoljenke svoje ali pa opisuje takó ganljivo hrepenenje in bolečine svojega srca, da so mi prihajale neprenehoma solze v oči. Dan današnji se nahaja pač malo moških, ki bi ljubili in častili žensko svojo tako resnično goreče in stanovitno, kakor jo je ta imenitni slovenski doktor. Gostje naši niso nikoli ničesa slišali, kakovega srca je bila proti njemu o n a. Jaz mislim, da bi ga bila vzela drage volje, ko bi bil imel toliko prihodkov, da bi se bila vozila pri njem lahko v kočiji in živela še dalje tako dobro in brezskrbno, kakor je bila vajena v domači hiši. Ali revnega človeka, če je prav doktor, branilo bi se še kako kmetiško dekle, nikař gospodična, za katero so se poganjali najboljši snubači, mestni in deželski. Ponudil se ji je velikaš, vaša gnada, ki je dobil od cesarja prelepo službo, po očetu pa denarjev, da sam ni védel koliko. Oče in mati sta rekla: Vzemi ga! in pokorna hčerka ju je poslušala in se z velikašem pozakonila. Nezvestoba njena je Prežirja tako potrla in izbegala, da ni moči dopovedati. Lažljivi svet in tožno življenje sta se mu pristudila. Kdaj se je zaril v papirje in brskal in črčkal po njih noč in dan brez spanja, brez jedi in pijače. Večkrat pa mu

se je delo uprlo, da po štirinajst dnij ni prijel nič za peró. Taval je zamišljen sem ter tja, kakor bi bil mésečen, ali pa je dirjal po cesti, kakor bi ga kdo podil. Živel je brez pravega redu in pravila. Zanemarjal je opravke, pa tudi samega sebe. Na obleko ni pazil več tako skrbno, kakor nekdanj, dostikrat so ga videli prav borno opravljenega. Sosebno so se smijali Gorenjci stari njegovi kapi in ispreminastemu klobuku. Tolažbe in zabave si je iskal v družčini, ki ni bila vselej dobro izbrana, najrajši pa v vinu. V krčmah je prebil po ves večer, kdaj tudi popoldne. Radi te slabosti so ga razlájali sovražniki, še bolj pa hinavski prijatelji za silnega pijanca. Ta govorica je bila prehuda in nesramna. Prežir je sedel mórno pri merici svoji: on ni nikoli razbijal in razgrajal ali delal ljudem nadlege. Tako pohlevnega pivca si želi vsak gostilničar. Tudi gostje naši so začeli jednoč premelevati to Prežirjevo pijanstvo, gospod Ravnik pa jih je ustavil in pošteno branil slavnega pesnika. Dejal je: „Za pet ran božjih, ne bodimo taki zlobni farizeji! Prežir ga je rad pil, kakor ga pijemo radi mi, ki smo tukaj in z nami brez števila ljudi vseh stanov in narodov. Pač res je, da objedajo sršeni samó žlahtno sadje, lesník pa se niti ne dotaknejo. Drugim pivcem nihče nič ne očita, ker so ničlje, Prežir pa je ostal še po smrti imeniten in velik mož, zato misli vsak capin, da ima pravico, ometavati mu grob z blatom. Ni tega ne smemo pozabiti, da smo mi tu z večine oženjeni dedci; doma nas čaka društvo, žene in otroci, itak visimo v krčmi dostikrat od sedmih do polunoči, če ne še dalje. Doktor Prežir pa je bil brez rodovine, samec. Če bi mu prav nobena žalost ne bila morila srca, gnala ga je v krčmo že puščoba. S čim in s kom za Boga bi se bil mogel kratkočasiti v mali svoji izbi doma. Spati mu se ni dalo in brati se pa zmerom tudi ne more. Zopet se potrjuje stara resnica, da vidimo pezdir v očesi bližnjega, bruna v svojem pa ne vidimo. — Gospodje naši so pravili, da ga je bila tožnost jednoč tako prevzela in zmešala, da ni nič védel, kaj dela in ukreplje. V ti zmotnjavi se je hotel sam končati. Že se je bil zadržnil, ali prihiteli so še o pravem času domačini in ga oteli. Usmiljeni Bog, ki je poznal plemenito njegovo srce, ni želel, da se pogubi časno in večno, nego da se reši in vzveliča. Ni še učakal velike starosti, ko se ga je prijala huda bolezen, ki se ni dala ozdraviti. Na smrtni postelji pokesal se je resnično vseh svojih grehov in napak in umrl je spokorjen, okrepcan s svetimi zakramenti in v trdni veri, da najde človek mir in pravo blaženstvo samó v naročaji vzvišene naše matere, sv. katoliške cerkve.

Tisti prvak, ki se je oženil s Prežirjevo milico, služil je najprej v Ljubljani ali kje, kasneje pa ga je poslalo poglavarstvo v Rudolfovo.

Ker v mestu ni mogel najti pripravnega stanovanja, šel je v šmihelsko župnijo in vzel v zakup Kamovo hišo, kar sem že omenila. Ljudje so hitro zvédeli, kako znanje je imela gospá njegova na Gorenjskem. Povedali so jim uradniki, ki so prebivali nekđaj v Ljubljani; s Prežirjem so nekateri celó občevali. Pa sâj ni bilo treba dosti praviti. Prežir govori o ljubezni svoji na vsa usta v pesmih, katere poznajo že zdavnaj tukajšnji Dolenjci. Kar jaz pomnim, prepevajo v mestu: Luna sije . . . ne le dijaki, ampak tudi vse dékle in péstunje. Gospá je živela z možem svojim v prelepi prijaznosti in zlogi, vsaj na videz. Bog ji je bil podaril tudi nekoliko krasnih in prav dobrih otrók. Nekateri pa so vendar ugibali, da ne more biti srečna, ker je bila zmerom tako bleđa in dostikrat vsa razmišljena. Trdili so, da se ji sili še vedno v spomin zapuščeni ljubček. Za hišino si je vzela neko suho Marijo, zvesto ali precěj sitno bábnico. Razven nje ji je stregla znanka moja Neža, ki je služila prej zajedno z mano v krčmi. Ti dve sta dobro védeli, kaj se govori o gospi in Mariji, ki ni mogla nič zamolčati, vprašala jo je jednoč kar naravnost, če je bila zaročena res že s tistim slavnim doktorjem, ki je znal delati take mile pesmi. Gospá se zasmije nekako posiljeno in veli: Da se ti ljubi pobirati te stare čenče! Doktor Prežir je bil tak ptiček, kakor so vsi. Kvasil je o ljubezni vsaki, da se je pomenkoval ž njo le pet minut. Kakor drugim, dobríkal se je kdaj tudi meni. Skrb me je bil! Trape, ki so mu verjele, božal je boje prav ljubeznivo, ali kadar mu je prišla muha, znal je pa tudi praskati kakor maček. Hodil je v gledališče in na plesišča, pa je metal po tleh majhne listke, na katerih so bile zapisane vsakovrstne zabavljičice na ljubljanske gospodične. Ti listki so šli potem od rok do rok po vsem mestu. Ogrébal je na tak način tudi mene. Jaz sem se strašno jezila. Ko je to slišal, grohotal se je in hvalil po Ljubljani, kako me je razsrdil. Pa s takim porednežem da bi se bila jaz zaročila? ha ha ha! Vidi se, da gospá ni hotela priznati resnice. Taji in zanika se lahko vse, še to, da je sneg bel. Jaz in Neža sva bili trdno uverjeni, da je mislila še zdaj na doktorja. Dokler je bil živ, ni se pripetila nobena takova reč, ki bi jo bila izdala. Kmalu po smrti njegovi šla je z gospodom nekamo na deželo. Domóv se jima ni mudilo, ker je svetil mesec. Vrnila sta se nekaj pred polnočjo. Hišina, ki je bila ob jednom kuharica, prinese večerjo. Komaj začneta zajemati, zapoje nekdo za hišo z zvonkim glasom: Luna sije — Kladvo bije. Gospá se zgane, da ji pade žlica iz rok. Tresla se je kakor šiba. Ko je vpraša gospod, kaj ji je, zaječi: Oh, prišlo mi je tako slabo, da komaj diham. V posteljo so jo morali nesti, ker sama ni mogla iti. Vreme se je še tisto noč izpremenilo; deževalo

je mnogo dnij skoraj neprenehoma; noči so bile temne, da se ni nič videlo. Gospá si je opomogla in se zopet razvedrila ali na nesrečo njeno razvedrilo se je kmalu tudi nebo. Zopet je sijal svetli mesec. Vreme je bilo tako toplo, mirno in prijetno, da sta ostala gospod in gospá do najstih na vrtu. V Portovi hosti zavpije trikrat sova, précej za njo pa se oglasi s Krke: Luna sije — Klavdo bije. Gospá zakriči in pade brez zavesti gospodu v naročaj. Drugi dan je vstala zdrava, ali ob pozni najstih uri se je ponovila pesem in ž njo tudi bolečina njena. Od zadnjega do prvega krajca in kadar je bilo oblačno, ni čutila nikoli nič težave, ker se ta čas ni slišalo nobeno petje. Ko pa se je začela luna polniti, oglasil se je vsak večer neznani pevec in uboga gospa je trepetala in omedlevala. Večkrat jo je lomil in zviljal tak strašanski krč, da jo je hotelo zadušiti. Précej, ko je ponehalo petje, prešla ji je tudi bolezen. To petje ni bilo zmerom jednako; kdaj se je čulo več glasov, največkrat pa samó jeden. Še bolj čudno je bilo to, da se ni glasilo vselej iz istega kraja, nego zaporedoma s Šanc, izza Kamove hiše, z Lok in kdaj celó s Krke. Najbolj pogostoma pa je dohajalo vendar s Šanc, s tiste, nekoliko viseče trátine, ki je na bregu za kapiteljskim vrtom. Gospod je mislil, da mu ženo hodijo nadlegovat razposajeni dijaki. Prej se kvartajo v kaki beznici; ko jih krčmar zapodi, gredó pa tulit na Šance. Če dobé kak čoln, vozijo se po Krki in ustavijo kje za Kamovo hišo, da tam vrišcé in nagajajo. Tožil jih je ravnatelj, ali brez vspeha, ker so vse utajili in se jim ni moglo nič dokazati. Gospod je bil velik prijatelj s kanonikom Jelovškom. Nagovarjal ga je, da bi šel dijake svarit in jim se grozit z najstrožjo kaznijo, ako ne bodo mirovali po noči. Jelovšek je prišvepal — imel je takrat bolne noge — res v šolo, ali fantov ni hotel zmerjati in strašiti nego jih je prosil prav lepo, naj bi ne prepevali več: „Luna sije“ v takem kraji, kjer bi jih mogla čuti tista bolehná gospá v Kamovi hiši. Reva je tako občutljiva, da bi ji utegnilo to petje jako škoditi. Dijaki so se o teh besedah na ves glas zasmijali. Jeden je bojè celó dejal: O saj vemo, zakaj ji preseda pesem; naj ji le, saj je presedala tudi Prežirju babja njena omahljivost. Prošnja kanonikova ni pomogla nič. Kakor prej razlegalo se je ob mesečini ponočno petje in bégalo in mrcvarilo nesrečno Ljubljánčanko. Neža vpraša Marijo, zakaj neki ne more slišati te prelepe pesmi brez hudih bolečin. Hišina odgovori: To se zdi tudi meni neizrečeno čudno. Če jo pobaram, pokima z ramama in pravi, da so krivi slabi njeni živci, katere razdraži vzlasti po noči vsaka malenkost. Mogoče! Ali jaz bi dejala, da je glavni uzrok morda nekaj drugega. Pesem: „Luna sije“ domišlja jo deklških let, vesele

njene mladosti, pa se ji stoži in milo stori, ker vé, da se ji ta zlati čas ne povrne nikoli nikoli več. Tudi zdaj se ji godi dobro. Tako, kakor njo, ne časte nobene druge gospé v Novem Mestu in za življenje ima vsega dovolj, česar koli poželi. Ali ljubljanskih veselje ji ne more dati malo naše mestece. Dostikrat vlada v njem taka puščoba, da bi človek najrajši pobegnil. Tudi stanovanje naše je preveč odljudno. So-sebno ob grdem vremeni prebó se prav težko v ti samoti, ki je bolj podobna puščavi, nego kaki vasi. — Marijino razlaganje se Neži ni zdelo dosti verjetno. Njo je obhajala že dolgo huda slutnja, ki se je tudi potrdila. Neko soboto šla je prav pozno s kablom po vode. Noč je bila jasna in svetla. Iz Krke se je vzdigovala sim pa tam megla. Iz megle se pomoli najprej glava, potem tudi život velikega moža. Mahaje z rokama letela je prikazen z meglo vred gori po Krki. Za Kamovo hišo, baš pod gospino spalnico obstane ter se globoko trikrat pokloni in začne prepevati z močnim glasom: Luna sije — Kladvo bije. Neža se tako prestraši, da pustivši kabel pobegne v hišo. Odslej ne bi bila šla tako pozno po vodo ne za sto goldinarjev. Zdaj se je na svoje oči uverila, da pevec ni dijak, ne kak drug človek, nego brez dvojbe doktor Prežir, ki hodi izvoljenki svoji še po smrti naznanjevat neskončno svojo ljubezen. Marija ni verjela, da bi se mogel mrlič povrniti nazaj na ta svet. Nežini pripovedki se je smijala in velela, da se ji blede, da je imela prazno podobo megle za možá. Jaz pa sem bolje poznala prijateljico svojo. Kar vem, govorila je zmerom prav pametno in nihče se še ni pohvalil, da bi jo bil ujel v kaki laži. Resnico besed njenih je dokazoval tudi gospin prstan. Neža je imela sestrično Fránico, ki je poznala mladega kovača. Ker je želela, da bi bila nje ljubezen trdna in brez greha, šla je s fantom v cerkev. Stopivša h kropilnemu kamenu sta spustila vsak svoj prstan v blagoslovljeno vodo. Pred vélikim oltarjem sta potem prstana zamenila. Ali ta kovač je bil jako lehák človek. Še tisti teden je napajal v mestni krčmi neko drugo punčaro. Zvečer je zapazil, da mu je Fráničin prstan počil. Nesel ga je k zlatarju, da mu ga je zvaril. O sv. Vidu se je napotil k maši na Ljubno. Tamo je kupoval vino in se legal neki Topličanki, katere ni prej še nikoli videl. Na roki mu zazvenči: tink! Ko pogleda, bil mu je prstan zopet počen. Dal ga je drugič zlatarju. Čez nekaj mesecev je ubila porednega kovača na isti gori strela. Po životu mu ni naredila nobene rane, tudi obleka na njem je ostala cela. Prstan pa mu je raznesla strela na drobne kosce, v očitno znamenje, da ga je zadela strašna kazen božja radi grde njegove nezvestobe. Tudi ljubljanska gospá je imela počen prstan, ki se za dolgo nikakor ni dal popraviti.

Sama je povedala družini, da ga je poslala že trikrat k zlatarju ali v dveh dneh je odjenjal vselej in ravno tamo, kjer se je bil pretrl prvi-krat. Naročila je tudi Neži, da je šla z njim k zlatarju. Ta bi bila rada vedela, kakšen je in odpre spotoma škátuljico. V nos ji udari oster, mrtvaški duh! Obšla jo je taka groza, da se je zgrudila. Ko pové hišini to prigodbo, začela jo je psovati. Prismoda, avša, trapa in še druge grde priimke ji je dajala. Po nje misli je dišala po prhnelem stara volna, v katero je bil zavit prstan. Ali ta Marija je obrnila rada vsako reč tako, kakor bi se ne pripetilo na svetu nikoli nič posebnega in božjega. Smukaje se vedno okoli gospôde, zapravila je vso vero. Trdila je celó vpricho otrok, da je našla v bukvah, da sv. Jurij ni nikdar živel. Rogala se je Blaževemu blagoslovu in o svetinjah sv. Feliksa je blebetala, da so toliko vredne, kakor če bi ležala v oltarji kaka mačka. Prstana se je držalo tudi to čudno svojstvo, če ga je gospa izgubila, da je prišel sam nazaj. Jednoč ga je bila nataknila, predno je sedla v čoln. Vozila se je gori in doli z znanci vred po Krki in ogledovala vodo, ribe, bregove in ljudi, kar zapazi, da prstana več nima. Moral se ji je zmuzniti in zdrkniti v vodo. Ko pride domov, počí z rokama, kajti je zagledala izgubljeni prstan na oknu. Modri-janki Mariji pa se niti ta prigodek ni zdel nič skrivnosten. Bleknila je: Gospá je prstan nataknila mi slila, pa je v naglici to pozabila in ga pustila na oknu. Ali vsak pameten človek mi bo potrdil, da je gospá gotovo bolje vedela nego nje jezična hišina, kaj je vzela s sabo, ko se je šla na Krko vozit. Kadar se bábnice lišpajo, naključí se pre-sneto poredkoma, da bi pozabile dejati náse dragotine svoje. — Ljub-ljanska gospá se po letih še ni bila postarala, ali ponočni strah in notranji črv sta ji razdejala nežno truplo. Hodila je pripogneno in ni je bilo drugega nego sama kost in koža. Slutila je, da ji življenje po-teka. Neko noč se je čulo silno razbijanje z bližnjega otoka. Zjutraj sta stali gospá in hišina pri Krki. Po vodi pride mrtvaški les, ustavi se za hip pri Kamovi hiši baš pred gospó in odplava dalje. Gospá je dejala: Krsta me opominja, naj se pripravim za daljno pot. Ribič je pozneje pripovedal, da je videl tisto jutro na otoku gosposkega moža, ki je tesal črno skrinjo, ali kaj je bilo, in jo vrge, ko je bila dodelana, v vodo. Neža je précej velela: Ta tesar je bil doktor Prežir in meni se zdi, da je pogodila. Gospá se je nekaj dnij še silila in hodila, potem pa legla in ni več okrevala. Od konca se je spominjala rada raznih posvetnih rečij: mladostnih svojih let, prijaznega Rožnika, prelepe dolske župnije, kamor se je vozila za veselje v topla pomladanska jutra. Zadnjih štirinajst dnij je mislila samó na otroke svoje in na dušo svojo.

Molila je slednjo uro in tako zbrano in goreče, kakor bi se zamikala. Če je prišel v spalnico njeno kak človek, ni je nič motil, ker ga ni niti zapazila. Bogu je vse mogoče, morda je bila res zamaknena. Kdor jo je videl pred boleznijo, ne bi je bil zdaj poznal. Okrogli nežni obrazek se ji je pomladil in svetil in smehljal kakor nedolžnemu otroku. Čudno je bilo tudi to, da je pozabila na smrtni postelji nemško. Po slovensko je molila, po slovensko razgovarjala se z gospémi, po slovensko se poslavljalala z gospodom in z otroki svojimi. Prelivalo se je obilo solz, ko je izročila Bogu čisto svojo dušo. Reveži vse okolice so izgubili mater svojo, družina pa dobro gospodinjo, da boljše niso nikoli imeli in si je nikoli želeli. Truplo so odnesli na šmihelsko pokopališče, ki se je napolnilo po vsem svojem prostoru z gosposkimi in kmetiškimi pogrebci. Neža se je ustopila prav blizu jame. Zraven nje je stal čuden gospod, ki ga ni videla v vsem življenji svojem. V rokah je držal debelo popotno palico. Bile so povse suhe in brez žil. Oči je imel zatisnene, kakor bi spal. Život mu se ni nič ganil in zdelo se ji je, da niti ne diha. Izpreletel jo je strah, da je odskočila v stran. Domislila se je zopet — doktorja Prežirja. Ko se je pozneje ozrla, bil je neznani tujec že nekamo izginil, na njega mestu klečala je pri grobu jokajoča Marija. Jaz nečem trditi, da je šel mrtvi slovenski pesnik za pogrebom nekdanji svoji prijateljici, to pa je popolnoma gotovo, da je tisti dan, ko so zagrebli njo, našla mir in pokoj tudi njegova duša. Od takrat je minilo že veliko let, mnogo mnogo potov je svetil polni mesec na jasnem nebu, v Kamovi hiši pa ni slišal o pozni ponočni uri nikdar več noben človek tiste krasne ali za ranjko gospó pregrozne pesmi: Luna sije — Kladvo bije.

Slavni Slovenci.

II.

Peter Pavel Glavar.

Spisal Ivan Vrhovec.

(Konec.)

Stališče je postalo s tem za oba jasno dovolj. Glavarja odslej niso mogle na Testaferato vezati druge ko zgolj denarne, ekonomične vezi. Doslej ga je smatral še za očeta, toda po zadnjih dveh pismih mu je šlo vse upanje po vodi, da bode našel še kdaj ključ do svojega skrivnostnega rojstva. Ker mu je bil Testaferata odslej ves

tuj človek, sklenil se je okoristiti ž njim, kolikor bi se po pošteni poti le največ dalo. Onim naših spoštovanih čitateljev, ki so morda vendar le še o najbližjem sorodstvu Glavarjevem in Testaferatovem na tihem prepričani, ponujamo v pretres še to-le pismo iz leta 1751. Takrat je imel Glavar komendo že v najemu.

L. 1751. je potekel prvi najem in pogajala sta se zopet za pet let. „Predno pa prevzamem to skrb in težo znova“, dejal je Glavar, „želim, da bi me za moje pomirjenje poučili, če bi imel sitnosti s komisarji (malteškega reda), ko bi Vi umrli za mojega najemstva. Utegnili bi zahtevati od mene račune ali mi sekvestrovati moje malo imetje, dasiravno imam vse glavne pobotnice dobro shranjene; ne da bi se mi mogla očitati kaka krivica, toda storili bi to iz zagrizenosti in sovraštva do Vas iz uzroka, ki ga ne zaupam papirju, ki pak si ga lahko mislite in zavoljo katerega so me že preganjali“ (7. junija 1751). To pismo je dvakrat zapečateno. To je ono pismo, katero je napovedal Glavar Testaferati 11. maja 1751. rekoč: „Po binkoštih Vam bom pisal pismo, v katerem se poučim o nekaterih potrebnih skrivnostih; tak list pak zaradi mojega in Vašega miru ne sme priti v druge ko Vaše roke in v znamenje, da je tajno, našli je boste od zunaj dvakrat zapečateno, in morate je raztrgati takoj, ko boste odgovorili nanje. Spominjam se, da sem Vas že pred dvema letoma prosil vsa moja pisma sežigati, da bi po Vaši smrti odslej čez sto let ne prišla na dan in Vi ste mi to obljubili; toda o zvršitvi nisem dobil poročila.

Bojim se, da jih še vedno shranjujete in morebiti celo ne pod ključi, ampak za vsacega pristopna. Zato ponavljam znova svoje prigovarjanje, sicer pojde čast naju obeh v zrak.“ (Pismo od 11. maja 1751.)

Tajnost pak je bila tolika, da se je Glavar celo v dvakrat zapečatenem pismu ni upal izjaviti. Kaka pak je bila in, če se je nanašala na njegovo rojstvo, ne moremo razjasniti.

A vrnimo se k letu 1745.

Glavar tudi še potem, ko mu je Testaferata stališče natančno razjasnil, ni maral pritrditi, da ostane v komendi. A da je mislil ravno nasprotno, bil bi Testaferata lahko posnel po tem, da je jel govoriti o najemu, prinašajočem veliko večjo korist, kakor oskrbovanje. V najem vzeti menil jo je namreč Glavar sam. O tem pak Testaferata ni hotel ničesa vedeti, češ, da so najemniki vsi oderuhi, ki komendske podložnike stiskajo in ožemajo, zahtevaje od njih več, kakor bi smeli. Le ko bi si nikakor ne vedel drugače pomagati, dal bi jo v najem (15. julija 1745.)

To je bilo Glavarju dovolj, poznal je Testaferato, da ga bo lahko pripravil do tega, zlasti da dá komendo njemu, ker je toliko zaupal vanj. Zdajci se zahvali Testaferati za onih 1650 gld., ki jih je le-ta posodil nekdanji vojniški blagajnici. „Saj Vam vendar še nisem odstopil in ne podaril onih treh posojil,“ odgovoril mu je Testaferata ves začuden, „a Vi se mi že zahvaljujete zanje. Samó dejal sem Vam, da imam prav dober namen zadovoljiti Vas. Za Boga, ne bodite tako silni ter ne nadlegujte me v vsakem svojem pismu s svojo le preveliko aroganco, ko sem Vam o tem že tolikrat pisal.“ (15. julija 1745.)

Seveda to njegovo zahudenje ni bilo resno; to je Glavar vedel ter šel v naslednjem pismu zopet jeden korak dalje. Do takrat je namreč komendo že šest mesecev provizorično oskrboval. Prejšnjemu oskrbniku Bitencu je plačeval Testaferata za njegov trud po 80 gld. na leto. Glavarju bi bilo torej pripadalo 40 gld. A poslavši Testaferati račun in novce, odštel si je za svoj šestmesečni trud 50 gld. Testaferati to sicer seveda ni bilo po godi, a pustil mu jih je, češ, da se bo tem bolj pobrigal za oskrbnika (22. junija 1745.), in jeden teden za tem mu je odstopil tudi ono posojilo 1650 gld.

Res zanimivo je opazovati, kako sta se pogajala ta dva človeka, oba lokava in z vednim ozirom na svojo korist. Ko je Testaferata pripravil Glavarja do tega, da mu je obljubil ostati v Komendi, jel se je nazaj pomikati ter skušal dane obljube Glavarju zopet izviti. Tako n. pr. mu je obljubil, da mu preskrbi dispenco na svoje stroške, a sedaj mu piše: „Vi sami ste mi dejali, da ste si že zbrali lep denar in da upate imeti tekom treh ali štirih let 1000 tolarjev gotovine, brez ozira na stroške, ki si jih napravite z nakupovanjem potrebnih knjig in ki bodo znašali 50 gld. In potem me nadlegujete, naj nosim jaz one stroške (namreč za dispenco). Glejte, da jih bote plačali sami.“ (23. novembra 1745.)

Vrhu tega je obljubil dati mu pomočnika zaradi prevelikih opravkov v Komendi. Ko pak se je Glavar odločil ostati, dejal mu je: „Če mislite, da je pomočnik res potreben, plačajte ga sami, in sicer mu dajte tistih 20 gld., ki Vam jih za oskrbovanje več plačujem, kakor sem plačeval Bitencu.“ (6. januarja 1746.)

Zaradi tega bi se bilo kmalu razdrlo vse pogajanje in zopet je dejal Glavar, da pride k njemu na Laško kot „maestro di casa“; in gotovo bi si bila prišla navskriž, ko ne bi Glavarja komenda tako zeló bodla v oči. Prizadeval se je dobiti jo v najem za najnižjo ceno. Testaferata je zahteval 300 cekinov in sicer benečanskih, Glavar pak si je razlagal, da terja 300 ogerskih, ki so veliko menj plačali, vrhu

tega pa bi moral Glavar plačevati tudi še letni davek od komende. Pod tema pogojem mu jo je hotel dati v najem in mu tudi preskrbeti na svoje stroške dispenzo. Ko je Glavar videl, da se Testaferata nikakor ne bo dal več omehčati, pogodil se je napósled za 300 benečanskih cekinov, vendar je pak še tudi tu skušal nekoliko novcev odščipniti. Testaferata je štel, da je jeden cekin vreden 4 gld. 15 kr., Glavar pak mu je odgovoril, da je morebiti prej kedaj toliko plačal, sedaj pak samó 4 gld. 12 kr. (2. junija 1746., 7. julija 1746.)

Po tacih homatijah in tolikem trudu še le sta se pogodila za 1260 gld. letne najemnine. Pač kolik razloček med tem, kar je Stratil pisal, in tem, kar se je resnično godilo. Testaferata se kaže v svojih pismih popolnoma drugačnega moža, kakor ga slika Stratil, in o katerem pravi, da je Glavarju podaril takoj vse dohodke komendske. Prepričani smo, da bi tega ne bil storil celó v tem slučaju ne, ako bi mu bil res pritrldil, da je oče njegov, kajti v denarnih stvareh je bil sila natančen, dasi tudi je za pobožne namene jako veliko žrtvoval; od l. 1727. pa do l. 1759. je zračunil Glavarju, da je podaril samó cerkvi sv. Petra v Komendi 2465 gld., ki jo je dal, mudeč se na Kranjskem, prezidati in povekšati. Na svoje stroške je dal Testaferata, a ne Glavar, prinesiti iz Rima svetinje sv. Urbana, ki se nahajajo še danes pod vélikim oltarjem. Slabo poučene so v tem oziru „Mittheilungen d. hist. V. f. Kr. 1849,“ slabo poučen je bil Stratil. Res je, da je iz početka Testaferata prosil Glavarja, naj tudi on nekoliko pripomore, češ, da so stroški za svetinje vendar le preveliki in da jih skoraj ne more zmagati; toda pozneje se je premislil ter sklenil nositi jih sam. „Jaz ne maram, da bi se le jeden mogel hvaliti, da ima kake zasluge gledé svetnika in je pripomogel kaj, bodi si pri nakupu ali pri postavljanji na oni kraj, kjer se sedaj nahaja. Če bi se pak nahajala kje v cerkveni ali drugi knjigi, tikajoči se tega svetnika, kaka nasprotna opazka, izvolite jo,“ pisal je Glavarju, „odstraniti, ker hočem biti jedini, ki je storil v moji komendi to dobroto, in se ne more nijeden bahati, da je pripomogel le z najmanjšo stvarjo. To pa Vam nalagam na Vašo vest. Zato mi izvolite poslati zaznamek vseh mojih stroškov, ki sem jih imel v Rimu in od Rima do Jakina in Trsta, ker spominjam se, da sem Vam jih vse natančno naštel, na katere se pa sedaj ne spominjam več, koliki so. . . kajti vse stroške, ki ste jih imeli ali Vi ali Vaša farna cerkev, povrniti hočem do zadnjega vinarja iz plačil za maše, ki sem jih že bral in ki jih bodem še.“ (Glavar mu je pošiljal namreč na Laško maše in sicer v tolikem številu, da jih Testaferata sam vseh celó brati ni mogel, ampak od-

dajal jih je tudi svojemu tajniku). „In če ste si napravili, mudeči se v Rimu za pridobitev tega sv. trupla kake stroške, ker spominjam se, da ste dali brez mojega dovoljenja iz svoje volje štiri cekine — tudi te štiri cekine hočem Vam povrniti s plačili za brane in ne še brane maše.“*)

In ta mož, ki je toliko žrtvoval za pobožne namene, pogajal se je z Glavarjem več mesecev zato, kako se naj zaračuni beneški čekin, ali za 4 gld. 12 kr. ali za 4 gld. 15 kr. Ko pak sta se napósled post tot discrimina rerum vendar le pogodila, zvedel je Testaferata kakega pol leta za tem, da je Glavar za njegovim hrbtom vse strune napel, da bi dobil komendo v najem in sicer baš tisti čas, ko se je na vse kríplje branil ostati v Komendi. Obljubil je in poslal tudi Testaferatovemu tajniku, nekemu Carluccio Accico, 30 cekinov, če pregovori Testaferata, da bi mu dal komendo v najem. A predno je le-ta mogel to obljubo izpolniti, zapodil ga je Testaferata zavoljo njegovega slabega vedenja iz svoje pisarne. V tem pak sta sklenila Testaferata in Glavar že tudi najem. Onih 30 cekinov je bilo torej izgubljenih, Gla-

*) Malta 9. Giugno 1756. Ho voluto darle ragguglio di tutto cio, affinché V. S. vada pensando di mandarci altre obbligazioni, mentre come ben sà esser tutta la mia intenzione d'applicare l'elemosina di tutte le messe dette, e da dirsi da me e dal detto sacerdote mio secretario in sconto di tutte le spese, occorse in Roma e da Roma sino ad Ancona, e da Ancona sino a Trieste da me somistrate e da Trieste sino a Lubiana, e da Lubiana sino a codesta mia Commenda sino alla riposizione e solenne traslazione del sacro corpo del So. Martire e Protettore Urbano sotto la mensa del nostro altare maggiore di chiesa parrocchiale ove al presente trovasi collocato, perchè non voglio, che veruno possa gloriarsi e d'aver merito alcuno presso do. Santo d'aver sommistrato neppur un carantano o sia un soldo per dto sacro corpo, sia per aquistarlo, nè per collocarlo ove trovasi di presente. E caso mai avesse V. S. nel libro della chiesa o in qualunque altro spettante al d. S. Martire fatta alcuna nota in contrario si compiacchia scancellarla, perchè voglio esser io l'unico, che ho fatto questo bene in codesta mia Comenda e non possa veruno vantarsi d'aver contribuito veruna minima cosa. E questa glielo incarico sotto scrupolo di coscienza.

E perciò si compiacerà mandarmi una nota distinta di tutte quelle spese, da me somistrate in Roma e da Roma sino Ancona e Trieste, che mi ricordo d'avergliele io specificate individualmente che non mi ricordo ora a quanto ascendono in moneta romana . . . non so se da V. S. o dalla cassa della chiesa parrocchiale, che non sò precisamente, a quanto ascendono queste ultime, (da se je vložil namreč svetnik v véliki oltar) perchè tutte voglio io bonificare o sia a V. S. o sia alla dta. cassa della chiesa sino all'ultimo quattrino coll'elemosina delle messe dette e da dirsi. E se V. S. abbia fatte, essendo in Roma qualche spesa per aquistarlo il dto sagro Corpo, che per quanto mi ricordo so aver Ella senza mio preventivo assenso e consenso dati di sua spontanea volontà zecchini quattro effettivi . . . anche questi quattro zecchini voglio bonificarli sempre però coll'elemosina di tante messe dette e da dirsi.

varju pak je bilo vendar le žal zanje in prosil je Testaferato, naj mu pripomore kakó do njih. Testaferata je bil vsled tega sila iznenaden. „Pa kake homatije so to, ljubi Peter moj?“ dajal mu je. „Torej po nepravi poti ste se poganjali, da bi Vam dal komendo v najem, ter ste me hoteli tako rekoč preslepariti in varati. Kaj Vam je bilo treba Accicovih uslug pri meni, kakor bi ne bili spoznali, da Vas spoštujem in ljubim. Res, zatrjujem Vam, da se mi take homatije in tako huljenje zeló studi. Vi mi torej ne zaupate, kakor bi mi bili po vsi pravici smeli? In ali nimate dovolj dokazov za mojo ljubezen? Bog Vam odpusti!*)“

Tako zeló se je moral Glavar napenjati, da je dobil komendo v najem, s čimer se je ustreglo prvič Testaferati, kajti dobil je zanesljivega in poštenega najemnika; ustreglo se je Glavarju, kajti komenda je obetala jako dobre dohodke, najbolj pak se je ustreglo ubogim podložnikom, ker so dobili pravičnega gospoda.

Tako si je pripravil Glavar in ogladil pot, po kateri je upal postati svojim rojakom velik dobrotnik. Že komaj v mašnika posvečenega so obšle misli ustanoviti beneficij, čegar dohodke naj bi užival kak onemogel in betežen duhovnik šempeterske fare. Vedel je, da je Testaferata posodil cesarski vojniški blagajnici 1650 gld., katerih je že popolnoma pozabil, kajti država mu od njih niti obrestij ni plačevala. Če se bodo kdaj vrnili, bilo je zelo dvojbeno. Glavar je hotel poskusiti svojo srečo ter prosil Testaferato, naj mu jih odstopi za pobožen namen. Beneficijat bi moral za njim za Glavarja in Testaferato brati nekoliko maš vsak teden. Testaferata mu je storil to uslugo tem rajši, čim menj je upal, da bode dobil posojilo kdaj povrneno. Le za svojo osebo ali za kak drug namen ne bi smel Glavar teh novcev porabiti. Ta svota pak bi seveda za ustanovo beneficija ne zadostovala, Glavar bi moral

*) 26. Gennajo 1747 mi rispose Fernandez averli lo stesso Accica fattali tempo fa vedere una di Lei lettera, in cui gli scrivera se egli prometteva di regalo 30 zecchini tutte le volte che, avesse Egli procurato presso di me che io dassi a V. S. cod. mia Comm. in affitto, come poi segni. Onde pretende L' Accica d' avergli ella donati in adempimento della di lei promessa. E lo stesso asserisce Carlo figlio d. Signor Dottor Banieri conforme mi sidice.

Ma che pasticci son questi, caro Pietro mio? Dunque Lei per via indiretta procura farmi condescendere, a darli in affitto mia Comm. e volle per così dire sedurmi ed inganuar mi? Ma che bisogno aveva Lei dei buoni uffizi del Accica presso di me? Quasi che non conosca, che io di Lei non abbia tutta la stima ed amore, le confesso il vero, che infinitamente mi dispiacque di sentir questi raggiri e torcimani. Ella dunque diffidava di me, perchè forse, quando s' avesse posto alla ragione non L' avrei io compiaciuto? quando per altro ne à tante riprove, del mio amore, Dio le perdoni.

še od svojega pridejati, kar hi manjkalo. Baš takrat pak je cesarska blagajnica terjala od Testaferate novo posojilo 1000 goldinarjev. Še predno jih je Testaferata plačal, prosil ga je že Glavar, naj mu tudi teh 1000 goldinarjev odstopi (31. oktobra 1745). Ali mu jih je odstopil in, ali jih je sploh plačal, se ne vé; a prvič je odgovoril Testaferata s tem, da je Glavarja oštel, češ, da nima nikoli dosti; če jih bode treba plačati, vedel bo Testaferata že, komu naj jih odstopi, če drugi ne, podeduje naj jih njegov red. Da vračila ne bo pričakal, o tem je bil Testaferata popolnoma prepričan, saj še onih 1650 gld. ni bilo zlehka nazaj dobiti, kajti na Dunaji je iskal Zandonatti zastoj agenta, ki bi se proti dobremu zaslužku hotel potruditi za vračilo posojila. Poročil je pak, da bode morebiti kak žid proti popustilu 30 ali 40 odstotkov prevzel to terjatev; toda pozneje še proti veliki izgubi ni bilo najti nikogar, kajti v vojskinem času ni premogla vojinska blagajnica plačati niti bora (14. septembra 1747). Če sta Glavar in Testaferata dobila pozneje kaj in koliko, ne vemo povedati, kajti pisma iz let 1749. in 1750. so izgubljena. Beneficij pak je Glavar vendar l. 1751. ustanovil s svoto 3200 goldinarjev. Sedanji dohodki beneficijatovi so vsled znižane veljave denarja jako skromni. Zgolj s svojimi stroški je sezidal Glavar l. 1752. hišo za beneficijata, ki ga je jako mnogo stala kljubu temu, da so podložniki tlako delali. Pisal je Testaferati, da je imel, predno je bila še dodelana, že 1252 gld. 20 kr. stroškov ter meni, da ga bode še veljala 100 cekinov. Če je mislil beneške cekine, znašali bi bili 420 gld. (18. julija 1752).

Stari župnik Rogelj, ki je napósled popolnoma oslepel, umrl je med tem časom in Glavar je postal leta 1751. njegov naslednik. Sicer se je pritožil, da so se njegovi dohodki zmanjšali, a Testaferata ga je opozoril, da pak bode sedaj njegovo življenje tudi menj mučno. Najemnik komende je ostal Glavar še na dalje, a sedaj je zahteval Testaferata tudi takoj sto goldinarjev več najemščine, katere mu je Glavar tudi obljubil, toda le pod tem pogojem, da se ne vzmó v pogodno pismo, ampak le 1260 kakor doslej (7. junija 1751). Ko bi bil namreč Testaferata umrl, zahteval bi bil njegov naslednik gotovo 1360 gold. Z varčnostjo in izbornim oskrbovanjem si je pridobil Glavar lepo premoženje, katero mu je Testaferata seveda v jednomer očital. „Ljubi Peter!“ pisal mu je l. 1756., ko je Glavar tožil zaradi nesreč, ki so ga zadele v Komendi ter prosil, naj se mu najemnina zniža za 100 forintov. „Ljubi Peter, ne spravljajte me v jezo in hvalite Boga za dobri kruh, ki sem ga Vam dal, . . . ker ne morem si misliti, kake bi bile Vaše nesreče. Napravili ste si toliko ti-

sočakov; kje drugje, če ne v moji komendi? Pomislite le na svoje prejšnje stanje in če ste si pridobili tisočake in tisočake — privoščim Vam jih — kje in kako, če ne v moji komendi? Zatorej me ne jezite z zahtevo še večjega znižanja ter z napravo novotarij tem več, ker veste moje sedanje zadrege.“ *)

Stratil, ki je v marsičem slabo poučen, moti se tudi gledé radodarnosti Testaferatove. Res se lepo čita, kar pripoveduje Stratil o nakupu graščine Landspreis na Dolenjskem; toda Glavar jo je plačal iz svojega. Izmišljeno je, da je šel na Malto k petinosemde setletnemu Testaferati. Odkar je postal Glavar duhovnik, videla sta se s Testaferato samó jedenkrat in sicer v Rimu l. 1753. Papež je poklical Testaferato na svoj dvor in to leto si je pridobil Testaferata truplo sv. Urbana, katero je poslal v Komendo na svoje troške. Pozneje se je podal Glavar še jedenkrat v Rim l. 1762., a Testaferate takrat ni videl, kajti le-ta je živel takrat na Malti. Glavar mu je o tem potovanji poročil še le vrnivši se z Laškega, zaradi česar ga je Testaferata seveda oštel. Ker je pa Testaferata kmalu potem umrl, mislilo se je, da je šel Glavar na Malto, poklican po Testaferati.

Z novci Testaferata ni nikoli podpiral Glavarja, pač pa se je godilo narobe in leta 1758. prosil ga je Testaferatov netjak, ki se je pravdal za zapuščino svojega tasta, naj mu posodi 3000—4000 gld. (31. avgusta 1758). Jih je Glavar li posodil, ne vemo, ker so se pisma od l. 1759. do 1763. izgubila.

Kolikor smo mogli Glavarjevo življenje po virih zasledovati, reči moremo, da je Stratil popolnoma slabo poučen, zató pak dvojmimo tudi o resničnosti popisa Glavarjevih mladostnih dnij. Koliko je izmišljenega, koliko resničnega, ne bo se dalo morebiti nikoli več razjasniti, ker so se listine poizgubile; kako nezanesljivo pak je ustno poročilo, prepričal se je pač vsakdo sam dovolj. Marsikaj nerazjasnjene je v Glavarjevem življenji; celó tega ni bilo mogoče dognati, kdo so bili njegovi roditelji.

Toda vsa ta vprašanja so male važnosti v primeri z uzornim človekoljubjem, ki je navduševalo Glavarja vse žive dni. Svojim rojakom koristiti se je trudil noč in dan. Njegovo plemenito srcé je po-

*) Al 20. Agosto 1756. Caro Signor Pietro lei non mi faccia andar in collera e ringrazia a Dio del buon pane, che le ho datto, mentre non posso persuadermi, che lei discapiti, come discapiti? come ha fatti tanti migliara di fiorini. dove, e come, se non nella mia Commenda, si ricordi lo stato suo antico e se ha prosperato delle migliara e migliara de ff. io glieli benedico, ma dove e come, se non in codesta mia Commenda. Eh non mi disgusti di grazia, con pretender maggior difalco, e far novità tanto maggiormente, che sa le presenti mie angustie.

slavil že Stratil, zato dostavljamo le še nekatere malenkosti, ki Stratilu niso bile znane. Ne meneč se za izgubo, lotil se je vsak dan kacega novega poskusa v poljedelstvu, ker ga je navduševala jedino le želja koristiti rojakom svojim. Bil je zaradi tega povsod znan gospodar, kar jasno dokazuje onih 172 gospodarskih vprašanj, stavljenih mu po kranjski poljedelski družbi. Toliko vprašanjem odgovoriti je bilo grozno delo, zato je prosil kratkega potrpljenja, ker mu dajo odgovori obilo opravka, „površno delo pak ni njegova navada“, dejal je samosvestno. *) Gledé čebelarstva pak je bil Glavar prva avtoriteta na Kranjskem ter sestavil l. 1768. jako obširne predloge, **) kako naj bi se zboljšalo čebelarstvo v avstrijskih deželah.

Ubogim dijakom je bil prvi Mecén, in niti jeden se ni zatekel k njemu, kateremu bi bil odrekel svojo pomoč. V njegovi korespondenci sem zasledil dolgo vrsto dijakov, med njimi tudi dva pleminitaža, necega viteza Schwarzhoffena in Schweiger-Lerchenfelda, ki jih je podpiral na vso moč. Največjo hvaležnost dolžan mu je bil neki Josef Tomelli, prvi naslednik v njegovem beneficiji. Temu in novomeškemu proštu je naročil izvršitev svoje oporoke, s katero je svojemu človekoljubnemu delovanju del krono na čelo, kajti vse imetje svoje je zapustil ubogim in bolnikom brez ozira na stan, kar je Tomellija tako jezilo, da je pokazal svojo nejevoljo jasna dovolj; mislil je namreč, da bode on univerzalni dedič. Dolžan je bil Glavarju veliko hvaležnost, a ne kaže se, da bi mu jo bil kdaj skazoval, celó njegovega „Pogovora od Zhebelnih Rojev“ ni dal na svetlo, kar je bila gotovo jedna najiskrenejših želja Glavarjevih. Napravil mu je spomenik v Landspreisu, ki ga trideset let pozneje že nihče več brati ni mogel. Tomelli je bil prepričan, da se mu je zgodila velika krivica in da je bil Glavar vsakako hudoben človek, ker je svoje imetje rajši tujcem razdelil, nego bi je bil zapustil svojim ljudem. Da je Glavar sicer „grdo gledal, a dobro mislil“, temu bi Tomelli sedaj nikoli ne bil pritrtil in skrbel je vsaj, da se z Glavarjevo zapuščino kolikor mogoče okoristi, kar mu ni bilo težko, ker dohodke vsega in sicer ne malega imetja Glavarjevega naj bi uživala do svoje smrti Tomelli in novomeški prošt Jabačin. Še le po njiju smrti naj bi se vsa lastnina, premična in nepremična, prodala, ali če bi se deželni vladi oziroma oskrbništvu ustanov, bolje zdelo, pridržala in oskrbovala. Z letnimi dohodki tega imetja, zlasti

*) Extract aus einem Schreiben des Wohlehwünd. Hr. Peter Glavar ddo. 1. praes. 7. Julii 1768. Jahrs. — Rokopis ta se nahaja v ljubljanski muzeji.

**) „Vorschlags-Beantwortung zur Verbesserung der Bienenzucht in denen kaiserl. königl. Erb-Ländern.“ — Rokopis v ljubljanski muzeji.

zemljišč in gozdov, o katerih je pak Glavar zabičil, da se sme sekati les iz njih, kolikor se more to goditi brez škode, preskrbuje naj se kolikor mogoče obilo ubogih bolnikov s posteljo, hrano in vsem, kar je treba, in sicer v Komendi na Gorenjskem, kajti največ imetja si je pridobil z razumnim in skrbljivim gospodarstvom ravno tam.

A za Tomellija je imela oporoka še drug neprijeten dostavek. Glavar je imel o svoji smrti še nekoliko dolgov in naložil je Tomelliju in Jabačinu dolžnost, da te dolgove plačata, potem pak do smrti dohodke delita ter po njima znanih mislih Glavarjevih napravita načrt za bolniško ustanovo. Ko bi pa jeden ali drugi teh dveh dedičev umrl, dene naj se njemu namenjena polovica dohodkov na stran ter se porabi za pomnoženje ustanovinega zaklada (Stratil. Peter Pavl Glavar str. 51—53).

Za še sedaj obstoječo bôlnico kupil je Glavar kmalu po ustanovi beneficijata dve kajži; hiša, v kateri stanuje sedaj beneficijata, je bila iz početka že gori omenjena šola, ki pak se je pozneje preselila v farovž. Z zidanjem bôlnice se Tomelli ni posebno podvizal, ker jo je še le l. 1804. dozidal. Prvikrat se je sprejelo z odlokom ddo. 1. feb. 1803. vâjno osem bolnikov. Za zidanje sta prodala Jabačin in Tomelli graščino Landspreis; za koliko, se ne vé. Do l. 1804. sta umrla oba ta dva dediča in užitek Glavarjevega imetja je pripal Glavarjevi ustanovi. Mimo onih osmih bolnikov, ki so se sprejeli v bôlnico, podpirali so se še štirji reveži iz trebanjskega okraja z malimi svotami (Handstipendien). Pod francosko vlado so se vsi ti dohodki porabili za ljubljansko civilno bôlnico, in komendski reveži so dobivali le po 7 kr. na dan. Toda vsled prizadevanja komenskega župnika se je napravil z odlokom Literae fundationales p. 118. ddo. 15. Juli 1814. stari red. A še v najnovejšem času ni imela ta ustanova miru, kajti hoteli so jo združiti z občnim imetjem za deželne bolnike, toda l. 1865. se je odločilo, da ostane Glavarjeva ustanova, kakor je bila doslej. Dohodki vsega Glavarjevega imetja v vrednosti 107.025 gld. hodijo sedaj v korist samó komendskim in landspreškim revežem, katerim se je prej delala krivica. Ta velika svota se je nabrala vsled tega, ker se ni jemalo kar največ bolnikov in se ni podpiralo revežev. Obresti so se privedale glavnici.

Še le l. 1866. so začeli ravnati po Glavarjevih željah s tem, da so število bolnikov pomnožili, ker pak; je bila bôlnica premala, morala se je povekšati. Sedaj uživa nad trideset bolnikov sadove Glavarjevega neutrudljivega dela, ter blagruje plemenitega moža, ki si je postavil v srcih svojih rojakov neminljiv spomenik.

Anica.

Spisal Alfonz Pirec.

visoki mestni hiši gori pod streho je uboga sobica. Mrak je že in luči ni prižgane; a vendar se vidi še za silo, kajti belo blesteči sneg na bližnjih strehah nekoliko razsvetljuje temo.

Dvoje bitij je v sobi. V siromaški postelji leži komaj nekaj nad trideset let stara žena. Z upalega bledega obraza se ji bere bolezen in iz velikih črnih očij beda in skrb. Poleg postelje sedi desetletno dekletce v stari raztrgani obleki. Zastonj skriva pod kratko in tenko krilo otrple bose nožice, da bi si jih ogrela.

S tožnim očesom gleda bolna mati na hčerko svojo. Suh kašelj ji sili v grlo in na robci, katerega pritiska kašljaje s koščeno roko na ustna, vidijo se krvavi sledovi.

Kako rada bi bila mati rešena trpljenja! A če ji oko pogleda na hčer, kateri od gladu, mraza in žalosti silijo solze v oči, živela bi še rada in bila zdrava — za otroka svojega.

„Hudó, hudó mi je, Anica, a ne jokaj, bode že bolje! — Danes je Silvestrov večer in ravno danes je osem let, ko se je Miroslav moj, tvoj oče, poslovil od mene. Šel je v Ameriko in nikdar več nisem slišala ničesa o njem.“

Umolknila je in se zamislila. — Tiho je zopet po sobi, le težko dihanje bolnice in ihtenje prezebajoče deklice se sliši.

Zdaj stopi v sobo stara Barba. Sama je ubožica, a vendar po svoji moči pomaga bolni ženi in njeni hčerki. Če le utegne, pride k njima in že od jeseni sem, ko je napósled vendar le morala v posteljo leči bolehaajoča mati, nosi jima jedi, katere sama zberači po mestu, in streže bolnico.

„Silvestrov večer je danes,“ začne pripovedovati dobra starka. „V prvem nadstropji pri bogatem trgovci imajo veliko pojedino. Prosila sem kuharico, naj mi dá kaj za vaju. V kuhinjo pa je ravno prišla domača hči, gospodična Angelika in kar zjokala se je, ko sem ji povedala o našem uboštvu. Poglejte, kaj mi je vse naložila!“

Začela je na klop razkladati svoje zaklade: v lončkih gorko juho in druga dobra jedila, kruha in celó steklenico vina.

„Tudi drv sem dobila in zakurila bom peč, da se ogrejemo. — Jutri nas pa obišče gospodična, kakor mi je obljubila,“ dostavi še starka, prižigaje košček sveče, katerega je poiskala v svojem žepu. Potem se odpravi kurit peč.

Anica je pozabila joku in žalosti in z veseljem segla po kosu belega kruha, katerega ji je pomolila Barba.

Bolna mati je komaj poslušala govorico starke. Tako hudó ji je in ne diši ji nobena jed več.

Soba se je ogrela. Pozno je postalo, ko sta se najedli Anica in Barba. Tudi bolnici je posilila skrbna starka nekaj požirkov juhe, v katero je vlila nekoliko kapljic vina.

Kako jo je to okrepčalo! V postelji séde po konci. Dolge kodre gladi hčerki, katera poleg nje leži in pokrije jo skrbno z odejo, da bi je ne zeblo.

„Silvestrova noč je danes!“ začne Barbi pripovedovati. „Povedala sem ti že večkrat zgodbo življenja svojega. Danes mi sili zopet kar nehoté v spomin preteklost. Veš, da bi rada umrla, ko bi ne imela Anice. Saj sem bila nekdanj srečna! Oh, kako srečna, ko mi je baron Miroslav razodel svojo ljubezen, dasiravno sem bila le služnica v hiši njegove matere baronovke. Srečna sem bila, a kako tudi nesrečna! — Kako brezsrčna je bila baronovka. Sina in mene je pognala trda žena iz hiše, ko ji je Miroslav moški povedal, da ljubi mene in le mene hoče za ženo imeti.“

„Stráni, nesramna zapeljivka!“ zakričala je náme in z nogo me je sunila, ko sem ležala pred njo na kolenih.

„Tudi ti, Miroslav, nisi več moj sin, nečem več vedeti, da si kri moje krvi, če ne pustiš te ženske. Baron L., tvoj oče, obrne se v grobu, če njegov sin pozabi, da je stare plemenite rodovine.“

A Miroslav me je ljubil. Ljubil me je bolj, kakor mater. Srečno sva živela dve leti skupaj in kako vesela sva bila, ko se nama je rodila Anica. Pa tudi v ljubezni se ne dá živeti brez denarja. Kmalu je pošlo malo premoženje, katero je imel po očeti. Bogata mati ga ni pustila pred sé in zarotila se je, da mu ne dá pred svojo smrtjo ni beliča, ako mene ne pusti.

Dolgo sva stradala, a bila sva vendar srečna. Zdajci mu pride nesrečna misel, da gre sreče iskat v novi svet. Oh, da sem ga pustila od sebe! Ravno danes pred osmimi leti v Silvestrovi noči se je poslovil od mene, obljubivši mi, da pridem kmalu za njim. Od onega dné nisem več slišala o njem. Ne vem, je li še živ, ali je umrl. Do pred letom sem mislila še, da živí, a ker ga ni, dasi ga išče po máterini smrti gospóška že leto dnij, mora biti mrtev.“

Sama sebi je to pripovedovala bolna žena. Otrok je zaspal poleg nje in stara Barba je dremala na klopi.

Zdaj bije polunoči. Po vseh cerkvah začno na to zvonovi veselo oznanovati novo leto.

Zvonjenje prebudi Barbo.

„Srečno novo leto, prijateljica Ana!“ vošči starka. „Spi, spi in ne vznemirjaj se. Poglej, kako se potiš. Pokrij se, da se ne prehladiš!“ skrbno opominja bolnico, katera je porabila zadnje svoje moči, kakor tudi brleča sveča še jedenkrat veselo zaplapola, predno ugasne.

Mrzel pot se ji ulije po obrazu. Barba tega ni zapazila. Ko ugasne luč, želi še lahko noč in gre v svojo sobo spat.

Tudi bolna mati zaspi, zaspi za večno. — — —

Doli v prvem nadstropji pa se veselé novega leta. Veseli krik se sliši celo gori pod streho, v ubogo sobico. Anica se zbudi. Plašno pogleda po sobi. Tako tesno ji je pri srci. Sama ne vé, zakaj. Leže nazaj, objame poleg sebe ležečo mater in zopet zaspi.

Dolgo je že dan drugo jutro. Barba je že pogledala dvakrat ali trikrat v sobico, a pustila je v miru spati mater in hčer.

Opoludne je res prišla gospodična Angelika obiskat uboge ljudi pod streho. Ko stopi v sobo z Barbo, zbudi se Anica.

Otrok zagledavši tujo lepo gospodično, hoče vzbuditi mater, a ta se ne gane!

„Mrtva je!“ zavpije prestrašeno Barba.

Anica ne more razumeti bridke resnice. Jokaje se vrže na mater in jokaje jo kliče, naj odpre oči in pogleda ljubo svojo Anico.

Tudi gospodična Angelika se joče.

Neizprosna je usoda. Mrtvo mater so položili v krsto in napósled zagrebli v mrzlo prst in Anica je ostala sama.

Gospodična Angelika je prevzela skrb za zapuščeno dete. Pri stari Barbi je stanovala in ljubila jo, kakor nekdanj mater svojo. Jedí, katera je dobivala v prvem nadstropji v družini gospodične Angelike, prinašala je vedno vse Barbi in če je od gospodične dobila kako ponošeno obleko, ni je pustila prej záse prenarediti, predno ji ni starka stokrat in stokrat zatrdila, da ona ne potrebuje ničesa.

Od premoženja, katero je pripalo po smrti njegove matere baronu Miroslavu, ni mogla, nezakonsko dete, ničesa zahtevati.

Prišla je pomlad. Anica je že skoraj pozabila bridko izgubo. Veselo se nekega poletnega dné igra z drugimi otroki na dvorišči. Kar stopi med nje visok, črnobradat in zagôrel gospod.

„Hej, otroci, kateri mi vé povedati, kje v ti hiši stanuje neka šivilja Ana?“

Nikdo ni dal odgovora. Kar zapazi gospod Anico in po njem materi podobnem obrazu jo spozna.

„Anica, hčerka moja! Jaz sem oče tvoj!“ ji zakliče, hiti k nji in jo poljubljuje.

„Pelji me k mami!“ ji reče, ko dekletce vsa v zadregi začudeno gleda tujega gospoda.

„Tam-le je,“ pokaže Anica na Barbo, katera je ravno stopila skozi hišne duri in slišala le zadnje besede tujega gospoda.

„Jaz sem zdaj njena mati. Prava njena mati je umrla. Več kakor pol leta je že od tega,“ reče starka pristopivši.

Slabo, slabo se je godilo baronu Miroslavu v Ameriki. Svoje ljubljene Ane ni pozabil onkraj morja. Pisal ji ni, ker ni imel denarja, da bi ga ji za pot poslal ali da bi ji drugače pomagal. Poskusil je marsikaj, a povsodi ga je proganjala nesreča. Še le pred kratkem je zvedel o smrti matere svoje. Pri avstrijskem poslanstvu je dobil toliko denarja, da se je pripeljal v domovino. Ves srečen je bil, ko je stopil na domača tla in précej hitel iskat svoje Ane in svojega deteta.

Nekdanja uboga Anica je zdaj bogata baronesa. Nekako čuden se ji zdí zdanji blesk in bogastvo in plašno še gleda svojega očeta, kateri je nánjo prenesel vso ljubezen, s katero je prej ljubil mater njeno. Staro Barbo je iméla Anica še vedno tako rada, kakor prej, in ko je nekaj mesecev po očetovi vrnitvi umrla dobra starka, bilo ji je skoraj tako hudo, kakor ono novoletno jutro, ko se je v postelji pri svoji mrtvi materi prebudila iz spanja.

Dva biserja.

Prihranil sem tebi jaz, lepa devica,
Prihranil sem tebi jaz biserja dvá.
Zročila ne bo ti ju moja desnica
I tudi ne druga stvar tega svetá.

Pa biserja nista rubina rudeča,
Ki dasta vkovati se v svetlo zlató,
I ne dijamanta se v noči blesteča,
Ki v prstanu lepšata nežno rokó.

Zastonj bi prebredla vse morja globine,
Zastonj prekopala vso zemljo svetá,
Zastonj obrnila gorovja skaline —
Tam biserjev tacih se najti ne dá.

Zastonj bi na prodaj ju v mestu iskala,
Jednacij tam nima nobeden zlatar;
Hči carska bi rada ju v kite vpletala,
A takih še venčani nima vladar.

Prihranil sem tebi jaz, deklica zala,
Prihranil sem tebi jaz biserja dvá;
Na svetu zastonj bi jednacij iskala.
Ker sem ju ohranil v sredini srcá.

Prav skrbno bom pazil, prav skrbno bom
čuval, —
Kje lepša je shramba kot vbogo srcé? —
Da ne bi usodni vihar ju izruval,
Da ne bi mi vzelo ju drugo deklé.

To nista rubina, o deklica zala,
To nista demanta — a čuta sta dvá;
Ljubezen, ki záte, predraga, se vžgala,
Je prvi, in drugi — zvestoba srcá.

Nikdo.

Osèhlo cvetje.

XV.

Z dnà srcá, iz duše vse udana,
Do tihe, upam, ti me spremiš jame,
Kjer lepi čas mirú napoči záme
In trnjeva mi bode pot končana.

Jeseni, ko pobéli drevje slana,
Odpada listje, veje gledam sáme,
Drevó, ki cvet posípalo je náme,
Podoba tožna skoraj ni mi znana.

Ljubezen tvoja cvétu ni jednaka,
Podobna listju ne, ki v prah razpada,
Drevesu ni srcé bijoče živo.

Ljubezen tebi v prsih vedno mlada
Razcvíta se in ž njo premilostivo
Kraljica me obsiplješ siromaka.

XVI.

Msem čarom samim ženskega telesa
Srcá ni móči meni v spóne deti,
Besedam sladkim nehče se odpreti,
Pogledom zapeljivim ne očesa.

Podlósti v robstvo ne dajèm peresa,
Odkar zavéden žijem tù na sveti,
In često že je bilo mi trpeti,
Ker gádi se mi brème nje izesa.

Lepota prídi združena z blagóštjo,
Srcé ponosu zdajci iznevéri
Ter se udaje čarov sladki sili.

Blagóšt, lepoto, vsega v polni méri
Našel pri tebi jaz sem, duši mili,
Ki tvoj spomin je strnen mi z mladóštjo.

XVII.

Želím zapéti iz srcá globine,
Da pesem bi do néba tja zvenela.
A prehudó že duša je trpela,
Predolgo žgè jo plamen bolečine.

Ker silna stiska nótranja ne mine
Ter upa ni, da konec bi imela,
Ne bode nikdar duša spet želela
V nadsvetne dvigati se mi višine.

A kdo pravíco tožiti dal meni,
Ljudíj povesod okoli še trpečih
Od sebe vidim lahko mnogo huje.

Dovólj tožbé o ranah je skelečih,
Njih téšiti, ki strože so tepeni,
Samó ta želja naj srcé dviguje.

XVIII.

Umíra dan in ž njim svetloba gasne,
Mrakú mirán ovòj na zemljo pada,
Zmagálka néma krepko noč prevlada
Življenja glasni hrup do zore jasne.

Kdor z mano stopil na stezè opasne
In veselila ga v bodočnost nada,
Kadar med cvetom upnim vídi gada,
Propasti bodi gótvov si počasne.

Kakó prijetno sreče je svetloba
Sijala meni v prvih dnéh mladosti;
Zdaj težke jo usode mrak prekriva.

A tamkaj v blagi mi tišini groba
Srcé prevár se iznebí, bridkosti,
Mirú tam zora vzide prijazniva.

Jos. Cimperman.

Viktor Hugo.

Spisal Fr. Svetič.

Dné 1. junija letošnjega leta so položili slavnega pesnika v pariškem Pantheonu v rakev. — Že ko je bil Hugo legel na smrtno posteljo, začel se je ves svet zánj zanimati in novine so prinašale vsak dan poročila o njegovi bolezni. In ko je pesnik po kratkem smrtnem boji zatisnil oči, čitati je bilo po francoskih in po drugih narodov listih polne strani o njem. Pogreb pa, katerega sta mu napravila narod in država, bil je nad vse slovesen in veličasten. Tako se pokopavajo le vladarji in velikaši tega svetá. Umetnik ali učenjak gotovo še ni imel jednacega mrtvaškega sprevoda. Newtona je dal tedanji angleški kralj pokopati s kraljevo častjo; vendar je tega učnjaka poznal in čislal samó ožji krog višjih in učenih stanov. Tako splošnega zanimanja in občne priljubljenosti pri vseh stanovih, višjih in nižjih, bil je deležen samó Viktor Hugo. Ves čas njegovega dolgega življenja so ga slavili in obožávali Francozi kakor težko kedaj kakega drugega. To češčenje je marsikedaj prestopilo mejo zdravega ukusa, najbolj takrat, ko so njemu — živemu! — v Parizu postavili kip.

Veliki večini francoskega naroda je Hugo največji pisatelj, ako ne vseh časov, vsaj 19. veka; mnogim gorečnežem je kar naravnost pesnik vseh pesnikov. Hugo jim je „vrh“ in „brezdno“; vrh pesniške lepote in popolnosti, brez dno dušnega zaglobljenja in zamišljenja. Hugo je tudi sam prepričan o veljavi svoji; svoje dni se je imel za apostola („moi qui me crus apôtre.“) Do malega vsakemu svojih spisov je dodal pripomënek, v katerem zagotavlja občinstvu, da mu podaja nekaj vse novega, o čemer še ni bilo čuti. V pripomëniku k igri „Ruy Blas“ primerja ta svoj zdelek Mont-Blancu, sebe pa Shakespeareju, Corneilleu in Molièreju. — V „Notranjih glasih“ opeva boga Olympiona, od katerega vse prihaja, kar se na svetu zgodi velikega in lepega, vse je njemu v čast. Nasprotniki so nagajali Hugonu, da s tem pesnikom, oziroma bogom misli sebe. Vendar, recimo, da so mu preveč prizadeli.

Ne čudimo se, če si mož, ki ima toliko zaupanja do sebe in katerega narod povzdiguje do nebes, začne domišljati, da njegova beseda velja po vsem svetu. Čitatelj novin je gotovo večkrat naletel na odprto pismo, v katerem Hugo s kratkimi, zasekanimi, kontrastov polnimi stavki sedaj svojemu, sedaj drugemu narodu ali vladarju, če se je izkazal, izreka priznanje, ali pa ga, če nanese slučaj, prosi milosti za

hudodelca k smrti obsojenega. Dunajski in berlinski šaljivi listi so se vselej polastili teh „manifestov“ za dobre in slabe dovtipe.

Pesnik je že nekaj časa v grobu; navdušenje se je nekoliko poleglo, in sedaj, menim, bo trezna razsodba lože obveljala. Rekel bi, primerjaje malo z velikim, da se Francozom z V. Hugonom zelo jednaka godi kakor Slovencem s Koseskim; tudi Francozi so slepi nasproti svojemu ljubljencu in neradi bodo izpregledali.

Ali je Hugo res tak velikan? V jedno vrsto z največjimi pesniki vseh časov, z Dantejem, s Shakespearejem, ga pameten človek ne bode stavil. Preveč je tudi, ako se trdi, da je Hugo največji pesnik svoje dobe, da prekosí tudi Goetheja. On sam se je stavil v mislih gotovo nad Goetheja, katerega niti omenil ni, kadar je navajal velike pisatelje. In kaj je Hugo proti Goetheju! Tudi Byron in Shelley, mislim, sta više staviti, in celó v ožjem krogu francoskih pesnikov tega veka našel bi se mu vreden tekmeč: Lamartine. Nemška kritika je že zdavnaj skeptična proti Hugonu. Iz narodnega sovraštva, rekel bo kdo. Ali tudi med Francozi jih je prišlo mnogo do spoznanja; priča mi je listek, katerega je pogumno objavil „Journal des Débats“ kmalu po pretirani apoteozi.

Hugo je vodnik francoskih romantikov in najodličnejši pisatelj med romantiki sploh. — Kaj je romantika, kako se loči od klasicizma? Zadostilen odgovor je težak, ali morda nemogoč, že zato, ker romantika ni povsodi taista; nemška je drugačna od francoske. Ako čitamo romantike, bodemo razliko med temi in klasiki sicer kmalu čutili, ali povedati, kakšna je, to nam bo težko. — Išćimo razlike v snovi. Toda domislili si bodemo n. pr. da je malo spisov, ki se tako prilegajo romantičnemu ukusu, kakor Schillerjevi „Razbojniki“, in vendar velja Schiller sploh za klasika. — Snov je tedaj romantiku in klasiku lahko taista. Nedavno je izšla francoska knjiga „o romantizmu pri klasikih.“ Tudi narobe, o klasicizmu pri romantikih bi se dalo pisati. Gotovo; saj romantiki niso vsega na novo izumili; radi ali neradi se naslanjajo na črtene klasike.

Prve sledí romantičnega ukusa na Francoskem kažeta Mme. de Staël in posebno Chateaubriand, ki je stvaril značaj, kateri pozneje romantikom zelo ugaja. Ta značaj je René, mlad, s seboj in s svetom razprt človek à la Werther; zgodaj je spoznal, da je vse vanitatum vanitas in da na svetu gospodari sama sebičnost; življenje se mu gnusi, ogiblje se človeške družbe in išče samote. — Izvir francoske romantike navadno pripisujejo tujemu, najbolje nemškemu vplivu. Francozi so se res še le takrat natančneje seznanjali z velikimi pisatelji drugih narodov,

vendar se sme reči, da je bil romantizem nekakšna splošna notranja potreba vseh političnih in kulturno-zgodovinskih razmer. Romantizem je upor srea in čustva proti dvoječemu, mrzlo razumnemu 18. veku. Za „razsvetljenega absolutizma“ in francoskega prevrata zanemarjeni in teptani verski čut se zopet oživi. V politiki se ustanovi „sveta zveza“, v slovstvu požene romantika kalí. † V. Hugo in romantiki so bili francoskemu prevratu sovražni in obsojali so ga z ostrimi besedami; bili so kralju in katoliški veri udani, krščanstvo je ugajalo njihovi domišljiji in njihovim čutilom. Ali v kratkem času so prišli do nasprotnega spoznanja in začeli so na vse strani boj proti avtoritěti. Hugo pravi, „da se je njegovo prejšnje, kralju in katoličanstvu zvesto prepričanje v desetih letih kos za kosom razdrobilo vsled starosti in izkušnje.“ S kraja prevratu hudi nasprotniki, postali so romantiki sedaj sami uporniki. K ti izpremembi so gotovo največ pripomogle zopet politične razmere. Romantiki so bili, rekel bi, po naravi svoji, za vsestransko prostost; razumljivo je, da so bili nasprotni vladnemu načinu znova na prestol dospelih Burbonov. Ta način je bil po imeni ustaven, v resnici pa se ni ločil od absolutizma.

V slovstvu se je začel srdit boj zoper klasike. Stráni s tradicijo, kliče Hugo v svojih pripomėnkah, stráni s sponami, stráni s pravili in oblikami! Nič opisavanja, vse naj se pové s pravo besedo. Kar je v prirodi, sme biti tudi v umetnosti. Poezija je v idejah, ne v obliki. Če je vsebina prava, prava je tudi oblika in resnična.(?) Žaloihra je mrtva, na njeno mesto naj stopi igrokaz, v katerem naj se menja veličastno in čudovito, lepo in grdo, žalostno in veselo. Vse naj je orjaško, fantastično, strašljivo. — To so v kratkem Hugonovi leposlovni nazori, katerih se je držal praktično v proizvodih svojih. N. pr. v igri „Kralj se zabava“ je glavna oseba grd, hudoben pritlikavec, dvorni burkež Triboulet. To človeče ima doma lepo, nedolžno hčerko, katero skrbno skriva poželjivim očem razuzdanih dvornikov in posebno kralja Franca I. Kadar se razgovarja Triboulet s svojo hčerjo, postaja sentimentalen in spominja se ranjce žene, ki ga je bila videla siromašnega, slabotnega in zaničevanega in ga je ljubila prav zaradi njegove nesreče in grde postave. Dovolj fantastično! — V „Burgraves“ nahajamo stoindvajset let starega korenjaka, grofa Joba, ki o priliki zavrača svojega osemdesetletnega sina: Kaj boš ti, mladič! V globoki temnici je zaprta stoletna starka, čakajoča odrešenja in prilike, da bi se maščevala nad Jobom, ki je bil dal pred osemdeset leti umoriti njenega dragega, kateri je, kakor se izkaže, cesar Barbarossa sam, Jobov brat. Vidi se, da je Hugo tudi v številkah — romantičen.

Romantika ne mara starega klasičnega bajeslovja. Srednji vek in viteštvo, legende in narodne snovi — to je njeno polje. Ugaja ji, kar je mračnega, ali pa pisanega in mnogovrstnega. Romantiki se trudijo opisati prizorišče v živih, kraju lastnih bojah; v ta kaj namen pogostoma rabijo pridevnike in čudna tuja imena. Marsi v njih spisih preveč ustreza početkom. V tem in z zahtevo, naj se stavi realistična beseda namesto opisavanja, dotika se romantika z realizmom, katerega je začel Balzac, dalje razvil Flaubert in do vrhunca, do naturalizma, pretiral Emil Zola.

Do popolne zmage je dospela romantika okoli l. 1830. Potem se plega romantično gibanje in kmalu ga je konec. Vzdignejo se mu novi nasprotniki, realisti in naturalisti, ki dandanes gospodujejo v francoskem slovstvu in katerim je zoperen vsak „hugolâtre“ in gnusoba vse, kar je „hugolesque“. Hugo sam jim je le še „ponosna razvalina iz minulih časov in skazujejo mu čast, ki se daje samó mrtvim.“ (L. Desprez, *L' évolution naturaliste.*)

Z nekakim svetim strahom sem vzel prvokrat v roke spis toliko slavljenegega pesnika in pričakoval sem nenavadne dušne hrane. Dovolj lepega in blestečega sem našel, ali zdelo se mi je vse nekako ponarejeno; dovolj ognja, toda brez žarjovice, dovolj visocih mislij, ali brez globine; nič, kar bi me bilo genilo, ogrelo, navdušilo. — V. Hugo je posebno spreten v kontrastih in paradoksih, vendar jih preveč išče in postaja vsakdanj. Zmeraj bi rad blestel in bil izviren, pa se mu ne posreči vselej. Njegovi značaji se utisnejo domišljiji, ali vselej niso resnični in se ponavljajo, največkrat že imenovani René. Verzi so puhli, otlo doneči, prepogosto se nahaja v njih, kar Francozi imenujejo „cheville“, Nemci „Flickwort“ — mašilo.

Boj zoper klasicizem je zadel zlasti obliko. V tem boji si je pridobil Hugo velikih zaslug, dasi je šel časih predaleč. V verzih je hotel popolno prostost, ekspozicijo v igri je opustil, posameznim dejanjem je dal preveč samostojnosti in celó posebne nadpise. Tako je rušil Aristotelov nauk o jednoti. Francoski klasiki seveda so se preozkosrčno držali tega nauka in so vestno skrbeli za trojno jednoto (časa, kraja in dejanja). Ti pretirani natančnosti se je Hugo uprl, zato mu gré hvala. Postavil se je zoper jednoličnost, odpravil je neslano opisavanje in zastarele oblike ter izpodrinil staro akademično pedantovstvo. Obogatil je jezik s srečno izbranimi novimi oblikami, spravil je v veljavo zgodovinsko in krajevno zvesti popis, za katerega se klasiki niso menili; stari Rimljan je pri klasikih govoril in se nôsil kakor dvornik v Versaillesu. — Izmed Hugonovih spisov so zasloveli nekateri po vsem svetu;

roman „Notre Dame de Paris“ čita se do malega v vseh evropskih jezicah in „Hernani“ se igra po vseh gledaliških odrih.

Ako pr-sojamo Hugona kot človeka sploh, priznati nam je, da je malo tako prikupljivih značajev v zgodovini naše dobe; malo jih je, ki bi bili, kakor on, ves čas svojega življenja ohranili ideal v srci in ga gorko zagovarjali proti hladnemu razumu in materijalizmu novejšega časa. Malo jih je, ki bi se tako potegovali za srečo in svobodo človeškega rodu; iz njegovih pesmij, nagovorov in dejanj je spoznati duh človekoljubja in ljubezni do domovine in naroda. S svojim ljudstvom je delil vse nezgode tega stoletja; mnogim njegovih spisov je predmet usoda domovine in naroda, katerima je znal pogumno in vstrajno braniti pravice, kakor pričajo n. pr. skeleči „Châtiments“, s katerimi je tako živo šibal Napoleona III.

Francozi pa so pri pogrebu Hugonovem zopet razdeli jedno svojih plemenitih lastnostij. Pokazali so, da do prvakov svojih in njih duševnega gibanja niso mlačni, kakor marsikateri drug narod, ki se meni za može svoje še le, kadar so mrtvi. Imeniten pisatelj na Francoskem ne trpi zlepa siromaštva; dokaz, da dandanes mnogo obrekovani Francozi niso še izgubili gorkega, idealističnega mišljenja in čutenja.

V nôči duhóv.

Nocoj zvonovi milo
 Glasé se v mrak hladán,
 In lučic zasvetilo
 Nebrojno je število
 V križišča svet mirán.

Neizprosljivi smrti
 Odvzeta zdaj je moč,
 Zdi se, da v božjem vrtilu
 Grobovi so odprti —
 Duhóv je polna noč. . .

Vihrajo v belem krili,
 V višave, gor v nebó
 Njih hrepenenje sili,
 Oj, radi zapustili
 Že skoraj bi zemljó.

Zdaj hipno se nebеса
 Odpró, in žar višín
 Duhove vse pretresa. . .
 Prstena pa telesa
 Blesté se iz temín.

Oj, že molčé zvonovi,
 In lučic vgaša svit,
 Nad temnimi grobovi
 So zginili duhovi,
 In spet je mir razlit.

Savo Zorán.

Agitator.

Roman.

Spisal Janko Kersnik.

Jednajsto poglavje.

soteski za Medenovo pristavo je kovač Tileh še vedno koval, kalil in brusil svedre, njegova Barba pa je prekupávala po okolici kuretnino in jajca ter jih prodajala z malim dobičkom gospôdi po bližnjih gradovih in tudi tržanom — kjer se je le dalo kaj več skupiti. Da je védela še vedno vse novosti iz prvega vira, to je tudi umljivo; saj je ni bilo zgovornejše ženske, nego ona, in tudi nobene, ki bi bila prehodila in obiskovala tako pogosto vso okolico. Najeli so jo časih, da je raznašala pisma, in znana je bila v zadnjem času tudi s Hrastovo soprogo, katera je dosegla, da ji je pisarna doktorjeva izročevala povabila ali dopise, namenjene strankam v bližnji okolici. Čudno se nam mora dozdevati le, da je veljalo o nji mnenje, da zna in more — molčati, ako treba.

Te Barbe se je domislil Koren, ko je družega dné po zadnjem sestanku z Boletom pisal prvo pisemce Milici, in uverjen je bil, da ni môči najti boljšega slà, nego je ona žena. Naročil ji je strogo, kako naj skrivaj oddá pismo, ter še bolj strogo zapovedal, naj molči o tem, če ne ji bo splaval po vodi lep zaslužek, katerega ima iz pisarne. Da ji je še posebej stisnil nekaj v roke, ni treba omenjati. Barba je bila jednacij poslov vajena, saj je tudi učitelju Skubetu večkrat storila tako uslugo s skrivnimi pismi, in zato se danes ni prav nič čudila, nego spravila listič z dvema drugima vred v svojo canjico.

„Da ga ne boste zamenjali!“ opomnil je Koren.

„Oh, ne, položila sem ga na dno — oba druga sta pa za gospoda.“

„Tako je!“

Izročil ji je bil ob jednom dve uradni pismi za Boleta.

Volilno gibanje je istega dné mirovalo. Hrast in njegov koncipijent sta bila kanila, da le intimnejšim prijateljem razodeneta Boletov sklep, in tem le pogojno, ako obljubijo molčati o njem; kajti bala sta se, da bi ta nova vest preveč škodovala njihovim nameram in hotela sta, da Bolè javno sam pové, na katero stran se bo obrnil. Hrast je tako svetoval, ker je védel, da graščáka tudi ne bo veselilo igrati preveč aktivne vloge. Nasprotniki pa, celó gospod Anton ž njimi vred, ob vsem še niso ničesa znali.

Koncipist pl. Ruda se iz znanih uzrokov še ni bil posebno lotil agitovanja. Hotel je biti deloma „nad strankami“ kot vladen mož, v

katerem tiči nekaj, kakor kal prihodnjega ministra, deloma pa je čutil sam, da nima najmanjšega vpliva; a misli so se mu vendar vrtele mnogo o bližnji volitvi, ker je v zadnjem času zopet pogosto zahajal k Medenovim, in tam se skoraj o drugem ni govorilo.

Danes se je vračal z Medenovega gradiča, ko slučajno sreča Koronovega pismonošo, Tilhovo Barbo. Stala je ob cestni ograji in mrmraje preobračevala tri pisma, katera je bila izvlekla iz svoje pletene cajne.

„Dve sta jednaki, jedno ne, pa Bog védi in sveta pomagalka, katero je pravo. Da jih ne zamenjam, ta bi bila lepa; kje zaslužim zopet tiste groše, kateri so mi tu gotovi.“

Ozrla se je po cesti gori in doli ter ugledala prihajajočega koncipista.

„Čakaj, ta ti pové!“

A bábnica je bila zvita. „Vseh treh ne pokažem,“ godrnjala je potihoma, „najprej to, ki je manjše, kakor óni dve; saj ne bo vohal, kdo mi je je izročil.“

Ustavila je Rudo, in prosila ga, naj bere, komu gre ta list. Oni ga je dobrovoljno vzel v roke, a prebravšemu naslov, vrela mu je malo kri v glavo. Ljubosumnost ga ni bila še zapustila.

„To je za gospodično na Drenovem, za Milico,“ izustil je naglo.

„Bo že, bo že!“ hitela je žena in vzela pismo.

„Od kod pa je?“ vprašal je koncipist.

„Od gospé, od gospé doktorice!“ zlagala se je ona.

„Aha!“

„Hvala, da ste mi prebrali!“ Rekši to je urno odšla.

„Od doktorice, ha ha! Kakor ne bi poznal pisave! Oh, izvrstno, izvrstno, zanimiva novica!“

Jeza, ljubosumnost in škodoželjnost so trle koncipista.

„Torej tako daleč sta že, da si dopisujeta! No, to bo nekaj za Medenovko!“

Skoraj bi se bil vrnil ter nesel to novico nazaj v grad. Pa pozno je bilo in moral je v pisarno.

Proti večeru pa ga je iznenadilo pisemce, poslano po Medenu, v katerem ga je isti vabil, naj pride takoj k njemu, da se pomenita o važnih volitvenih stvareh. To je prišlo, kakor navlašč. Ob jednem ga je tudi glavar opomnil, da pojde ž njim tja.

Pri Medenovih je bilo zvečer v istini zbrano vse poveljništvo njegove stranke, od glavarja, sodnika in gospod. Antona do klobučárja Brtonclja, ki je zastopal tržane v ožjem zmislu. Posvetovali so se o

zadnjih korakih, ki bi bili morebiti še potrebni, in tu se je govorilo tudi mnogo o Bolétu. Gospod Anton je bil že poučen, kaj je Bolè osrednjemu odboru obljubil; a povédal je, da se je takoj popoldne, ko je bil prejel to poročilo, podal na Drenovo; dozdeva se mu pa sedaj, da hoče graščák postati nekako nevtralen, nikakor pa ne njihov zaveznik in da ne bo pomagal niti jedni niti drugi stranki. To Medenovcem ni bilo po volji, kajti védeli so, da brez energične Bolétove podpore propadejo. Tudi Elza je ugibala to in óno, kako bi bilo móči pridobiti graščáka, a našla ni nobenega sredstva.

Kar ji pošepetá koncipist Ruda, ki je ves čas molčeč sedèl poleg nje, nekaj na uho.

Ona takoj vstane in migne koncipistu, naj ide ž njo. Odvedla ga je v svojo sobo. Bila je to stanica na drugem konci grada, kjer je Elza najrajša bivala. Tam se je iz okna odpiral krasen razgled v dolino proti Borji, in sobica sama je bila tako prijazna, kakor nijedna druga v gradu; celó sedaj zvečer, ko je brleča svetilnica izpod stropa le slabo razsvetljevala prostor. Da je to stanovanje gospé, pričal je tudi hud mošusov duh, ki je koncipista tako mamil, da je sprva skoraj pozabil, čemu je prišel semkaj.

Elza je sedla na mali divan v kotu in Rudi ponudila nizek stolček poleg sebe.

„Torej, kaj mi imate razodeti? Se li v istini tiče Boléta?“

„Da, da, Boléta! Izvrstno misel imam jaz, umeli me boste takoj, kakor hitro Vam povém novost, kateri sem prišel danes po naključji na sled!“

„Kaj more to biti?“ hitela je gospá radovedno.

Povédal je potem, kako je zvedel, da si Koren in Milica dopisujeta, in da to sigurno, ne da bi slutil Bolè kaj o tem.

„Zanimivo, res zanimivo!“ vskliknila je Elza z zlobnim posmehom, „a jaz ne umem, kaj nam more to pomagati pri naši volitveni borbi. Bolè vendar ostane tam, kjer je sedaj, in mi ga ne dobimo v naše vrste, če Milica še od desetih drugih prejema zaljubljena pisma.“

„Poslušajte me, milostiva — in pritrdili mi boste. Vse to se more in mora s pravo lokavostjo porabiti. Čujte!“

Ona se je naslonila nazaj, in pogled njen, s katerim se je ozrla po Rudi, ni pričal, da posebno mnogo pričakuje od njegove zvitosti.

Koncipist pa v sómraku, ki je bil v sobi, tega ni mogel opaziti.

„Pomislite!“ nadaljeval je svoj govor, „Milica prejema pisma od Korena, in sicer za hrbtom svojih staršev. Kdo je ta Koren? Hrastov koncipijent po imeni, a v istini izgubljen študent brez izpitov — katilinarična eksistenca; a Hrastov koncipijent je, in pisma nje-

gova Milici prinaša tudi Hrastov uradni pismonoša; Tilhova Barba. Kako lahko se najde tu sklep, da tudi Hrast in njegova soproga znata kaj o tem dopisovanji, in to tem bolj, ker zahaja Koren v družbi ónih dveh na Drenovo. Tu imate nekaj! Sedaj pa računajte z Bolétovo občutljivostjo in njegovim samoljubjem na jedni stráni, in z gorko ljubeznijo do dvojih otrok na drugi — in uverjeni bodite, da, ako graščák jutri zvé, kako prijateljsko ravna ž njim doktor Hrast, da pomaga njegovo hčerko zapeljevati — potem je sigurno naš. In Vi, milostiva, Vi ste Miličina vzgojiteljica, in imate posebno dolžnost še sedaj čuvati jo!“

„Vi ste izvrsten diplomat!“ pritrđi gospá; „na ta naćin pojde, drugaće ne! Jaz mislim, da bo lahko razcepiti to prijateljstvo, in potem je Bolè naš zaveznik, in zmaga naša.“

Oći so se ji svetile od veselja, in podala je vsa razvneta koncipistu roko.

„To ste izvrstno izmislili,“ ponovila je; „jutri pojdem sama k Bolétu. Toda nocój molćiva ob vsem. Vse mora ostati tajno, ako hoćemo, da pomaga.“

„In plaćilo moje,“ šepnil je gizdavi koncipist ter še vedno držal Elzino roko v svojih.

„Ćakajte, da se preprićava ob vspehu Vašega izumljenja,“ zavrnila je s smehom, ter se koketno obrnila k njemu.

Mošusov duh, sómrak v sobi, in bliźina lepe gospé, ki mu je še vedno pustila roko, napravili so koncipista skoraj vrtoglavega. Nagnil se je, da poljubi Elzino roko in že je hotel teatralićno pasti na koleni in govoriti o svoji ljubezni, da ni ona vstala ter velela:

„Vrniva se k drugim.“

Pri vratih pa se je zdajci obrnila k mlademu možu, ki je molćé prihajal za njo, in mu z zapeljivim nasmehom ponudila ustni, da ju poljubi.

„Za plaćilo!“ smejala se je, in se naglo izvila iz njegovih rok. V Rudovem srci pa je kipelo divje veselje.

„Dve na jeden udarec,“ radostil se je, „óni sem plaćal, to pa premagal.“

Domišljavi gizdalin je bil uverjen, da ga Elza ljubi.

Dvanajsto poglavje.

Tilhova Barba je bila istega dné svoj posel natanko zvršila. Ćakala je prilike, da je dobila Milico sámo ter ji stisnila v roko Korenovo pisemce, katero je hranila sedaj na posebnem varnem prostoru svoje canjice, da ga ne zamenja vnović.

Temna rudečica je zalila lice mladi deklici, ko ji je Barba dala list ter še pristavila šepetaje: „Če bote kaj odgovorili, bom pa vzela pismo. Saj znam molčati.“

Odkimala je starki. in urno stekla v svojo sobo. Srce ji je bilo, da je je skoraj čula, nekovo sladko veselje jo je naudajalo, a čista vendar ni bila ta radost. Očitela si je takoj, še prej, nego je razgenila pismo, da morebiti vendar ni prav, ker ravna tako tajno in ker niti materi ni tega razodela.

„E, kaj?“ dejala je potem v nedolžnosti svoji, „kaj more biti to hudega?“

A vendar ji je prihajalo vedno teže pri srci.

„Ko bi mati zvédeli, ali celó oče? Čemu mi vendar piše? Brez tega bi nihče ne zvédel!“

Upala se skoraj ni Korenovega lističa čitati, a radovednost je koncem premagala.

Pismo samó je bilo tako, kakor druga, pisana v enakem slučaju, in nikdo še ni trdil, da se prva zaljubljena pisma odlikujejo po posebni duhovitosti, in če jih pišejo tudi duhoviti ljudje. A Milici se je vendar silno prikupilo. Čitala je je trikrat, štirikrat, napósled je je znala že na pamet. Potem pa je prišla zopet reakcija, in vest ji je vnovič očitela, da to ravnanje ni pravo, in da mora prepovedati Korenu pisanje. Bilo je pa vendar tako lepo, prejemati in čitati pisma — Andrejeva!

Trd mrak se je bil že storil, ko je stopila deklica v máterino sobo. Tam je bilo temno, kajti Boléška je sedévala rada zvečer v mračni sobi, navadno v živem razgovoru z Milico, ali časih tudi s soprogom, kadar ni imel zunaj posla.

„Kje si se mudila nocoj?“ vprašala je mati prijazno in pogladila hčerko po temeni. „In vroče ti je?“

Zarudelega njenega lica ni mogla videti, a roka ji je čutila gorkoto na hčerinem obrazu.

Ta pa se je oklenila matere in ihteča naslonila glavo v njen naročaj.

„Kaj ti je Milica?“ vskliknila je gospá in prestrašena hotela vstati.

„O, nič, nič, le sedi, mama!“

A solze so ji tekale še v jednomer.

„Kaj se je zgodilo, za božjo voljo?“ silila je mati.

Počasi in vedno skrivaje svoje goreče lice na máterini rami, začela se je Milica izpovedovati. Pravila je ob onem dogodki s koncipistom in potem vse drugo s Korenom do denašnjega pisma, in trditi smemo, da vsa njena izjava v materi ni vzbudila posebne radosti. Navajena je bila videti v hčerki še vedno pol otroka in slutiti ni mogla, da bi ji bil

že mogel kdo govoriti o ljubezni. A ko se je sedaj ozrla po nji, reči je mogla vendar, da to ni več otrok, in da ji je dorasla prej, nego je sama mogla to opaziti.

Prva misel gospé Boléške je bila, da bi ostró karala hčerko. Pa smilila se ji je takoj.

„Kje imaš pismo?“

„Tukaj.“

To rekši je izvlekla list iz žepa in dala materi. Ta je položila list na mizo, potem vzela hčerino glavico med obe roki in dejala resno:

„Prav je, da si mi vse to povédala. Ti si še mlada, premlada, da bi vse umela in prav sodila. Torej je jedino treba, da mi zaupaš in me ubogaš, kakor si me vedno. Obljubi mi, da ne boš nobenega Korenovega pisma več sprejela!“

Deklica je na glas zaihtela.

„Pomisli, kaj je Koren! Pisar, drugega nič, kakor Hrastov pisar, izprijen študent! Kaj hoče torej ta mož s teboj?“

„Pa jedenkrat bo vendar nekaj — to, kar je doktor Hrast!“

„Nikdar, prelehkomiseln je; on ne napravi nobenega izpita!“

„Pa jaz ga ljubim!“ dejala je Milica svoje glavo.

„Obljubi le, da njegovih pisem ne boš sprejemala; to mu bodem jaz vrnila!“

„Oh, ne, ne, nikdar ne! Jaz ga ne bom žalila,“ dejala je deklica, in odločno vstala.

„Kaj pa oče? Ako jaz očetu vse povém?“

To je premagalo. Ne strah pred očetom, nego bolj skrb, da bi ga užalila, prisilila je deklico, da je storila materi obljubo. Mater je ljubila z vso otročjo ljubeznijo, a na očeta je zrla vedno, kakor na nekovo višje bitje.

A tudi Boléška je védela, da bi bil Bolè silno razkačen, ako bi zvédel kaj o teh dogodkih; hotela je torej sama spraviti vse v stari tir.

To je bil bridek večer Milici. Vrnila se je v sobo svojo, tam se sklonila čez naslonjačo in jokala prve grenke solze v svoji mladi ljubezni.

„Kaj bo rekel Andrej? In jaz ga ljubim nad vse! A govorila bom ž njim, na vsak način, zvédeti mora vse!“ —

Pri večerji je bil pa graščák tako zamišljen v volitivne stvari — kajti ves dan so ga bili obiskavali Medenovci — da ni zapazil redkobesednosti svoje soproge, niti rudečih objokanih očij hčerke svoje.

Po večerji je gospodar zgodaj odšel spat, mati in hči pa sta ostali zopet sami.

To priliko je porabila Milica, da je izprosila pri materi dovoljenje, naj Korenu ne vrne pisma brez vsake opomnje, nego da mu priloži tudi par vrstic, se ve da pisanih pod materinim nadzorstvom.

Bolěški se je hči smilila in morebiti so nánjo tudi vplivali nekdanji mladostni spomini, in dovolila je napósled.

To je bilo torej za drugi dan dogovorjeno.

Slutili seveda nista, kaj jima ta še prinese. — — —

Vročé solnce je pripekalo družega dopoldne v širno dolino, kjer so ropotale in cvilile žage Boletove tovarne. Graščák sam je bil že davno tu doli v mali svoji pisarni in je urejeval z glavnim nadzornikom delo za prihodnje tedne. Dobra kupčija z lesom je zahtevala intenzivnejše produkcije, in tu je bilo treba torej biti pridnim in paznim.

„Danes me bodo menda z volitvami v miru pustili — pa vrag ga védi, sedaj pač veljá *nulla dies sine linea*“ mrmral je sam v sebi, prišedši sem doli.

Blizu do poludne res ni bilo nikogar.

A že se je mislil odpraviti proti domu, ko zaropotá pod oknom voz, in Bolè ugleda Medenovko, prihajajočo proti njegovemu komptoaru. To je bil nenavaden prihod, in graščák je na pol jezno, pol sarkastično raztegnil ustni.

„To je pa nevaren kortež!“ dejal je poluglasno, stopil gospé na-proti in jo odvedel v pisarno.

„Ste li prišli tudi agitirat, milostiva?“ vprašal je z dobrovoljnim smehom ter ji ponudil sedež.

Vročé je bilo, a vendar ne vemo, je li junijevo solnce, ali pa no-tranja razburjenost rudečila Elzino, sicer bolj blede lice.

„Oh, nikakor ne — saj vé, da je vse zaman. Vi ste trdovratni in svojeglavi, gospod Bolè — oprostite, da sem tako odkrita — in tu slabotna žena vendar ne more biti tako predrzna, da bi se nadejala Vas predrugačiti.“

„Kdo vé, povsodi velja: *cherchez la femme*, tukaj morebiti tudi!“

„Oh, Vi ste vedno jednaki — svojeglavi, a vendar ljubeznivi, pa v našem slučaju vendar ničesa ne opravim! Pustiva volitve, doma sem jih že sita — vseh teh razgovorov, in le da jedenkrat kaj družega govorim in opravim, prišla sem k Vam. Moj soprog, se vé, je sedaj žalibog samó politik, a zato moram jaz tržiti in mešetariti. Oprostite, gospod Bolè, Vi potrebujete sedaj mnogo lesa, in zarad tega sem prišla. Ali hočete pri nas kupiti? Oni bukov gozd za pristavo bi moj soprog rad prodal.“

„Tako?“ dejal je osupneni graščák. Vse se mu je zdelo še nekako sumnjivo.

Pa Elza je ostala pri trgovini, in čez kake pol ure sta bila s prodajo in kupom gotova. Graščák je bil jako vesel, ker je res rabil les in ga primerno ni drago plačal.

„Torej sva gotova!“ deje Elza in odhajajoča podá Boletu roko.

Pri vratih pa se nenadoma obrne.

„Oh, pozabila sem skoraj! Pa tudi ni lepo, da tako prikrivate!“ deje z navidezno nejevoljnim naglasom.

„Kaj zakrivamo?“ vpraša óni čudeč se.

„Da je Milica nevesta, ves trg to govori!“

„Milica — nevesta — jaz ne vém ničesa o tem.“

Poskušal je še vedno smijati se, toda glas mu je postajal nekako osoren in trd.

„Potem pa oprostite, da sem tako indiskretna. Počakati moramo, da nam boste sami naznanili; a kot nekdanja vzgojiteljica sem vendar mislila —“

„Sedaj sem jaz radovéden, milostiva!“ hitel je Bolè. „Povédite vendar, kaj se govori!“

Medenovka se ni motila; graščák je bil gledé svojih ljudij, svoje rodbine silno občutljiv.

„Jaz ne morem verjeti, da bi Vi ne védeli ničesa, ker je vendar Vaš najboljši prijatelj pokrovitelj te zveze Miličine —“

„S kom?“ zavpil je óni.

„S Hrastovim koncipijentom, s Korenom! Govoré, da bo sedaj v kratkem opravil vse izpite!“

Graščák je bil bleđ kakor nova stena, a prikrl je siloma vso razburjenost ter dejal mirno: „Vi se varate, milostiva, meni ob vsem ni nič znano, in vidi se mi, da tičí izvor vsega v zlobnem klepetanju. Tega pa nihče ni varen.“

„No, mene veselí, da je tako; zdelo se mi je vedno neverjetno, pa ko so mi pripovedovali celó podrobnosti o korespondenci —“

„Kakovi korespondenci?“

„Tilhova Barba prenaša pisma!“

„Ni mogoče!“

„Umirate se, gospod Bolè, neprijetno bi mi bilo, ko bi jaz prozročila s svojo odkritosrčnostjo kak razdor! Toda, saj sem uverjena, da je vse le zlobno klepetanje. — Torej, z Bogom! S kupčijo sva gotova, samó malo preceno sem pustila.“

Pozdravila ga je z najljubeznivejšim smehljajem in stoprav, ko je sedela v vozu, in je isti dñičal po gladki cesti proti domu, namuznila se je zlobno in šepetala: „Če to ne pomaga, potem je vse zastonj, vse!“

Prekanila je v istini graščaka; še sanjalo se mu ni, da bi vse to utegnilo biti kak manevar, ampak veroval je, da se za njegovim hrbtom nekaj godi, in sumil, da ga stari prijatelj Hrast vara.

A hotel se je naglo ob vsem prepričati; in ko bi bilo istinito, kar je pripovedovala Medenovka, potem, no, „potem počakaj, dragi moj doktor, potem te vržemo pri volitvi, pa če si še tako premeten,“ dejal je jezno, ko je korakal že proti grádu.

„Koren, Koren, kaj pa je ta človek?“ sikal je med zobmi.

Ko je krenil po zadnjem cestnem ovinku, prišla mu je nenadoma nasproti Tilhova Barba.

„Kakor navlašč!“ vskliknil je graščák.

„Daj mi pismo, katero neseš v trg,“ zapovedal je osorno.

Žena se je prestrašila.

„Pismo,“ rekla je jecaje, „pismo, saj mi ga niste dali!“

„Tisto pismo, katero si dobila gori!“ vpil je Bolè.

Prestrašena bábnica je izvlekla v istini iz cajnice zavitek in ga izročila graščáku.

„Náte je, náte je, pa da se ne boste jezili.“

„Hodi!“ rohnél je razjarjeni gospodar.

Barba je odšla brez obotavljanja.

Bolè ni odprl zavitka; bil je preveč razburjen, ko je ugledal Korenov naslov, katerega je bila napisala Milica.

V grad prišedši je takoj pozval soprogo k sebi.

„Lepe stvarí se godé tu, in ti ne véš ničesar?“ vpil je gospodar.

Gospá se je prestrašila, a videvši zavitek, katerega ji je soproog molil naproti, umirila se je ter dejala: „O tem pač vé m nekoliko!“

„Oh, vedno lepše, torej si ti tudi zaveznica?“

Trajalo je dolgo časa, da je razjarjeni gospodar postal toliko mi-ren, da je poslušal pripoved soproge, katera mu je vse natanko raz-odela, kar je védela po Milici

„Toda Hrast vendár le tíci za tem, veruj mi!“ klical je vnovič on.

Gospa ni odgovorila. Sama je že sumila, da Koren morda vendár ni takó drzen, ko ne bi imel skrivne podpore od doktorja. Potem pa še te nesrečne volitve, ki so prvo seme razpóra zasejale v njihovo do tedaj tako prijateljsko razmerje; sedaj pa je seme že pognalo in raz-por je rastel.

„Jaz mu bom pisal! In to odpošljemo ob jednem!“ dejal je Bolè.

To rekši vrže na mizo Korenovo in Miličino pisemce, katero je bil prej naglo prečítal.

Poseben sel je nesel malo potem vse liste v trg. Hrastu je Bolè očital, da je zlorabil njegovo prijateljstvo, ter mu naročil, naj „tistemu Korenu“ pové, da se v prihodnje varuje tacih drznostij, kakor je bila zadnja.

Popoludne pa se je odpeljal graščák v trg h gospodu Antonu. Hotel se je maščevati, ali — kakor se je sam tolašil — izpolniti besedo, katero je bil na pol zastavil osrednjemu odboru.

(Konec prihodnjič.)

Nove muzikalije.

VI.

Missá pro defunctis. Ad quator voc. inaequal. Aut I. voce cum organo. Auctore Ig. Hladnik. Op. 2. Labaci. Typis et sumptibus Jos. Rud. Milic. 1885.

Cena 50 kr.

Glasba pri liturgičnih slovesnostih svete katoliške Cerkve se delí v dve vrsti: v gregorijanski koral in cerkveni kontrapunkt. Gregorijanski koral je od Cerkve pri službi božji zapovedana glasba. Palestrinov ali cerkveni kontrapunkt pa je od Cerkve preskušena in pripoznana glasba, katere motivi so večinoma vzeti iz gregorijanskega koralá. Da je ta glasba v resnici veličastna in najkrasnejša, to nam pripoznavajo celó največji posvetni glasbeni umetniki. Dolžnost cerkvenega skladatelja je torej, da se na vso moč trudi, gregorijanski koral, ki je podlaga cerkvenega kontrapunkta, prav spoznati, njegovo lepoto čutiti in se privaditi cerkveno-glasbenih tonovskih načinov, na katerih sloni ves koral.

Ako obračamo te besede na Hladnikovo mašo, moramo veselo pripoznati, da je g. skladatelj vse te pogoje vrlo dobro izpolnil. Vsi oddelki te lepe maše so lahko izpeljivi in po samem branji partiture se pokaže oblika skozi in skozi cerkvene glasbe, primerne črni maši. Vse kaže, da utegne g. Hladnik postati ljubljeneč cerkvenih glasbenikov. Očitno je zeló nadarjen in marljiv, a tudi cerkveno-glasbene oblike so mu znane v bogati meri. Izpeljava glasov je lepa, pevcem in organistu prikladna. Veličastno se sliši na več mestih pred odmori uvedena Händelnova kadenca, zadržek terc. i. t. d. Tekst je dovolj pravilno deklamovan in poudarjan. Nekoliko malih napak, katere smatramo bolj za tiskovne pomote, popravil je g. Foerster v „Glasbeniku“.

Čestitamo vrli orglarski šoli ljubljanski, osobito pa g. vodji, ki si je vzgojil tako marljivega in veščega učenca. Mašo, katero diči poleg muzikalne vrednosti tudi še krásan tisk, iskreno priporočamo.

D. Fajgelj.

Književna poročila.

IV.

Curiosità Triestine.

(Konec.)

Ob ulici: ‚Golauca‘ govori na 189. str.: „è un' antica Denominazione verosimilmente d' origine slava . . .“ Zdolaj dodaje opomnjo: „Golauce (slovesno) luogo incolto e privo di vegetazione.“ Izvestno slôve beseda v slovanščini malo drugače, — morebiti: Goljavica.

‚Madonna del mare‘ je ulica znana po prastarej, zdaj uže podrtej cerkvi. Nekateri tržaški povestniki trdé, da je bila ta hiša božja sezidana uže 515. leta. Ogenj jo je bil malo ne vso uničil 2. januarija 1655. in o tej priliki je izgorel ves cerkveni arhiv; zato se dvojimo denes, ali je Primož Trubar propovedal v imenovanej cerkvi. (Prim. Ljublj. Zvon 1884. str. 45.) Tri leta pozneje je cerkev bila uže zopet postavljena, a 1784. je neki Curti sezidal na tem prostori poslopje, ki ima zdaj čislo 1009/4. Pokopališče okolo cerkve so promenili v vrte in njive. (Gen. str. 227—231.)

Na 248. str. pripoveda Generini, da po nekej Mariji Rozmanovi iz Materije se je zvala in se še zdaj imenuje ulica, kjer je stanovala: *Mattarizza!*

Italijanski zgodovinarji so mnogo ugibali, in še zdaj ugibajo, od kod bi bili imeni: *Monte Cucco* in *Catalano*. Naša knjiga izvaja na 268. str. ‚Cucco‘ iz keltske besede: *coiche*. Rajši primeri: nsl. *Kuka Gora*, hrib v Gorjancih pod Novim Mestom; stsl. *Kukonosü* adj. *eine gebogene Nase habend*; srb. *kuka*, *eine Art gebogene Haue*.

Nekoliko se hočemo pomuditi tudi v ulici ‚*Muda vecchia*‘ ter ogle dati si hišo, ki je bila carinarna ali mitnica (*Zollhaus*, *dogana*) do 1754. l. Takoj nad glavnimi vrati je temen nadpis, o katerem se je doslej le malo govorilo. Naši zgodovinarji so se ga ogibali, če tudi je mnogo važnejši nego li vprašanje, nam je li pisati *Prosek* ali *Prosecco*, ki se menda ne dá izvajati iz pridevnika: *secco*. Vzemimo Generinijevo knjigo v roke in čitajmo na 274. strani:

Rotatio omne fatum

Ann. Ab Urbe Cond. II. Mill + LXIII Salut MCCCCVIII.

Jun. Ivam. Baptistae et Petrus Cristofori Cancell.¹

Ap. li Fillii Autae Fabbr. Addr.

Sibi Suisq. Legitimis Haeredib. Ad Commun

Usum Eregerunt.

Človek, čitajoč to, začne se na prvi mah dvojiti, ali je Generini vse pravilno prepisal in ali ni morebiti česa v naglici celó preskočil? In res! Blagovoljni čitatelj poglej zgodovino: Una Passeggiata per Trieste 1884. I. str. 257, katero objavlja zdaj Anton Tribel. V tej knjigi, na mestih rečenem, bereš lahko natančen odtis omenjenega nadpisa, zanimivega vzlasti zategadelj, ker vidiš v njem celo vrsto posamičnih glagolskih črk, o katerih pa ni dognati, kaj pomenijo. — Ako prispodobimo Generinijev prepis s tem verjetnim odtiskom, vidimo, da se nismo za mán sumneli. Takó se pišó zgodovine v devetnajstem veki!

Čemu omenjam ta nadpis? Ker se mi zdi jako imeniten, kajti dokazuje nam, da je bila glagolica tudi Tržačanom znana. V drugej vrsti so nekatere teh črk svojega posebnega, ne obče navadnega lica ter tu in tam od obrsice izprane, zaradi česar so delale nekaterim uže mnogo preglavice, a vendar niso nič dognali. Upamo, da se enkrat komu posreči razjasniti to temoto. Da bode laže raztolmačiti to nejasnost, hočem tukaj ob kratkem povedati nekoliko dotične zgodovine, katero sem posnel iz rečene Tribljeve knjige.

Hišo je postavil 1448. l. Peter de Monticulis zvan Cancelliere, ker je večkrat opravljal to službo v tržaškej magistraturi. Leta 1335. navaja povestnica necega Ivana de Monticulis, vikarja oglejskega patrijarha Pertranda. Potem se do 1411. l. nikder ne govori o tem priimki. Peter de Monticulis iz Sasuole v Modenskem okrožji je bil maja meseca 1420. l. imenovan mestnim „cancellierjem“ v Trsti in služil do 1425.; potlej so ga 1426. in 1428. leta zopet izbrali. Imel je sedmero otrok: tri sine in štiri hčere. Sosebno Fran in Krištof sta delala svojej rodbini veliko čast, ker sta opravljala znatni službi. Krištof je bil 1465. l. v Trsti „cancelliere del Comune“ a 14. avgusta 1469. je bil usmrčen v bitki pri Trsti. Zli ljudje so bili potem njega poslopje zeló opustošili. Ubiti Krištof je ostavil dva sina: Ivana Krstnika in Petra, ki sta si ohranila pridevek: „dei Cancellieri“. In baš ta dva sina „Christophori Cancellarii filii“ sta popravila omenjeno zgrado in uzidala ón skrivnostni kamen nad uhom. — Zamrli so „Cancellieri“ 1556. in od tedaj je to zidanje svojina Contijeva.

Čudim se, da Generinija ni še otrovala italijanska „Opiccina“, kajti piše se denes: Opčina. O tem imeni trdi prof. Križman 1876. leta v svojej knjižici: „Krajna imena v tržaškej okolici“ na 20.—22. str., da je edina prava pisava: Opčine. — Ako poslušamo obližnje Kraševce, to (namesto drugod navadnega lica Opčine f. pl.) čujemo: Opčine; na Opkinah; z Opkin; opensk; Openci; Openke itd. Starejše listine z leta 1361., 1425., 1466., 1513., 1532. itd. pišó: Opčiena (prim. Storia cronografica di Trieste 1863, str. 97.; Codice dipl. Istriano V.; Archeografo Triestino 1884, volume XI. str. 27.)

L. Žvab.

V.

Latinska slovnica.

Spisal V. Kermavner, c. kr. gymn. profesor. V Ljubljani. Tiskala in založila „Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg“ 1885. 8°. 241 str. Cena vez. knj. 1 gl. 60 kr. (Potrdilo visoko c. kr. naučno minist. z razpisom dne 20. avgusta 1885; št. 14275.)

„Latinska slovnica“, ki jo je bil P. Ladislav Hrovat leta 1874. „za slovensko mladež“ spisal, bila je nekako že leta 1884. pošla in treba je bilo nove šolske knjige; ta je pa imela ne samó popraviti, kar se je v dozdani slovnici za skoraj desetletne rabe v šoli pokazalo bilo kot pomanjkljivo, nepopolno, nejasno, ampak tudi vsestrano zadovoljiti naredbam („Instructionen“), ki jih je l. 1884. visoko ministerstvo izdalo za gimnazije avstrijske. Na radost nam je, da se je tega gotovo niti lahkega, niti ugodnega dela lotil profesor ljubljanske višje gimnazije, V. Kermavner; saj je mož kot slovenski pisatelj občinstvu že znan; posebej se je pa še tudi na polji šolskega slovstva — v „Latinsko-slovenskem slovníku“ (1882), v „Vadbah v skladnji latinski“ (1882 in 1883) — izkazal strokovnjaka, ki temeljito znanje in mnogobrojne skušnje, nabrane za več kot dvajsetletnega učiteljevanja, vspešno vé obračati v prid učeči se mladini.

Spisovaje svojo slovnico držal se je prof. Kermavner, kar je knjigi njegovi gotovo le v priporočilo, nemških dotičnih slovnice, ki so si za večletne rabe v šoli že zadobile priznanje šolskih krogov; ker pa tudi te nekaterih pravil ne razlagajo tako temeljito, niti jih ne predstavljajo tako pregledno, kakor bi bilo sploh želeti, ali kakor izrekoma zahtevajo nove naredbe, katerih smo gori omenili, treba je bilo previdno razločevati bolje od slabjšega, pa vestno izbirati, kar bi najbolj ugajalo novi knjigi slovenski. Toda kar se je iz nemških knjig posnelo, to se ni moglo prosto preložiti na slovenski; kjerkoli se namreč slovenski jezik nasproti latinskemu ne ujema z nemškim, tam je imel g. profesor, neoziraje se na nemški vzgled, novo pravilo v duhu slovenskega jezika skrojiti; kjerkoli se pa slog latinskega jezika nasproti nemškemu popolnoma strinja s slovenskim, tam pravila ali še treba ni bilo, ali je pa zadostovala že kratka pripomnja. Pa še s tistimi pravili, ki bi se bila dala po besedi posloveniti, ravnal je g. pisatelj po znanem gaslu „Nullius — jurare in verba magistri“, pa jih je po svoji razsodbi in po svojih izkušnjah prenařeval, dopolnoval, skrajševal, dokler se mu niso zdela prikladna, da jih sprejme v knjigo svojo.

Vpuščati se v posameznosti ter na drobno jih pretresovati, ni namen teh vrstic; vendar se usojamo izreči, da se prof. Kermavnerja „Latinska slovnica“ more meriti s katerokoli drugo knjigo te vrste, da se ima pa tudi prištevati najboljšim šolskim knjigam slovenskim. Ž.

VI.

Latinske vadbe za prvi gimnasijski razred.

Sestavil Fr. Wiesthaler, c. kr. gymn. professor. V Ljubljani. Tiskala in založila „Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.“ 1885. 8°. 160 str. Cena vez. knj. 1 gld. 10 kr. (Potrdilo visoko c. kr. naučno minist. z razpisom dne 19. sept. 1885, št. 17090.)

Le nekoliko tednov pozneje nego prof. Kermavnerja „slovnica“ zagledala je ta nova šolska knjiga beli dan. Povod temu je bil ta isti, kakor pri slovnici. Ker so se bile namreč „Latinsko-slovenske vaje“, ki jih je po Dünneberjerji izdelal vrli, prezgodaj nam zamrli prof. S. Žepič, skoraj že razprodale, treba je bilo misliti na novo knjigo; ta se je pa imela ne samo uravnati po dotičnih novih gimnazijskih naredbah, ampak tudi v tesno zvezo spraviti z novo slovnico, da vzajemno ž njo učence seznanja z latinščino. To nalogo je prevzel prof. Wiesthaler, Slovencem dobro znan po raznoterih spisih, katere je bil v „Zvonu“ pa tudi drugje že priobčil; za naše srednje šole izdelal je l. 1882. v „Latinsko-slovenskem slovníku“ črke N—Q, zdaj pa spisal „Latinske vadbe“. Knjiga je razdeljena na štiri dele: prvi obsega latinske stavke, drugi vokabular, t. j. besede, potrebne za prelaganje prvega dela, tretji slovenske stavke, četrti slovník slovensko-latinski, t. j. slovenske izraze v abecednem redu za vse latinske besede, kolikor se jih nahaja v knjigi. Nekateri oddelki prvega dela, kakor n. pr. sklanjatev samostavnikov, zaimki, pomožni glagol *esse* in njega sestavljeniki, prenarejeni so tako, da dotični nauk predočujejo temeljiteje in pregledneje, nego marsikatero druge take vaje. Pri izbiranju stavkov se je gledalo na to, da bi bili po obliki kakor po vsebini kar najbolj prikladni in primerni; in res nahajamo med njimi mnoge stare znanice, ki bi se v vsaki taki šolski knjigi le težko pogrešali, pa so se po pravici tudi v „Vadbe“ sprejeli. Da bi se zadovoljilo naredbam, zahtevajočim, naj se učenci jedrnatih stavkov in modrih izrekov starih pisateljev učijo na pamet, pridejan je oddelkom vsaj po jeden „rek“. Brez takih rekov sicer tudi druge vaje niso, toda večidel so ti med ostale stavke tako uvrščeni in nekako poskriti, da jih človek kaj lahko prezre; „Vadbe“ so pa tem rekom odkazale posebno mesto na konci vsega oddelka, kjer jih je učencu lahko najti pa ponavljati. Vsak oddelek ima pod črto več ali menj zdaj krajših zdaj daljših „pripomenj“; namen je jednim, da priobčujejo prvošolcu najpotrebnejša slovníška pravila, drugim, da mu podajajo ali posamezne izraze ali cele fraze latinske pa slovenske ter mu tako olajšujejo prelaganje z jezika na jezik. — Nežni knjigi iz srca želimo kar najboljši vspeh v šoli!

Ž.

VII.

Stavbinski slogi,

zlasti krščanski, njih razvoj in kratka zgodovina z dodatkom o zidani in popravljeni cerkvâ. V tekstu 145 slik in 40 tabel s 305 slikami. Spisal J. Flis, špiritual v knezoškofovem duhovenskem semenišči. Založba pisateljeva. — Tisk „Katoliške Tiskarne“ v Ljubljani 1885. 4. 174 str. Cena 6:50 gld.

Strokovnjaške literature imamo Slovenci prilično malo. Pisatelji in založniki takih del dobivajo med nami le skromno število čitateljev in kupcev, kajti majhen narod smo in veščaki v ti ali óni znanosti navadno niso tako mnogobrojni, da bi se izplačal trud in denar izdavitelju strokovnjaške knjige, ki zarad modernih zahtev stoji neprimerno veliko. Zato smo bili kar iznenadeni, ko so nam te dni prišli Flisovi „Stavbinski slogi“ v roko. To je delo, s katerim bi se lahko ponašal vsak izmed velikih kulturnih narodov, knjiga, o kateri človek komaj verjame, da je izšla v nas ubogih Slovencih. In vendar je tako! Gospod špiritual Flis se ni bal ni truda ni troškov, da nam je podaril prekrasno knjigo, kateri do sedaj ni vrstnice v našem slovstvu. Ne samó strokovnjaki naj bi posegli po nji, temveč vsak Slovenec naj si jo omisli, kdor rajši iz domačih virov zajema višjo izobraženost, nego iz tujih, dostikrat dvojbene vrednosti del, v katerih se jednostransko povzdiguje lastna vrednost, sosed, zlasti slovanski, pa se zaméta in prezira. Knjiga je v prvi vrsti namenjena širšim krogom, recimo obrtnikom, kateri imajo opraviti z arhitektonskimi oblikami, dalje obrtnim šolam, učiteljem, zlasti pa duhovnikom, ki imajo premnogokrat priliko, graditi nove, monumentalne stavbe ali pa popravljati stare čestitljive ostanke minulih časov. Konečno bode vsak izobraženec našel v nji obilno zanimivih podatkov, četudi je morebiti že prebiral nemška dela jednake vsebine. Flisova knjiga se namreč čestokrat ozira na naše domače razmere, kaže na stavbe po slovenskih zemljah in nam jih po nekoliko predočuje s slikami; to daje „Stavbinskim slogom“ za nas prednost pred svetovnoznanimi nemškimi knjigami, ki le prerade molčé o tem, kar ni vzrastlo na germanskih tleh.

Gledé vsebine omenimo ob kratkem, da nam gospod pisatelj v uvodu najprej riše začetek stavbarstva ter razlaga pojem slogov, zakone stavbarstva in druge važne temeljne izraze, katere mora čitatelj razumeti, ako hoče s pridom prebirati daljšo vsebino. V prvem oddelku pa opisuje predkrščanske sloge (egipetski, perzijski, indijski, kitajski, feniški, izraelski in slog helensko-pelazgijskih spomenikov; konečno klasične sloge, grški, etruski in rimski, o katerem nahajamo tudi na Kranjskem dokaj sledú). Povsod kaže pisatelj na slike, katere je v velikem številu dodal svoji knjigi, in s tem izdatno pospešuje vpliv in razum pisane besede. Zapu-

stivši predkrščansko dobo, podaja nam gospod Flis v drugem oddelku opis krščanskih slogov. Tu zvedamo najvažnejše stvari o starokrščanskem stavbarstvu, posebno o staro-rimski baziliki; o bizantinskih slogih in njihovih izcimkih (armenske, ruske, srbske, bolgarske in vlaške stavbine). Zgodovinski ogled starokrščanskih slogov nas poučuje o raznih dobah njihovih in našteva dokaj imenitnih zgradb, ki so svojemu času vtisnile pečat slave in nesmrtnosti. Slika nam nadalje islamski in dokaj obširneje šomanski slog, ki je igral toliko ulogo pri zidanji katoliških cerkvâ. Na drobno opisuje romanske bazilike, govori o poznoromanskem (prehodnem) slogu in konečno nas véde v razne dežele, ki imajo znamenite hiše božje romanskega sloga, oziraje se posebno tudi na slovanske in kranjske cerkve. Konečno prehaja h gotskemu slogu, opisuje njegov sestav, njegove posebnosti in lepšave, poroča nam o dobah gotskega sloga in o gotskih stavbah po raznih zemljah, povsodi z lepimi podobami pomagaje, da čitatelj lože razume, kar bere. Naštevava mnogo kranjskih in sploh slovenskih gotskih cerkvâ in ocenjuje njihovo vrednost, potem pa se obrača k renesanskemu (preporodnemu) slogu. Ob kratkem omenivši lesenih stavbin véde nas dalje med stavbarske umotvore sedanjega veka in slika v „ogledu krščanskih slogov“ še jeden pot razvoj in pomen stavbarstva v posameznih dobah človeške zgodovine, in ocenjuje z navdušenimi besedami velikanski vpliv krščanske umetnosti na vse narode in čase. V dodatku podaja knjiga kratek navod, kako graditi nove hiše božje, kako ohraniti in popravljati stare; v paraleli s poganskim templjem proslavlja katoliški božji hram; razlaga simboliko cerkvene stavbine in navaja razločke med katoliško cerkvijo in protestantskim templjem, potem pa sklepa s pojasnilom nekaterih tehničnih izrazov, kar posebno dobro dé čitatelju, navajenemu tujih knjig in njihovih terminov.

To je ob kratkem obseg nove knjige. Pač bi radi nekoliko podrobneje narisali „Zvonovim“ čitateljem prezanimivi nje obseg, a skromni prostor nas zadržuje. Omenjamo samó še toliko, da je jezik povse čist in gladek, da pripoved ni nikjer suhoparna in utrudljiva; vidi se, da je gospodu pisatelja vodila peró nenavadna ljubezen do predmeta, katera ga šestokrat dviga do vzvišene, poetične dikcije, ki blagodejno vpliva na čitatelja in mu z neko posebno silo ogreva simpatije do stavbarstva. — V knjigi nahajamo veliko število novih izrazov, katere si je gospod Flis še le priredil za delo svoje. Vsi nam kažejo redko spretnost in neobično izurjenost učenega gospoda, ki je moral na svojem polji pač dokaj ledine preorati, da nam je postavil primerne termine v stavbarstvu. Pohvaliti moramo nadalje ličen tisk in krasno reprodukcijo obilnih slik, ki stojé ali med tekstom, ali pa so knjigi pridejane na 40 tablah. Te so vzete iz znanega

nemškega dela, a so jako fino tiskane, tako da se kar čudimo nizki ceni nove knjige. Vse nam priča, koliko duševnega truda, koliko materialne požrtvovalnosti je bilo treba, predno so izšli Flisovi „Stavbinski slogi“. Knjiga zadostuje vsem terjatvam modernega časa in je pravi mejnik v slovenski literaturi, s katerim je pisatelj dokazal, da si tudi mal narod more vstvariti vsestransko slovstvo, ako ima navdušenih mož, ki se ne boje ni dela ni žrtev pri blagem početji svojem.

Takšen mož je gospod J. Flis.

S „Stavbinskimi slogi“ si je postavil med narodom svojim trajen spomenik. Ivan Š.

Umetniške starine po Gorenjskem.

(Konec.)

5. Cerkev v Grádu na Bledu ima še nekaj gotskega ostanka, namreč kor za orglje z diagonalnimi rébri in ornamentalnimi sklenilniki. Vsa druga stavba je prezidana in nje prvotni značaj izbrisan. Zvonik je obdržal staro zidovje, katero se proti vrhu malo zožuje. Na severni steni poleg kora za orglje se je odluščilo nekaj beljenja — dá se precèj rado luščiti — in pokazala se je stara slikarija, oni v Bohinji tako podobna, da je domnevno iz istega časa. Lopa je tako prostorna, kakor cerkev sama; vsa stavba je v tako slabem stanju, da se bode morala v kratkem umakniti novi. Sedanjemu g. dekanu Razboršku se je posrečilo zanimati za to delo prvega gotika sedanjega časa, veleslavnega arhitekta Schmieda na Dunaji, ki je nekoliko časa bival na Bledu. Ogledeval je kraj, vozil se po jezeru, premeril prostor in po svojem odhodu poslal načrte za novo cerkev. In — kake načrte! Bodi gotiki prijatelj ali ne, ta projekt je tako genijalno izumljen, tako primeren prostoru in okolici, in tudi primeren zmagljivim stroškom, da mora želeti vsak razumnik, da se načrt res zvrši. Cerkev se ima zidati na istem prostoru, kakor je zdaj, zvonikovo zidovje, celó zid okoli cerkve ostane sedanji in dobí le gotiki primeren vrh in primerno naličje. Če se bo, kakor se je nadejati, vršila stavba vestno po tem načrtu, dobí ta prelepi kraj pravi biser stavbinske umetnosti. Težko je zamolčati o ti priliki drugih cerkvenih stavb, zgrajenih v novejšem in najnovejšem času, med njimi takih, ki so zmašene skupaj brez umetniškega razuma, brez zloga — in z neprimerno velikimi stroški.

6. Cerkev na otoku blejskem nima stavbinske posebnosti. Zvonik, stoječ samotno, ohranil je v podnožji nekaj gotskega spomina in priča, da je morala stati tu pred sedanjo druga starejša cerkev in na dru-

gem prostoru. Lepa sta stranska oltarja v cerkvi, kamenita, iz 17. stoletja in imata lepi podobi; posebno óna na desni strani predočuje dramatičen prizor, poskus spreobrniti z mučenjem vernega k poganstvu.

Omeniti je krasne velike omare v novi zakristiji iz početka 18. stoletja; v nji se hrani nekaj dragocenih paramentov iste in poznejše dobe. V stari, jako majhni zakristiji je v steno vdolbena mala zakladnica, ki pa zdaj nima zakladov, akoravno so železna vratca zaprta z mnogimi težkimi ključavnicami. Majhen kelih iz 16. stoletja čez sredo prelomljen, štirje svečniki od medí prav ukusnega lika in množina cinaste namizne posode brez umetniške vrednosti je ves zaklad. Tudi drobnina (svetinje, križci itd), ki se, pripadajoči k zakladu otoške cerkve, hrani v župniji v Gradu, ni posebne vrednosti.

7. Bódežiče. Cesta iz Radovljice na Bled, poleg bohinjske Save, pelje, ko pride po slabem mostu na levi breg reke, nekaj časa pod visokim, skalnatim robom. Vrhu tega roba je na brdovitem svetu mala vas Bódežiče z majhno cerkvico, pri kateri se je shajalo pred več stoletji mnogo romarjev. Bila je tu nekdanj imenitna božja pot. Cerkvica je predelana in prezidana; a ostala je neizpremenjena severna in zahodna stena in slike na zunanji strani. Na korovi steni sta dve podobi: sv. Krištof, čeznaravne velikosti, in podoba Križanega pod naravno velikostjo. Svetnik je mladega brezbradnega obraza in dolgih kostanjevih las, prsi do pasa so v jeklenem oklópu, okoli ledij blizu do kolen je svetlo-rudeče ovijalo, položeno v bogate vertikalne gube, noge so gole. Ta slika je podobna ónim pri sv. Janezu v Bohinji; način nagleda in slikanja je isti; mora biti z ónimi sočasna. Tudi male rozete po ovijalu so nanešene istim načinom. Druga podoba, predstavljajoča Kristusa na križi, je po vnanjosti nekoliko mlajša, vendar je prištevati vsaj srednji gotski dobi; golo je bolje razumljeno in energičneje modelovano, barve ne tako sveže in vesele, ker vlečejo nekoliko na rujavkasto. V srednjem in spodnjem delu podobe se vidijo reči, ki simbolizujejo prestopanje božjih zapovedij. Muzikalna in poljska orodja nečesčenje praznikov; klobasa, prava „kranjska klobasa“ (po ti sliki že srednjeveškim Kranjcem priljubljena) prelom posta i. t. d. Strešica je varovala zgornji del slik pred vremenom, spodnji del je pa že precéj poškodovan. Na steni ladje sta dve podobi iz 16. stoletja, ki predstavljata neko povest, katero pripoveduje P. pl. Radič v svojem vodilu za blejsko okolico na drobno.*) Sliki ne kaže temeljitih studij umetnikovih, pričata pa o njegovem talentu za naivno in živahno pripovedavanje, za razum v drapovanji in obnašanji oseb brez pretiravanja. Na zahodni steni je pridejana lopa, gotovo poznejša kakor cerkev, ker delí lopen strop podobe,

*) Glej „Letopis Matice Slovenske“ 1880.

kazoče se pod beljenjem, istega naličja, kakor sv. Krištof. Vrata imajo tudi še star gotski kamenit okvir.

8. Župnijska cerkev v Radovljici, po napisu nad glavnim vhodom iz l. 1497, torej iz pozne gotske dobe, je srednje velikosti s trojno ladjo jednake visokosti. Portal, bogato profilovan, ima timpanon in štiri fiale, z beljenjem zakápane, katerih dolbine so pa prazne. Zunaj opirajo zid podporniki iz kvadrov, na oglih pročelja — fasade — stavljeni diagonalno. Zvonik stoji na strani. Svod cerkve je oprt na štiri osmokatne stebre, ki imajo namesto kapitelov le male robce. Rébra so prosto profilovana, sklenilniki gladki. Notranjost cerkve napravlja prijeten vtis po srečnem razmerji prostornih veličin, posebno kora k ladji, znamenje, da je bila cerkev na jedenkrat in znova zidana po jednem načrtu. Polustebri v koru so v sredi višine odrezani s prostimi konzolami. Desna stranska ladja se končuje v nizko gotsko kapelo. Kamnoseško delo oken je novo, pravilno izvršeno po kiparji Vurniku. V 18. stoletju so prizidali zraven gotske visoko in veliko kapelo južni steni cerkve, pri kateri je omeniti lepi friz triglifov, ki krasi zunanje stene. Gotska hišica za sv. Rešnje telo od kamena je izginila, in ostal je le spomin nánjo. Véliki oltar je kameniten in lepe sestave iz prejšnjega stoletja. Na steni od kora do gotske kapele visi mala podoba Marije, slikana na med, iz 17. stoletja in srednje umetniške vrednosti.

Izmed drugih predmetov pri ti cerkvi je omeniti malega gotskega razpela, ki ima na konceh križa štiri evangeliste v ploskem relifu, novo podnožje je neprimerno težkega lika; vrčka in ploščka za lavabo manus od srebra in pozlačena z letnico 1630. Omeniti je tudi keliha, katerega zgornji del je gotsk, spodnji pa iz 17. stoletja, sestavljen torej iz dveh, raznodobnih kelihov, in nekaj starejših paramentov.

I. Franke.

Slovenski glasnik.

Nové knjige slovenske. Novomeško okrajno glavarstvo. Zemljepisno-zgodovinski opis. Sodelovanjem učiteljev novomeskega okraja spisal O. Florentin Hrovat, šolski voditelj in načelnik okrajne učiteljske knjižnice v Novem mestu. Ponatis iz „Slovenca“. Založba okrajne učiteljske knjižnice novomeške, tisk „Katoliške Tiskarne“ v Ljubljani 1885, m 8., 80 str. Cena? — Ta jako spretno sestavljena in dobro pisana knjižica nam podaja zemljepisno-zgodovinski opis vseh dvajset županij novomeskega okrajnega glavarstva. Pri vsaki opisuje pisatelj najprej nje zemljepisne razmere, navaja potem najzanimivejše zgodovinske in statistične črtice in vse spomina vredne dogodke, omenja vseh imenitnih mož iz duhovskega in posvetnega stanú, ki so si za ondotne kraje kakorkoli si bodi pridobili kaj zaslug, ter nam napósled poroča o stanovnikih samih in njih opravilih.

V knjižico je položenega mnogo truda in veliko dela in reči se mora, da je g. pisatelj hvalevredno zvršil nalogo svojo. Lepi knjižici želimo, da bi se v mnogih izvodih razširila po Dolenjskem ter bralcem svojim poživila in okreplila ljubezen do lepe in tudi v zgodovinskem oziru zanimive Dolenjske!

— Pouk o črtežih (planih). Z 28 podobami razlaga Jos. Bezljaj, meščanski učitelj v Krškem. Založil pisatelj, natisnil J. R. Milic v Ljubljani 1885, 8, 23 str. Cena 20 kr. — Ta knjižica je v prvi vrsti namenjena učencem po srednjih in meščanskih šolah naših, ki se v tujem jeziku učé stavbinskega risanja in opisne geometrije; kajti dobro je, da poleg šolskih knjig pridno prebirajo tudi učne knjige v domačem jeziku ter se tako pripravljajo za praktično življenje. A ta knjiga ni samó učni pripomoček, nego dobro bode došla tudi zidarjem, tesarjem in drugim enakim obrtnikom, zlasti pa nestrokovnjakom, županom in občinskim svetovalcem, ki morajo večkrat v svojem dostojanstvu stavbinska dela zvrševati ali jih nadzorovati po določenih črtežih. Knjiga govori najprej o situacijskih črtežih ali mapah, potem o stavbinskih črtežih ter podaja nekoliko naukov o senci in o barvah. Pridejana ji je jako korenito in dobro sestavljena terminologija, posneta po Cigaletu in Lavtariji, deloma pa zajeta tudi iz naroda samega.

— Ljudske knjižnice 18. zvezek obezja povest „Roglova Franca“, katero je poslovenil H. Majar in povest „Blagor milosrčnim“, katero je po F. M. Werndlu prosto predelal Janko Leban. Zvezka 19. in 20. prinašata zgodovinsko povest „Beneška nevesta“, katero je po češkem „Jihu“ preložil L. G. Podgoričan.

— Izmed knjig v cerkveno in bogoslovno stroko spadajočih beležimo naslednje novosti:

Duhovno pastirstvo. Tretji del. Sveti zakramenti. Slovenskim bogoslovcem in mašnikom spisal Anton Zupančič, profesor pastirstva na ljubljanskem bogoslovnem učilišči. Z dovoljenjem prečastitega knezoškofijstva. V Ljubljani, 1885, 8, 505—760 str. Založil pisatelj. — Prodaja „Katoliška bukvarna“. Cena gl. 1.5. — Te z občno pohvalo sprejete knjige je izšel že III. zvezek. Kritično naznanilo v „Duh. Pastirji“ II. 7. jo po pravici jako priporoča. Napredek v pripovedovanju in obravnavi tvarine se mimo prvih dveh zvezkov tu razodeva očitno, kar se sme nekoliko pripisovati tudi gradivu, ki ne seza kot óndu toliko v teorijo nego v praktično življenje. Posebno rabljive so tudi opazke, ki se ozirajo deloma že na vse slovenske škofije, n. pr. št. 590. Želimo, naj bi se knjiga hitro izvajala, da kmalu pride še dovršilni zvezek.

— Pridiga o evangeljskih nasvetih. Pri novi sveti meši častitega P. Leopolda Napotnika R. S. B. dné 28. decembra 1884. v Konjicah govoril Michael Napotnik. V Mariboru 1885, 8, 22 str. Založil pisatelj. Tiskal Janez Leon.

— Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polji. Krajepisno-zgodovinska črtica. Spisal Matej Slekovec, kapelan pri sv. Lovrenci na Dravskem polji. Tiskal J. Leon v Mariboru 1885, 8, 135 str. Cena 60 kr., poštnina 5 novč. — „Slov. Gospodar“ se je prav pohvalno izrazil o ti kroniki, ki pa nam ni pršla v roke.

— Dejanje svetega Detinstva. V pouk malim in odrastlim. Zvezek V. Z dovoljenjem preč. škofijstva ljubljanskega. V Ljubljani 1885. 16, 64 str. Natisnili J. Blasnikovi nasledniki. — Pouk o bratovščini, misijonska poročila, kratki vzgledi in povestice . . . vse prav primerno za našo nežno mladino. Kateheti, učitelji, roditelji, vzgojevalci naj bi ne zamudili teh zvezkov prebirati sami ter jih

deliti šolarjem. Vodstvo bratovščine jih daje zastoj v pospeh pobožnosti in krščanske vzgoje.

— Pastirski list avstrijskih škofov, govoreč o „znamenjih časa“. Vel. 4, 4 liste. Katoliška Tiskarna.

— Glasi katoliške družbe. Na svetlo dala in založila katoliška družba za Kranjsko. XIX V Ljubljani 1885, 8. 188 str. Tisk „Katoliške Tiskarne.“ Cena 40 kr. — Ta lična knjižica ima dobro izbrano gradivo v gladki besedi. Večina se suče o letošnji tisočnici sv. Metoda. Dve ideji, ki bodita zvezdi-voditeljici nam Slovenom, krščanstvo in narodnost, se blagodejno spajata v spisih te knjižice, ki jo vsem čitateljem toplo priporočamo.

— Cerkveni Orglavec. Izdal Karl Tribnik. O tem delu je govoril „Slov. Gospodar“ v prilogi št. 118 de 1885. in dalje „Cerkveni Glasbenik“ VIII. št. 6. Borba menda še ni končana Uredil ga je Gregor Tribnik, na svetlo dal pa njegov stričnik K. Tribnik, kaplan na Teharjih. „Glasbenik“ zbirko jako graja in ostro obsoja. Iz tega pa, da je napovedan že II. zvezek, sme se sklepati, da ugaja préprostim organistom. Želeti bi bilo, da ga presodi tudi kak strokovnjak nececiljanec. —n.

Pisateljsko podporno društvo. Odbor se je pod predsedništvom g. dr. Jos. Vošnjaka konstituiral dné 18. oktobra ter si izvolil za podpredsednika prof. Fr. Levca, za blagajnika V. Petričiča in za tajnika prof. Antona Raiča. — Odbor je sklenil ob sobotah zvečer prirejati v salonu ljubljanske čitalnice literarno-zabavne shode, pri katerih bi se društveniki razgovarjali o književnih stvareh, brali ali predavali raznovrstne spise svoje ter se razveseljevali s petjem. Gledé na to, da v Ljubljani zaradi žalostnih političnih preprirov in osebnih razprtij silno peša vse socialno življenje v narodnih krogih, bilo bi jako želiti obile udeležbe pri teh shodih, kjer je izključen vsak razgovor o političnih stvareh. Teh shodov — imenujejo se „klub pisateljskega društva“ — udeleževali se bodo sicer samó društveni člani, a s tem nobenemu omikanemu Slovincu ni zabranjen pristop; kajti kdor ni pisatelj, pristopi lahko k pisateljskemu društvu kot podpornik, in taki plačujejo na leto samó po 2 gld. v društveno blagajnico. Literarno-zabavni shodi so pretekla leta rodili mnogo lepega sadu v književnosti naši in delovali so tudi na korist narodnega šolstva. Pustimo tedaj prazne politične in grde osebne prepire in podajmo si roke v pospešilo domoljubnega in literarnega delovanja, katerega nas polno čaka na vseh krajih in koncéh. — Častni član pisateljskega društva č. g. Davorin Trstenjak je prepustil društvu ves dohodek svoje knjige „Weriand de Graz“.

Akademično društvo „Slovenija“ na Dunaji je letos izdalo poročilo o svojem delovanji l. 1884/5. Poročilo obseza najprej društveno zgodovino ter pripoveduje, kako so l. 1848. dr. Miklošič, dr. M. Dolenc, dr. Hladnik in A. Globočnik osnovali na Dunaji politično društvo „Slovenija“, katero je pa še tisto leto preminilo. — Leta 1869. dné 5. maja sta tedanja modroslovca Fr. Levec in Fr. Šuklje s pomočjo rojakov in tovarišev svojih znova osnovala „Slovenijo“, katera je zdaj prebila že 16. leto obstanka svojega. Namen ji je združevati na Dunaji učeče si slovenske velikošolce, bodriti jih v književnem delovanji, seznanjati jih s slovanskimi na Dunaji živečimi brati ter jih v prijateljskih shodih izobraževati in pripravljati na prihodnje njih zvanje. V ta namen ima društvo književni svoj odsek in skupno s hrvaškim „Zvonimirom“ svojo čitalnico, kamor dohaja nad 60 raznovrstnih časopisov. Društvo ima premoženja 288 gld. Društvena knjižnica šteje 839 knjig v 1075. zvezkih, 173 muzikalij, 22 zemljevidov in 1 sliko. Pravih članov šteje 33,

častnih 10 (Levstik, Stritar, Lavrič, Vošnjak, Jurčič †, Bleiweis †, Levec, Celestin, Gregorčič, Miklošič), podpornih 14. Podpornik je vsak, kdor plača na leto najmenj 5 gld. Ker ima društvo „Slovenija“ lepi namen, mladim rojakom našim biti „domovina na tujem“, želeli je, da bi našla v Slovencih več podpore.

Slava preporoditeljem! Tako se imenuje slavnostni spis, katerega je o petdesetletnici književnega preporoda hrvaškega v Zagrebu dal na svetlo poseben odbor. Spis nam pod naslovom „Muzevi ilirske dobe (1835—1850)“ prinaša devet- in petdeset portretov vseh tistih pisateljev in imenitnejših domoljubov, ki so se bili zbrali okoli Gaja; med njimi nahajamo tudi dva Slovence, g. Davorina Trstenjaka in St. Vraza. Prof. Smičiklas nam opisuje Gaja pred letom 1835., Milan Grlović in Trnski pa priobčujeta životopisne črtice vseh ilirskih pisateljev, tudi tistih, ki so bili rojenjá Slovenci. Nadalje obseza spis modre in domoljubne reke, avto-grafe raznih Ilirov in pesniške doneske do malega vseh sedanjih pesnikov in pisateljev hrvaških. Lepo knjigo so s podobami okrasili hrvaški umetniki Nikola Mašić, Ivan Rendić, A. Mašić, F. Quiquerez, N. Damin, C. Medović, V. Bukovac, D. Marković, D. Melkus, D. Weingärtner in E. Kramberger. Napósled je slavnostnemu spisu pridejanih nekoliko napevov, katere so zložili F. Livadić, V. Lisinski, Ivan pl. Zajec in Fr. Š. Kuhač.

„Archiv für slavische Philologie.“ VIII. knjiga, 3. zvezek prinaša razprave in književna poročila, ki so jih pisali L. Masing, J. Kirste, S. Smal Stockij, L. Starostrik, A. Brückner, W. Nehring, Ed. Wolter in V. Jagić. Nas Slovence bi utegnil najbolj zanimati M. Valjavčev spis „Mittheilungen aus dem kroatischen Kaj-Dialecte“ in „Sprachproben des Dialectes von Cirkno“, kjer J. Baudouin de Courtenay z glosarjem zvršuje svojo že večkrat omenjeno razpravo.

Andrej baron Čehovin. — V dunajski stari „Pressi“ št. 208. smo brali jako zanimiv spis „Ein österreichischer Held“, v katerem neki g. Fridolin Lichtenwalder (— ako se ne motimo, skriva se pod tem pisateljskim imenom slovensk častnik iz Sevnice —) opisuje življenje Andreja barona Čehovina, porojenega l. 1810. v Branici na goriskem Krasu. Čehovin ali, kakor ga imenujejo uradni spisi, Zhehovini, sin kmetskih roditeljev, bil je leta 1831., takrat sedmošolec v Gorici, potrjen k topničarjem, kjer je v sedemnajstih letih jako počasi avanziral do nadtopovnika. Toda v tedanji vojni zoper Pijemonteze se je dné 29. maja 1848. l. pri Montanari odlikoval tako, da je dobil za hrabrost svojo véliko sreberno svetinjo ter bil povišan za podčastnika. Dné 25. julija 1848. l. se je v bitvi pri Somacampagni nosil spet tako junaški, da je bil odlikovan z véliko zlato svetinjo. Že naslednji dan, 26. julija 1848. l. vladal se je Čehovin v bitvi pri Volti spet tako vrolo, da je bil povišan za častnika. A prava čuda je delal lajtnant Čehovin dné 23. marca 1849. l. v bitvi pri Novari. Tu se je naš junak na desni strani ceste, ki drži iz Olenga, s tremi svojimi topovi ustavil šestnajstim topovom sovražnikovim ter streljal nánje tako silno, da so kmalu utihnil poškodovani trije topovi pijemonteški in da je bilo ubitih ali ranjenih mnogo vojakov in kónj pijemonteških. A tudi sovražnik je njemu jeden top razbil, štiri vojake grozovito ožgal, jednega vojaka in tri konje ubil ter ranil tri vojake in štiri konje. Pozicija je bila silno nevarna. Da se je umaknil Čehovin, izgubljena bi bila 9. strelski bataljon in ves polk Franc Karl. V tem nevarnem trenutku Čehovin z ostalima dvema topovoma hipno plane na sovražnika, ki se je pripravljajl naskočiti omenjeni polk in bataljon in dasi je nánj silno streljalo trinajst ognjenih žrel sovražnikovih in je Čehovin izgubil tudi drugi top,

dva moža in jednega konja, vendar je neustrašeni junak s samó jednim topom zadrževal sovražnika, dokler ni došla pomoč. Za ta velevažni, odločilni in junaški čin je prejel Čehovin 1849. l, dné 29. junija viteški križ reda Marije Terezije ter je bil l. 1854. po pravilih tega reda povzdignjen v baronski stan. Vrhu tega je bil odlikovan s toskanskim vojaškim redom za zasluge in z avstrijskim oficirskim zaslužnim križem in s papeževo svetinjo. Leta 1852. je cesar imenoval Čehovina za ulanskega ritmajstra, ali že l. 1854. je bil prestavljen v tem dostojanstvu spet k topničarjem. A žal, slavni junak je dné 10. septembra 1855. l. v Badnu poleg Dunaja po kratki bolezni umrl za kolero neoženjen. Iz moškega rodu Čehovinovega živi še netjak slavnega junaka, Florijan Čehovin, posestnik v Brancici; tudi znani goriški zdravnik dr. Andrej Lisjak je iz ženskega pokolenja Čehovinove rodovine.

Čehovinovo življenje je bilo že večkrat opisano, tako v Hirtenfeldovi knjigi „Der Maria-Theresien-Orden u. seine Mitglieder, Wien 1857.“; v „Novicah“ ga je l. 1854. opisal Verdelski, l. 1855. Kajetan Huber. Tudi našemu listu je obljubljen njegov životopis, katerega priobčimo pod razpredelom „Slavni Slovenci“. Zgoraj omenjeni spis g. Lichtenwalderja je pa zlasti zategadelj spomina vreden, ker Čehovina reklamuje za Slovence. Vsem dozdanjim biografom je bil Čehovin — Italijan.

Hrvaška književnost. — Akoprem razbujeni valovi javnega življenja močno zadržujejo razvoj lepe knjige in književnosti sploh, pognalo je vendar tudi to polje na Hrvaškem zadnji čas nekoliko prav lepih cvetlic. Domoljubnemu srcu gotovo najbolj ugajajo nove pesmi starega pevca Jovana Sundečića, o katerem ne moreš reči ne, da je Hrvat, ne, da je Srb, ampak v njem vidiš tisti plemeniti uzor, za katerem vsi hrepenimo, on je Hrvat in Srb ob enem, ali živ „Jugoslovan“, kakor smo nekdanj rekali. Sundečiću sta Hrvaška in Srbska le jedna domovina, katero jednako ljubi in jednako opeva z mladeniškim navdušenjem. Da bi Hrvatom in Srbom povedal, česar je polno goreče njegovo srce, daje pesniške plodove svoje tiskati z latinico in cirilico. To poletje je prišel na nekoliko časa sam v Zagreb, kjer je izdal svoje „Odisaje roditeljskoga srca“, ob enem pa tudi „Srce i ljubav“, pesme prerano umrlega svojega sina Petra. Sundečić spada med najboljše hrvaške pesnike in je že dovolj znan po prejšnjih svojih delih, zato ne treba, da bi ga znova priporočali. — Vesela prikazen so tudi „Pjesme Milke Pogačićeve“ že zato, ker jih je spevalo žensko srce. Dasi jezik ni povse uzoren, vendar hvalijo Pogačićevo, da so njeni občutki resnični, a pesniške njene podobe prav plastične. — Na več stranih zanimiva in imenitna je „Marjanska vila“ ili sbirka narodnih pjesama sakupljenih u Spljetu po Dujmu Karamanu. Znano je, kolikanj se dalmatinski lahoni prizadevajo, da bi svetu raztrabili Splet kot do dobrega italijansko mesto. Da je ravno narobe, dokazal je gospod Karaman, ki je v samem Spletu nabral dvestoinštirideset hrvaških narodnih pesmij ter jih priobčil v imenovani zbirki, za katero mu je gotovo hvaležen vsak domoljub — V Senji je izdal Silvij Strahimir Kranjčević svoje „Bugarkinje“, pesmi, katerim se sicer vidi, da so prvenci, toda ob enem kažejo nam lepe darove mladega pesnika, od katerega se nam je nadejati še lepšim plodovom. — Pripovedno literaturo je pomnožil znani hrvaški pisatelj Gjuro Deželić z „Burzanci“, romanom iz hrvaškega življenja; Adolf Veber-Tkalčević pa je preskrbel drugo izdanje prelepega svojega „Put na Plitvice“, s katerim si je že pred petindvajsetimi leti pridobil mnogo hvale in slave. Tkalčević je eden prvih hrvaških stilistov, ki piše

pravilno in jasno, kakor malokdo; zato njegove spise posebno priporočamo tistim Slovincem, ki se učé hrvaškega jezika. — Dobre drame so pri velikih narodih redke prikazni, nikar pri malih; zato smo veseli vsakega najmanjšega ploda, ki vzraste na tem književnem polju. Danes imamo oznaniti tri nove hrvaške drame. M. Gjorgjević Prizrenac je izdal v jednom zvezku „Zlatno grivno“, gledališko igro v štirih dejanjih in „Dinamit“, šaljivo igro v dveh dejanjih. Prvo so že igrali na zagrebškem gledališču in občinstvo je bilo zadovoljno z njo. Pisatelj ima dosti zmožnosti in bi utegnil hrvaško in srbsko gledališče obogatiti še z boljšimi zdelki. — Učitelj v Banjaluki Ivan Lepušić namerava izdati razne „Slike iz Bosne“ ter je v I. zvezku priobčil „Majčin amanet“, veselo igro v treh dejanjih. — Pero Gavrančić je iz francoskega preložil „Denise“, dramo v štirih dejanjih od Dumas. — Lepa knjiga hrvaška se je pomnožila zadnji čas tudi z novim časopisom „Dubrovnikom“, ki izhaja v Dubrovniku v zvezkih po dvajset soldov. „Dubrovnik“ je že več let izhajal ter se odlikoval s posebno vzglednim narodnim jezikom, zato nas prav od srca veseli, da je zopet vstal od mrtvih. — Za razvoj narodne umetnosti utegne prav koristen postati „Glasnik društva za umjetnost i umjetni obrt“, ki ga je ista družba jela izdajati v Zagrebu v trimesečnih zvezkih po štiri pole. Cena je za vse leto 5 for., ali pa 1 for. 50 nov. za zvezek. Več o tem društvu izpregovorimo drugo pot. — Prijateljem narodne glasbe naznanjamo, da je marljivi i zvedeni umetnik Stöhr v Varaždinu po narodnih napevih zložil „Jeko iz Hrvatske“, četvorko za glasovir. Cena 72 nov. — Kako se hrvaški učitelji trudijo, da bi povzdignili šolstvo in šolsko literaturo, pričajo nam te nove knjige: Učitelj Cugšvert je izdal v Senji daljna dva zvezka svoje „Obće pučke škole“, v II. zvezku razpravlja M. Kobali slovnico za II. razred, v III. zvezku pa se obravnava zemljepis v III. razredu ljudske šole na podlagi čitanke; županijski šolski nadzornik Marijan Vuković v Belovaru je izdal knjigo „Učitelj i škola“, rukovodnik za mlade učitelje, kojim još manjka izkustva (cena 1 for. 20 nov.); Gjuro Hutten je napisal „Metodiko prostoročnega risanja“ za ljudske in meščanske šole s 26 podobami (cena 90 nov.); a dr. Franjo Divić je spisal knjižico „Četiri temeljne vrsti računa“. — V razjasnjenje sedanjih homatij na Hrvaškem sta prišli v Zagrebu na svetlo dve knjižici, „Primanje hrvatskih spisa u Budimpešti g. 1849—1851 (cena 30 nov.) od Ivana Kukuljevića in „Kako Ugarska izpunjuje ugovor sklopljen medju hrvatskim i narodom živećim u Ugarskoj i Erdelju“ od Ivana Živkovića (cena 25 nov.). — Kako med Hrvati še dandanes postajajo narodne pesme, kaže nam „Narodna pjesma o Drniškim izborima“, ki je v Zadru tiskana. — Ravnatelj in prof. Šebišanović v Zemunu je utemeljil ondu ornitološko postajo ter je v posebni knjižici opisal „Ptice močvarnice i plivačice“, kar jih je opazoval od oktobra 1882. do aprila 1885. Opozarjamo na to delce tudi slovenske prijatelje ptic. —

(Konec prih.)

Popravki. Zadnjič je pisal „Ljubljanski Zvon“ na 635. strani, da izhaja v Slovincih 34 časopisov. A zgrešil je še jednega, petintridesetega, in to je „Gospodarski Glasnik za Štajersko“. Glasilo za kmetijstvo in deželno kulturo. Izdaja e. kr. kmetijska družba štajerska, uredjuje tajnik Friderik Müller. Letnih 24 števil velja s poštnino vred 2 gld., za družbenike 1 gld. Izhaja 8. in 24. dan v vsakem meseci. — Na 637. strani v 16. vrsti od spodaj namesto „Vega“ čitaj „Veha“. — Na 544. strani stoji v spisu „Peter Pavel Glavar“, da je bil Glavar pri Testaferrati „hišnik“ („maestro di casa“). To je zmeta; kajti „maestro di casa“ je „domači učitelj“, Hauslehrer.

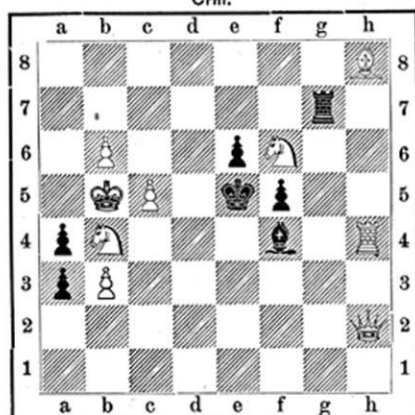
Šah.

Ureduje Janko Kalan v Velikih Laščah.

XIV. naloga.

Sestavil * * *

Črnl.

Beli.

Beli začne in naredi v 2. potezi mat.

To dozdej še nenatisneno nalogo neimenovanega zložitelja nam je poslal za „Lj. Zvon“ gosp. profesor Fran Plohl v Gorici.

Rešitev

XII. naloge v 9. zvezku „Ljublj. Zvona“.

Sestavil Jos. Pospisil.

Beli.

Črnl.

1. S. e5 × g6	T. a5 × a8 (A. B. C.)
2. S. d6 — b5 †	K. d4 — d3
3. S. g6 — f4 †	ali d5
ali e7 †	mat.

A.

1. — — — —	c7 × d6
2. D. a8 — h8 †	K. d4 — d3
3. S. g6 — f4 †	ali d5.
ali e7 †	mat.

B.

1. — — — —	L. e1 — d2 ali
2. T. e2 — d2 †	g3 ali h4
3. S. d6 × c4 †	K. d4 — e3 ali c3.
ali D. a8 × a5 †	mat.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: vse leto po 4 gld. 60 kr., pol leta po 2 gld. 30 kr., četrt leta po 1 gld. 15 kr. Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: Fr. Levec i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Fr. Levec
Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, Nove ulice 5.

Tiska „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

C.

1. — — — —	L. e1 — c3
2. S. g6 — f4	kakorkoli.
3. D. a8 — h8 †	mat.
ali S. d6 — b5 †	

Druge tem podobne varijante se lahko najdejo. V največ slučajih odločuje: 2. D. a8 — h8 †.

Krasna in elegantna ter jako bogata kompozicija! Z razmerno malim številom kamenov se je posrečilo gosp. Pospisilu, ustvariti dovršen umotvor. Matne pozicije so vseskozi izredno čiste in krasne. Naloga je vredna prisojenega jej prvega darila.

Rešitve naših nalog so nam poslali gg.: Jožef Križman, c. kr. gimn. prof. v Pazinu (12., 13., 14.); Ivan Lavrenčič, notarski kandidat v Postojini (12., 13., 14.); Anton Uršič, osmošolec v Gorici (12., 13., 14.); Fran Plohl, c. kr. velike realke prof. v Gorici (13., 14.) in Ivan Poljanec, c. kr. gimn. prof. v Novem Mestu (13., 14.).

Naznanilo gledé daril.

Odslej se ne bode nič več nagradovala rešitev vsake naloge, nego se bodo razpisavala in dajala darila poslej samó o posebnih prilikah, kar č. g. reševalcem naznanjamo s pristavkom, da se nadejamo kljubu temu skrčenju daril vsegdar baš takó obilne udeležbe, ko doslej.

Razne vesti.

Bernard Horwitz †. Slavni zlagatelj posebne vrste šahovih nalog, namreč umetelnih završetkov (künstliche Endspiele) in izvrstni praktični igralec Bernard Horwitz je 29. avgusta t. l. nagloma umrl v Londonu v 78. letu svoje dóbe. Pokojnik je bil slikar in se je za svojega učenja na Berolinski slikarski akademiji tudi v šahu toli izuril, da so ga prištevali takozvanim „gostosevcem“ (plejadam); izmed „gostosevcem“ živi zdaj le še pl. Lasa, znani pisec in izdatelj imenitne Bilguerjeve priročne knjige. V 1. Londonskem turnirju (1851. l.) priboril si je Horwitz 7. darilo.

Vabilo na naročbo

Jurčičevih zbranih spisov.

Jurčičevih zbranih spisov stoji:

I. zvezek ne vezan po	1 gld. — kr.
elegantno vezan po	1 „ 50 „
II, III, IV. in V. zvezek, nevezan po	— „ 70 „
elegantno vezan po	1 „ 20 „

Ako pa tudi oddajemo vsak posamični zvezek, vendar se priporoča pošiljati naročnino za več zvezkov skupaj. Naročnina znaša za I.—V. nevezani zvezek 3 gld. 50 kr. Za vseh prvih pet lepo vezanih zvezkov 6 gld.

Naročnina za VI.—X. zvezek stoji samo 3 gld.; za elegantno vezanih drugih pet zvezkov (VI.—X. zvezek) samo 5 gld. 50 kr.

Naročnina za I.—X. nevezani zvezek stoji 6 gld. Za vseh prvih deset lepo vezanih zvezkov pa 11 gld.

Naročnina se pošilja pod naslovom: gospod dr. Jos. Starè v Ljubljani, Marije Terezije cesta 5.

Naročniki prejemaajo knjige franco

V Ljubljani, 1. oktobra 1885.

Odbor za Jurčičev spomenik:

Dr. V. Zarnik,
predsednik.

Dr. Jos. Starè,
blagajnik.

Fr. Levec,
tajnik.

Dijaki dobivajo Jurčičeve „Zbrane spise“ po 60 kr. izvod, ako si naroče skupno po 10 izvodov ter zanje pošljejo g. dr. Jos. Starètu v Ljubljano naročilno svoto 6 gld.

Za Jurčičeve „Zbrane spise“ se dobivajo pri meni posebno krasne izvirne temno-rudeče platnice od najfinjšega platna z vtisneno zlato podobo Jurčičevo, izvod po 30 kr., z vezanjem vred po 50 kr.

Ljubljanske in vnanje gospode naročnike opo-

Vsak po pošti pošiljani izvod po 5 kr. več.

Naročila najprikladneje po poštnih nakaznicah.

zarjam, da se pri meni dobivajo tudi I., II., III. IV. in V. zvezek Jurčičevih „Zbranih spisov“, vezani v te izvirne platnice.

I. zvezek po 1 gl. 50 kr.

I. zvezek po 1 gl. 20 kr.

III. zvez. po 1 gl. 20 kr.

IV. zvez. po 1 gl. 20 kr.

V. zvez. po 1 gl. 20 kr.

Ivan Bonač,

knjigovez, Ljubljana, Poljanska cesta 10.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 pole velike osmerke obsežnih, ter stoji v Ljubljani na dom pošiljan ali po pošti prejemam:

za vse leto . . . . . 4 gld. 60 kr.

za pol leta . . . . . 2 „ 30 „

za četrt leta . . . . . 1 „ 15 „

Po vseh deželah zunaj Avstrije stoji „Ljubljanski Zvon“ po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamični zvezki se oddajajo po 40 kr.

Upravništvo Ljubljanskega Zvona.

Ljubljana, Nove ulice 5.

Navodilo

o pravilnem igranju šaha za začetnike.

(Dalje.)

VI. Zakoni, po katerih se je ravnati pri igri.

Naslednje zakone naj si vsak slovenski šaholjub dobro utisne v spomin ter se vselej po njih ravná; kajti le tedaj se mu bode možno ogniti sitnih preprirov, ki nastanejo žalibože često tudi med šahovci, ako se tesno drži teh zakonov.

§. 1.

Prva poteza in barva kamenov se menjata pri vsaki partiji; gledé prve partije odloči žreb.*) Kdor dobode beli kamen, igra z belimi in stori prvo potezo.

§. 2.

Vselej, tudi v prvič se potegne h krati jed en s a m kamen.

§. 3.

Poteza je dovršena, ko se je bil premaknil (prestaval) kamen na kako drugo polje in ondu izpustil.

§. 4.

Zapazi li igralec, predno sta bila šahovca storila vsak četrto potezo, da je kaj — ali deska ali kameni — napačno postavljeno, to smé zahtevati, da se igra začne iz nova; po dovršeni četrti potezi treba k temu privolitve nasprotnikove. Takisto je tudi, ako je bil igralec, da-si neopravičen, vendar po pomoti storil prvo potezo.

§. 5.

Nobedne poteze ni smeti nazaj jemati. Ako se igralec, ko je on na vrsti, da vleče, dotekne kakega svojih kamenov, ne da bi dejal preje: „j' adoubé“ ali: „popravljám“, to mora premakniti tisti kamen, katerega je bil prijel; ako se pa dotekne sovražnega kamena, mora ga vzeti: piéce touchée, piéce jouée, ali slovenski: doteknil — premaknil. Ko bi pa kamena, katerega se je bil doteknil, ne bilo možno pre-

mekniti ali (sovražnega) vzeti, to mora za kazen potegniti igralec svojega kralja, ki pa v tem slučaju ne smé rokirati. Ko bi pa tudi kralja ne mogel premakniti, ne da bi ga razpostavil šahu, nema doteknitev kamena nikacih nasledkov. Kazen smé zahtevati nasprotnik samó dotlé, dokler se še sam ni doteknil nobednega svojih kamenov, da bi ga potegnil.

§. 6.

Ako potegne igralec kak svoj kamen drugače, nego ga smé po pravilih o téku tistega kamena, ali kak kamen nasprotnikov, smé ta, dokler še sam ni nobednega kamena prijel, zahtevati, ali da je nepravilna poteza veljavna, ali da igralec, ki je tako potezo storil, vleče kralja za kazen, ali napósled, da napačno potezo nazaj vzame in napravi drugo, pravilom ustrežajočo.

§. 7.

Samemu kralju, ne pa tudi dami ali drugim kamenom, zakliče se „šah!“; vendar to tudi gledé kralja ni neogibno potrebno; ne sme se pa dalje igrati, ko bi kak igralec svojega kralja v šahu ostavil ter drug kamen potegnil.

Taka partija je torej neveljavna.

§. 8.

Kdor sovražnega kralja — ako se ni bil nasprotnik že prej udal — napravi mat, oni zmaga; tu ni nikacega razložka, se li kralj sam še nahaja na deski (roi deponillé), ali je tudi drugih kamenov premagane stranke še na nji. Ako pa močnejši igralec na konci igre nasprotnika do uštete 50. poteze ne bi naredil mat, veljá partija za neodločeno. Poteze obéh strank šteje v takem slučaju nasprotnik. Ko bi bil pa za teh 50 potez vzet kak oficir, začne se štev iz nova od 1. do 50 i. t. d.

*) Ali srečkanje. To se zvrši takó-le: Jeden igralec v vsako roko po jeden kamen, a razne barve; drugi igralec naj potem ugane, v kateri roki je beli kamen. Ako ugane, dobode belo barvo in 1. potezo, ako ne ugane, pa naopak.